

ИАНМСП

ИЗПЪЛНИТЕЛНА АГЕНЦИЯ ЗА
НАСЪРЧАВАНЕ НА МАЛКИТЕ
И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ

СЪСТОЯНИЕ НА МСП В БЪЛГАРИЯ, 2024

СЪСТОЯНИЕ НА МАЛКИТЕ И СРЕДНИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ В БЪЛГАРИЯ, 2024

Съдържание

1.1. Политическа среда	4
1.2. Макроикономическа среда	8
1.2. 1. Световната икономика през 2024 г.	8
1.2.2. Макроикономически показатели на България за 2024 г.	15
1.3. Бизнес среда на МСП.....	32
2. Състояние на МСП сектора.....	51
2.1. Брой на икономически активните МСП	51
2.2. Структура на МСП по правна форма	56
2.2.1. Структура на нефинансовите микро предприятия по правна форма	56
2.2.2. Структура на нефинансовите малки предприятия по правна форма	58
2.2.3. Структура на нефинансовите средни предприятия по правна форма	59
2.3. Разпределение на нефинансовите МСП по години, сектори и икономически региони.....	60
2.3.1. Разпределение на микро предприятия по години, сектори и икономически региони.....	60
2.3.2. Разпределение на малките предприятия по години, сектори и икономически региони	63
2.3.3. Разпределение на средните предприятия по години, сектори и икономически региони	64
3. Заетост в МСП.....	66
3.1. Брой на заетите в МСП – общо и според размера	66
3.2. Брой на заетите в МСП по икономически дейности.....	68
3.3. Брой на заетите в МСП по региони.....	70

4.	Дълготрайни активи на МСП	71
4.1.	ДМА на МСП с различен размер	71
4.2.	ДМА на МСП по икономически дейности	74
4.3.	ДМА на МСП по статистически райони на страната	77
5.	Постигнати резултати от МСП	80
5.1.	Оборот на МСП в България	80
5.2.	Добавена стойност от МСП	90
5.3	Производителност на труда на МСП (добавена стойност/заети)	106
6.	Предизвикателства пред МСП	115
6.1.	Достъп до финансиране	115
6.2.	Достъп до квалифицирана работна ръка	127
6.3	Иновации и нови технологии	139
6.4	Интернационализация на МСП	166
7.	Подкрепа от ИАНМАСП	178
8.	Ползвани източници	184

1. Среда за развитие на МСП в България през 2024 г.

1.1. Политическа среда

През 2024 г. политическата и бизнес среда в България се развиваше в контекста на продължаваща геополитическа нестабилност и бавна адаптация на европейските икономики към новите реалности след кризите от последните години. Политическата картина бе белязана от натиск върху демокрацията, множество важни избори, геополитически сблъсъци, реструктуриране на световния ред, икономически и социални кризи, които имаха пряко политическо отражение. За малките и средни предприятия (МСП) това означаваше преход от кризисно управление към стратегическо реструктуриране в условията на трайно повишени разходи, несигурни пазари и засилени регулаторни изисквания.

Светът през 2024 г. бе в процес на политическа трансформация - демократични системи бяха под натиск. Според доклад на International IDEA, през 2024 година 94 държави (приблизително 54 % от всички оценени) са отбелязали спад поне по един показател на демократичното си представяне, докато само 32 % са отбелязали напредък (interactive.idea.int). Това говори за продължаващо отслабване на демократичните институции - например на свободата на медиите, изборите, разделението на властите и др. В същото време се наблюдава засилване на авторитарните тенденции - използване на извънредни правомощия, концентриране на власт и подкопаване на независимостта на съдебната система. Една от рисковите точки бе разпространението на дезинформация и манипулация на обществения дебат чрез социални медии и цифрови канали, което подкопаваше легитимността на изборите и институциите.

Светът бе белязан от геополитически сблъсъци и реструктуриране на световния ред. Военният конфликт в Украйна продължи и през 2024 г. и остана ключов източник на икономическа и политическа несигурност за Европейския съюз. Санкционният режим срещу Русия беше запазен и допълнително разширен в определени сектори, което затвърди дългосрочното прекъсване на търговските и инвестиционните връзки между България и руския пазар. За българските МСП това означаваше трайна загуба на експортни възможности, както и необходимост от окончателно реструктуриране на веригите за доставка, особено при енергоносители, суровини и аграрни продукти.

Енергийната ситуация в ЕС през 2024 г. беше по-стабилна в сравнение с предходната година, благодарение на диверсификацията на доставките и изграждането на нови инфраструктурни връзки. Въпреки това цените на електроенергията и природния газ останаха значително над предкризисните си равнища. Това продължи да оказва натиск върху конкурентоспособността на българските МСП, особено в енергоемките отрасли като транспорт и преработващата промишленост.

Регионът на Близкия изток продължи да бъде значим, както геополитически, така и глобално икономически. Конфликтите в Близкия изток и особено военните действия в Газа, напрежението между Израел и Иран и по на границата Израел-Ливан, както и регионалната нестабилност около Червено море и Суецкия канал, имаха сериозно отражение върху глобалната логистика през 2024 г. Прекъсванията и оскъпяването на морските превози увеличиха транспортните разходи и удължиха сроковете за доставки, което създаде допълнителни затруднения за българските МСП, зависими от внос на суровини, компоненти и оборудване от Азия и Близкия изток.

Засили се съревнованието между великите сили в областите на търговията, технологиите и геополитиката. Продължаващото стратегическо противопоставяне между САЩ и Китай, особено в областта на високите технологии, полупроводниците и изкуствения интелект, доведе до допълнително пренареждане на глобалните търговски вериги. Това отвори ограничени възможности за българските МСП да се включат в европейски вериги на доставки, но едновременно с това увеличи цената и несигурността на вноса от азиатските пазари. Глобалният ред все повече се насочи към многополюсен модел - не само с една доминираща сила, а с множество възходящи сили и регионални центрове на влияние. Това доведе до по-висок риск от фрагментация на международните системи, създаване на противостоящи блокове и по-трудно формиране на единни глобални отговори на кризи.

През 2024 г. Европа също преживя значителни политически промени. Популистките и националистически сили записаха видими успехи в европейските и в редица национални избори, а това доведе до по-фрагментиран и поляризиран политически пейзаж. Основните предизвикателства са комбинация от институционален натиск (върховенство на закона), засилен популизъм, евроскептицизъм и необходимостта от стратегическа адаптация (енергия, вериги за доставка, отбрана). Институционалните механизми на ЕС

за защита на правовия ред и общата политика са под натиск и търсят адаптация. Въпросите за миграцията, енергийна сигурност и суверенитет накараха централните политически ръководства да заемат по-твърди позиции. Успехът зависи от способността на институциите да обновят инструментите си, да предложат видими политики за гражданите и да съчетаят националните интереси с общоевропейски решения.

Доминиращ фактор в политика на ЕС бе конфликтът в Украйна. Той доведе до редица дискусии и мерки по външната безопасност и снабдяване (енергия, оръжия, санкции). Европейската отбранителна политика се разви към по-координиран, но по-разнопосочен подход. Друг ключов политически фактор на ЕС бе продължаващия натиск от миграционните потоци. Усилията да се въведат общи механизми за разпределение и контрол бяха затруднени от националните интереси. Това доведе до фрагментирани национални политики и международни спорове, улесняващи популистките послания в страните.

През 2024 г. Европейският съюз ускори прилагането на политиките по Зелената сделка, климатичната неутралност и устойчивото финансиране. Влязоха в сила нови изисквания, свързани с въглеродния отпечатък, енергийната ефективност, докладването по екологичната отговорност на бизнеса. За МСП в България това означаваше нарастващи регулаторни и административни задължения, както и необходимост от инвестиции в модернизация и дигитализация.

Високите лихвени проценти, поддържани от Европейската централна банка през по-голямата част от годината, запазиха кредитирането скъпо и трудно достъпно. За МСП това означаваше ограничени възможности за инвестиции, разширяване и внедряване на иновации, както и повишен риск за ликвидността на по-малките фирми. Паралелно с това европейските и националните програми за финансиране – включително Плана за възстановяване и устойчивост и програмите по Кохезионната политика 2021–2027 – предоставиха значителни възможности за подкрепа на инвестиции в зелени технологии, иновации и повишаване на енергийната ефективност. Въпреки това сложните процедури, административната тежест и забавянията в плащанията продължиха да ограничават ефективния достъп на МСП до тези ресурси.

Като цяло, геополитическите шокове и изборните резултати през 2024 г. увеличиха икономическата несигурност в ЕС, свързани с проблемите с енергията, инфлацията и забавения растеж. Това от своя страна засили общественото недоволство и подхранваше недоверието към традиционните елити.

Основните геополитически събития през 2024 г. създадоха сериозни предизвикателства пред политическата система в България, засилиха вътрешните проблеми и дадоха силен отпечатък върху политическата ситуация в страната. Резултатът бе, че политическата ситуация през 2024 г. беше динамична и беше белязана от нестабилност и сложни коалиционни компромиси. Поредицата проведени парламентарните избори в рамките на няколко години сами по себе си са индикация за наличие на дълбока политическа криза. Получените резултати бяха твърде фрагментирани, за да се постигне стабилно мнозинство. Диалогът между партиите беше труден, а вижданията им по редица важни въпроси се разминаваха съществено. Страната бе в състояние на политическа несигурност и политически конфликти, а недоволството на общественото нарастваше.

Политическите събития и процеси, съчетани с икономическите предизвикателства и инфлационният натиск, създадоха трудности за малките и средните предприятия. Известно е, че една от най важните предпоставки за развитие на предприемачеството, инвестициите и иновациите е предсказуемостта на средата. Всеки бизнес има нужда от стабилна и предвидима икономическа и регулаторна среда. Именно стабилността и лесната предвидимост в една икономика са важно условие за инвестиции в нея и правене на бизнес. Общото спокойствие и предвидимост са свързани и с увеличеното кредитиране и със сигурността за доходите. За съжаление политическата нестабилност през 2024 г. създаде атмосфера на несигурност, която силно засегна малките и средни предприятия. Липсата на стабилно управление на страната затрудни бизнес планирането и повиши риска от внезапни промени в регулациите и данъчната политика. МСП са особено чувствителни към политическа нестабилност, тъй като те нямат резервите на големите компании, за да се справят с резките промени в икономическата политика. Освен това липсата на устойчиво правителство доведе до забавяне на ключови реформи, които можеха да улеснят бизнеса, особено за малките и средни предприятия. Бавните съдебни процедури, честите промени в регулаторните изисквания и административните пречки продължиха да бъдат сериозна тежест за МСП.

Политическата и икономическата нестабилност през 2024 г. допълнително влошиха достъпа до финансиране на МСП, които традиционно срещат трудности в тази насока. Несигурността на финансовите пазари и бавният напредък в реформите ограничи възможностите за достъп до кредити и инвестиции. В условия на висока инфлация и икономическа несигурност, банките станаха по-консервативни при отпускане на кредити, а лихвените проценти се увеличиха. Това направи достъпа до финансиране по-скъп и труден за МСП. Сложните процедури за кандидатстване и забавеното усвояване на средствата ограничиха достъпа на малките фирми до средства от европейски фондове и програми.

Политическата нестабилност и икономическите трудности през 2024 г. оказаха влияние върху трудовия пазар. Много малки и средни предприятия се сблъскаха с недостиг на квалифицирана работна ръка, въпреки наличната безработица в някои сектори. Много фирми, особено в ИТ и производството, срещаха трудности при намирането на подходящи кадри. Емиграцията на млади и квалифицирани специалисти продължи да бъде сериозен проблем за българската икономика. В опит да задържат персонала си и да се справят с инфлацията, много МСП бяха принудени да увеличат заплатите, което увеличи техните разходи.

През 2024 г. продължиха усилията на България за присъединяване към Шенген и еврозоната, но политическата нестабилност забави техническите и законодателни стъпки за въвеждането на еврото. Подготовката и промените в икономическата и финансовата политика за приемане на еврото се отразиха на бизнеса. МСП трябваше да се адаптират към новите изисквания и финансови норми. Това включваше промени в счетоводните системи, ценообразуването и адаптиране към еврозонова финансова политика, което предизвика краткосрочната несигурност, създаде колебания на валутните пазари и увеличи колебливостта в инвестиционните решения на бизнеса.

1.2. Макроикономическа среда

1.2.1. Световната икономика през 2024 г.

През 2024 г. световната икономика се характеризира с умерен, но устойчив растеж, протичащ в условията на повишена несигурност, геополитическо напрежение и продължаващи структурни дисбаланси. След постепенното възстановяване от пандемията в периода 2021–2022 г. и последвалото забавяне през 2023 г., глобалната

икономическа активност през 2024 г. се стабилизира, но остава под средните си дългосрочни нива.

По данни на Международния валутен фонд (МВФ) реалният растеж на световния брутен вътрешен продукт (БВП) през 2024 г. възлиза на около 3,2 %, което е близко до отчетеното за 2023 г., но значително под средния темп от приблизително 3,8 % за периода преди пандемията (IMF, 2024) и 3,5 % за 2022 г. (Институт за анализи и прогнози, Макроикономическа прогноза, пролет 2023 г.). Световната банка отчита сходна динамика, като подчертава, че глобалната икономика е в период на по-нисък потенциален растеж, обусловен от слаби инвестиции, забавяне на производителността и демографски фактори (World Bank, 2024).

Важен фактор за глобалната икономическа среда през 2024 г., бе отслабването на инфлационният натиск в световен мащаб, въпреки че инфлацията остава над целевите равнища на централните банки в редица държави. Глобалната инфлация се понижи до приблизително 3,5 %, спрямо близо 4 % през 2023 г., като основен принос за това имат стабилизирането на цените на енергията и нормализирането на веригите за доставки (World Bank, 2024). В отговор на инфлационните процеси централните банки в развитите икономики, включително Федералният резерв на САЩ и Европейската централна банка, запазиха рестриктивната си парична политика през по-голямата част от 2024 г. Високите лихвени проценти ограничиха кредитирането, инвестициите и потреблението, като ограничиха и растежа, но допринесоха за овладяване на ценовия натиск (OECD, 2024). Същевременно в развиващите се пазари инфлацията беше особено остро усетена, поради уязвимостта на техните икономики към глобални ценови шокове и валутни колебания.

Геополитическите конфликти и регионалната нестабилност, напреженията между САЩ и Китай, както и рестрикциите, наложени от санкциите срещу Русия, бяха важни фактори за забавяне на развирнето на глобалната икономика (IMF, 2024). Пострада глобалната търговия и се засили се нейната фрагментация. Цените на транспортните услуги и суровините останаха високи, макар че прекъсванията във веригите на доставки постепенно намаляха. САЩ и Европа продължиха да въвеждат мерки, насочени към намаляване на зависимостта си от Китай и към изграждане на по-сигурни вериги на

доставки. Засили се тенденцията за преместването на производствените бази обратно в страните или в по-близки географски региони.

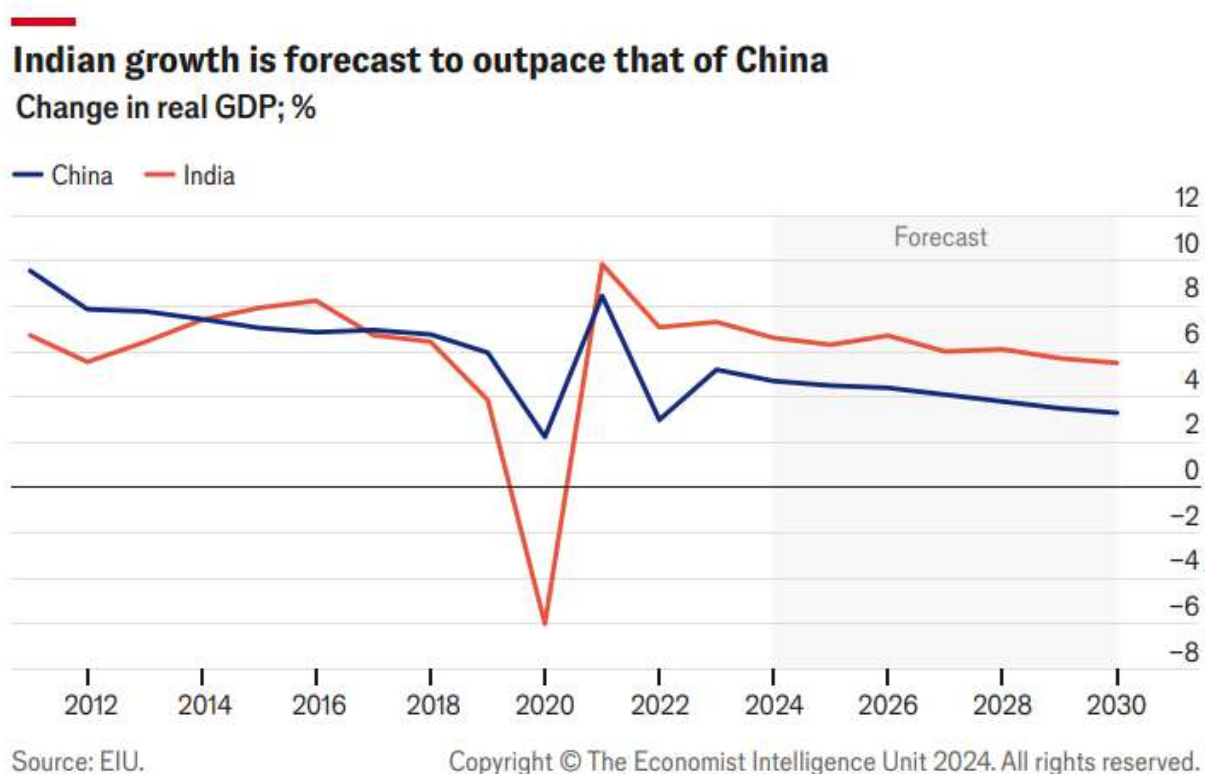
И през 2024 г. САЩ останаха един от основните двигатели на глобалния растеж, въпреки че техните темпове отслабнаха спрямо предишните години. Икономиката на страната демонстрира относителна устойчивост през 2024 г., като реалният растеж на БВП се оценява на около 2,0–2,1 %. Основен двигател на растежа остава частното потребление, подкрепено от стабилен пазар на труда и нарастващи реални доходи (IMF, 2024), промишлените инвестиции и технологични компании. Според други данни, например на Организацията на обединените нации (ООН), американската икономика е забавила растежа си до около 1.4% през 2024 г., поради по-високи лихви, спад в разходите на домакинствата и напрежение на пазара на труда (UN, 2024). Някои анализатори посочват, че икономиката на САЩ запазва умерено растежно темпо, подпомогнато от инвестиции и технологични сектори и този растеж е около 2.8% (McKinsey, 2024). Едновременно с това, трябва да се посочи, че високите лихвени проценти и постепенното изчерпване на фискалните стимули водят до известно забавяне на инвестиционната активност в страната. Инфлацията в САЩ се понижава до около 3,4 %, но остава над целевото равнище, което обуславя предпазливия подход на Федералния резерв по отношение на облекчаването на паричната политика (OECD, 2024).

Другият световен икономически гигант и основен двигател на растежа бе Китай. Китайската икономика през 2024 г. отчете умерен растеж от около 4,5–4,6 %, което представлява продължение на тенденцията към забавяне спрямо предходните десетилетия. Основните структурни предизвикателства включват кризата в сектора на недвижимите имоти, демографския спад и слабото вътрешно потребление (World Bank, 2024). Икономическият растеж се поддържа основно от износа и индустриалното производство, докато инфлацията остава изключително ниска, което поражда опасения от дефлационни процеси (IMF, 2024). Китай остава основна сила в глобалната икономика, като неговият дял от световния БВП (по паритет на покупателната способност, PPP) е приблизително 19% през 2024 г., повече от този на САЩ, според данни на IMF.

В групата на световните икономически гиганти отново бе Индия. Тя продължава да бъде един от най-бързо растящите големи пазари и отбеляза стабилен икономически растеж, който достигна 6.5–6.8 %, значително над световните нива (KBC Economics, 2025). Основните източници на растеж на икономиката ѝ бяха силното вътрешно потребление, индустриализацията, развитието на услугите, инвестициите в инфраструктура (IMF, 2024), както и демографското ѝ предимство.

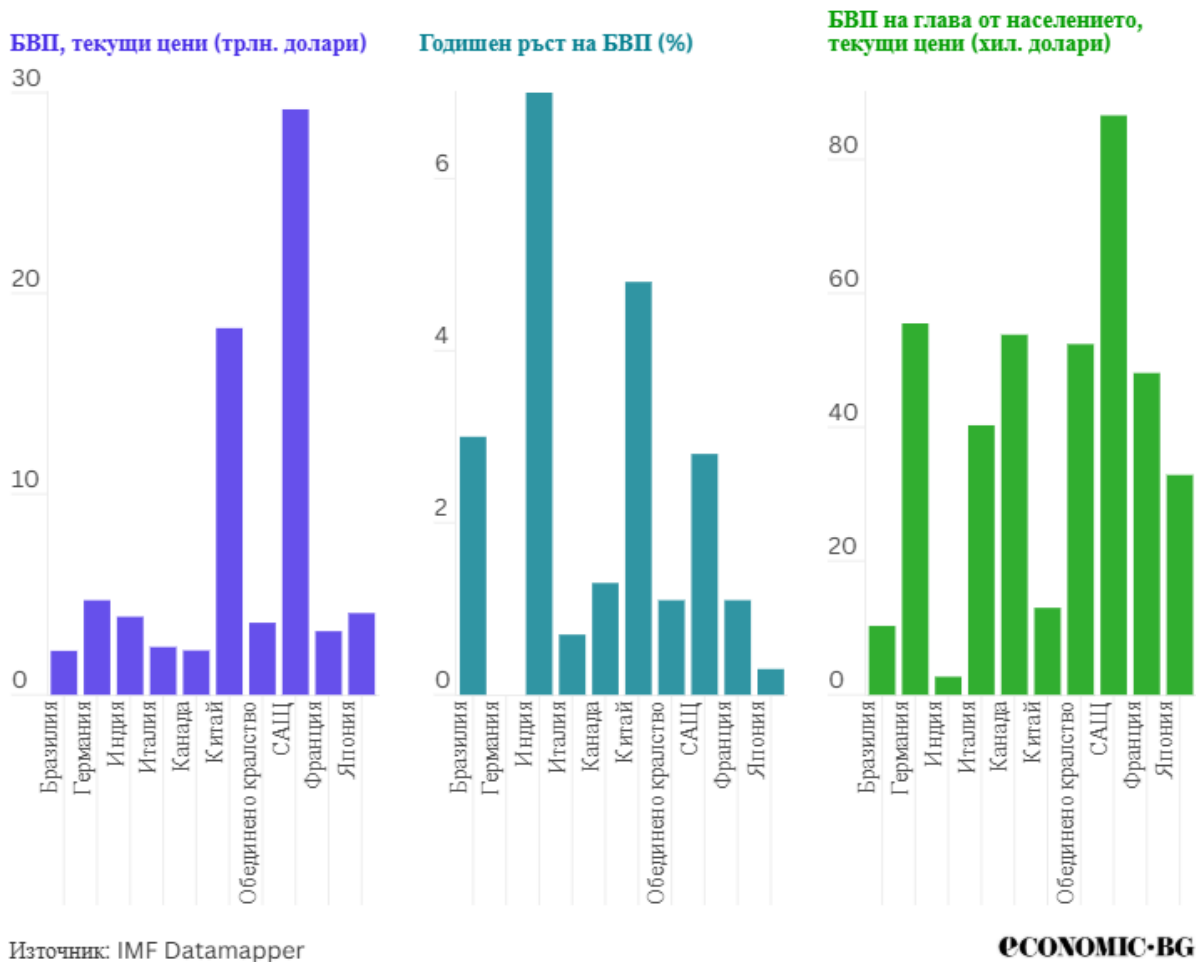
Прогнозата за растежа на икономиките на Индия и на Китай, разработена от The Economist Intelligence Unit, показва очакван спад на темповете на растеж, но Индия трайно ще бъде водеща по ръст на brutния си вътрешен продукт.

Фигура 1. Прогноза за ръста на БВП на Китай и Индия (източник: The Economist Intelligence Unit)

Макар и без да е първенец по ръст на БВП, през 2024 г. САЩ си остават далеч пред другите по неговия размер, следвани от втория световен лидер Китай, но с много по-нисък размер на БВП. Световните първенци по ръст на икономиката се представят доста по-зле по БВП на глава от населението, от което в действителност се определя средния стандарт на живот в една страна. Лидери по този показател са САЩ, Германия, Канада, Обединеното кралство и Франция (IMF Datamapper и Economic.BG)

Фигура 2. БВП на водеща група страни, през 2024 г.

Едно от най-тревожните развития през 2024 г. е фактът, че **значителен брой развиващи се страни остават по-бедни отколкото преди пандемията**. Според Световната банка една четвърт от страните с ниски доходи са по-бедни през 2024 г. в

сравнение с 2019 г., което отразява **неравномерно възстановяване** и нарастващи икономически различия (The Guardian, 2026; Reuters, 2026).

Все пак африканските икономики отбелязаха **умерен растеж** през 2024 г. – около **3.5 %**, като някои страни са изправени пред структурни предизвикателства като дълг, политическа нестабилност и климатични рискове (UN, 2024). Въпреки това, региони като Източна Африка и някои по-силни пазари показват по-високи темпове на развитие, подкрепени от инвестиции в инфраструктура и ресурси. Латинска Америка демонстрира **по-умерен растеж**, с очакван около **2.3 %** ръст на БВП през 2024 г., подкрепен от по-силни цени на суровини и известно възстановяване на вътрешното търсене (Ecopomy.bg, 2025). Там икономическият растеж е силно повлиян от външни условия като търговията със САЩ и Китай, и от вътрешната макроикономическа политика.

Характерно за европейската икономика през 2024 г. бе, че тя навлезе в относителна макроикономическа стабилизация след серия от силни шокове – пандемията от COVID-19, енергийната криза и рязкото ускоряване на инфлацията през 2022–2023 г. Основната цел на икономическата политика през периода беше овладяването на инфлацията, без навлизане в дълбока рецесия. Растежът на икономиката на Европейския съюз бе слаб и неравномерен, като реалният ръст на БВП бе около 0,8–1,0 %, а този на еврозоната – приблизително 0.8–0.9 %. Тези стойности показват излизане от стагнацията през 2023 г., но остават значително под дългосрочния потенциал на европейската икономика. Растежът беше неравномерен между държавите членки, като в някои региони като Източна Европа, икономиката продължи да расте по-бързо от средното за ЕС ниво, благодарение на високото потребление и инвестиции, финансирани чрез европейски фондове.

Енергийната криза, предизвикана от войната в Украйна и намаляването на доставките на руски газ, продължи да тежи върху икономиката. Фактор на растежа в голяма степен бе повишеното частно потребление, в резултат на възстановяването на реалните доходи, поради постигнатото едновременно забавяне на инфлацията и номинален ръст на заплатите. Въпреки това, високите лихвени проценти ограничиха търсенето на дълготрайни стоки. Външната търговия имаше ограничен принос за растежа поради слабия глобален растеж и ограниченото външно търсене, както и поради

геополитическите напрежения. Отражение имаше и пониженото индустриално производство в ключови държави като Германия и Франция. Услугите и туризмът бяха водещи сектори за растеж, докато промишлеността, особено автомобилната индустрия и производството на машини, се сблъскаха с трудности поради спадналото търсене и високите производствени разходи. Инвестиционната активност остана слаба, особено в жилищното строителство и традиционната индустрия. Изключение правят инвестициите в зелена трансформация, дигитализация и отбрана. Предприетата енергийна трансформация и усилията за фискална консолидация продължават да оказват краткосрочен натиск върху икономическата активност.

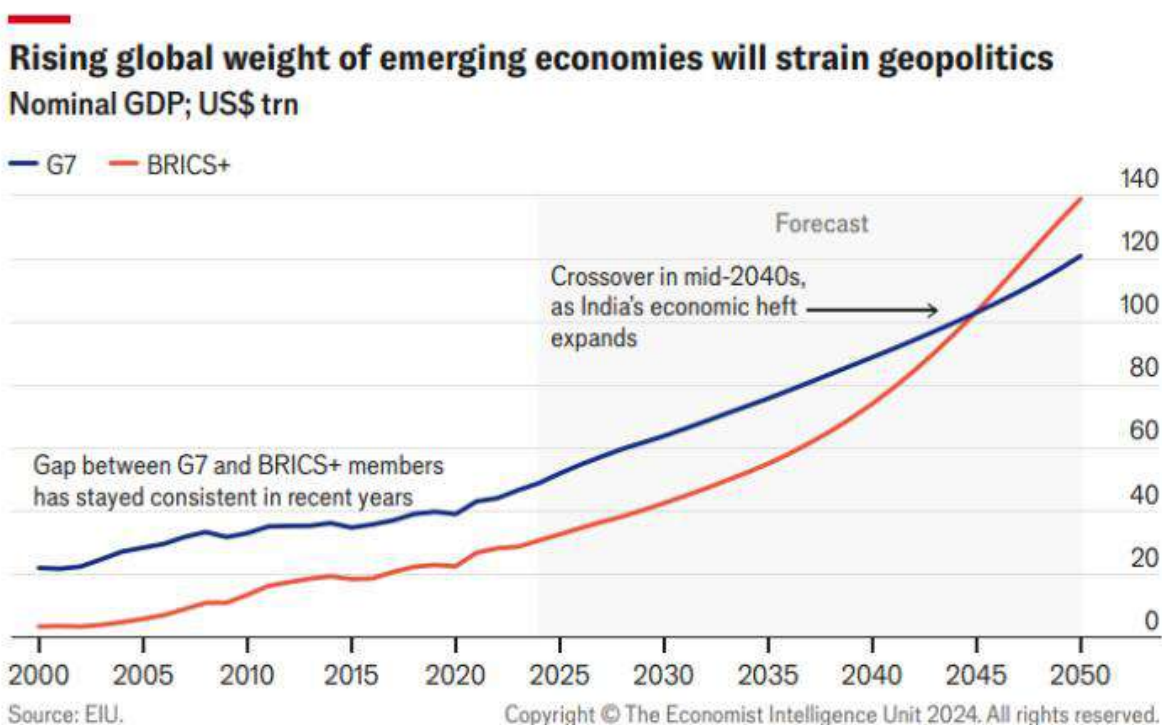
Инфлацията в ЕС се понижи значително през 2024 г., доближавайки се до целевите равнища на Европейската централна банка (ЕЦБ). По данни на Евростат средно за ЕС тя бе 2,7%, за еврозоната 2,4 %. Основните фактори за този спад бяха нормализирането на енергийните пазари и по-строгите финансови условия. Базисната инфлация обаче остана относително висока, особено в сектора на услугите, което сигнализира за продължаващ натиск от страна на разходите за труд. През 2024 г. ЕЦБ премина от агресивно затягане към по-предпазлив подход в паричната си политика. След достигане на пик на основните лихвени проценти, бяха предприети първи стъпки към облекчаване на паричните условия. Въпреки това, кредитната активност остана ограничена. Фискалната политика на ЕС беше насочена към постепенно оттегляне на кризисните мерки. Бюджетните дефицити се задържаха около 3 % от БВП, а държавният дълг остана висок в редица държави членки, което ограничава фискалното пространство за бъдещи стимули.

Пазарът на труда в ЕС се отличи с висока устойчивост. Безработицата в съюза достигна исторически ниски нива, а заетостта продължи да расте. Все пак недостигът на квалифицирана работна ръка в ключови сектори ограничи производствения потенциал и постави въпроси за дългосрочната конкурентоспособност на ЕС. Ръстът на заплатите подкрепи вътрешното търсене, но изпревари нарастването на производителността.

През 2024 г. продължи тенденцията за все по-голяма фрагментираност и регионализиране на световната икономика. Продължи оформянето на съюзи и конкуриращи се блокове. Търговското напрежение се засилваше и затрудняваше конкуренцията на световния пазар. Продължи пренареждането на икономическата сила

в света - БРИКС увеличи тежестта си в световната икономика за сметка на Г-7. Ръстът на БВП на Г-7 бе по-бавен, докато БРИКС (особено Китай и Индия) демонстрира динамика, но и предизвикателства пред икономиките на Бразилия, Южна Африка и Русия. Средният растеж за БРИКС бе около **4 %**, (OECD, 2024). (Фигура 3).

Фигура 3. Ръст на БВП на страните от Г-7 и БРИКС (източник: *The Economist Intelligence Unit*)

Страните от БРИКС са с около 40 % от световната икономика (по PPP) през 2024 г., а страните от Г7 отбелязаха спад в дела си, което показва забавяне и предизвикателства пред традиционните развити икономики, а (IMF, 2024)

1.2.2. Макроикономически показатели на България за 2024 г.

През 2024 г. българската икономика навлезе в етап на макроикономическа стабилизация, характеризиращ се с ускоряване на икономическия растеж, забавяне на

инфлационните процеси и запазване на относително стабилен пазар на труда. Тези тенденции се развиват на фона на постепенното възстановяване на икономическата активност в Европейския съюз, нормализирането на енергийните пазари и затягането на паричната политика в еврозоната. В същото време структурните ограничения на българската икономика – ниска производителност на труда, неблагоприятна демографска динамика и изоставане в иновационното развитие – продължават да ограничават дългосрочния ѝ потенциал за конвергенция със средноевропейските равнища.

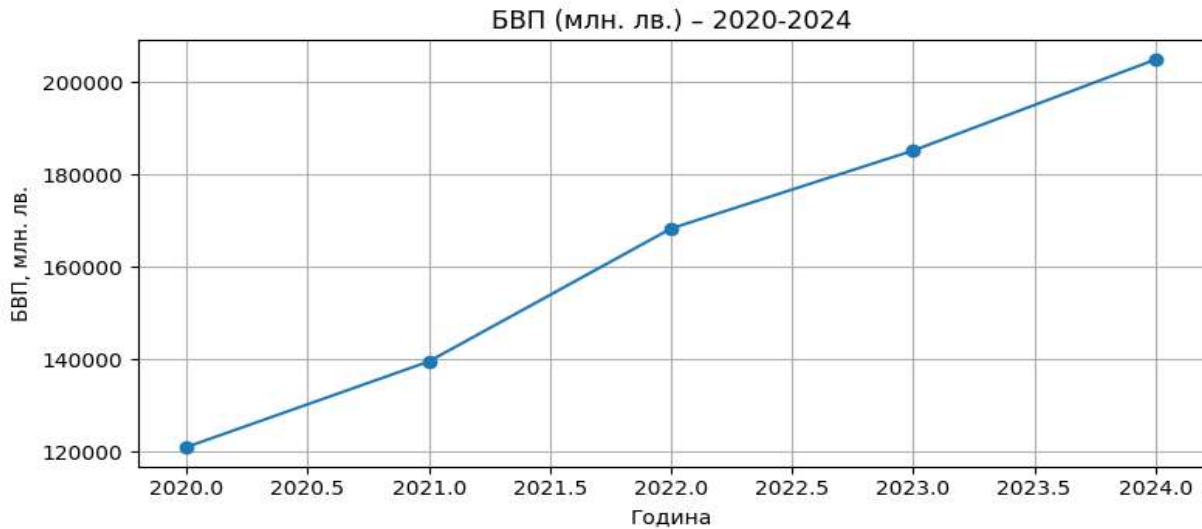
Класацията на страната ни по конкурентоспособност за 2024 г., според Международния институт за управление IMD (World Competitiveness Booklet 2023 и 2024) показва, че България запазва трайно слаби позиции по индексите на конкурентоспособност, оставайки сред най-слабо представящите се икономики в рамките на ЕС. България е класирана на 58 място от общо 67 страни, което е с 1 място по-лошо от класирането през 2023 г и с 10 по-лошо спрямо 2019 г. На първо място в класацията за тази година е Сингапур, а Румъния е на 50 място. Причините за това са много, но основните вътрешни причини за влошаване на класирането на страната ни са изоставането във възприемането на нови технологии и дигитализацията на важни обществени системи и бизнес процеси, както и липсата на стратегически подход и дългосрочни инвестиции в технологична инфраструктура и дигитални умения. Важна причина е и недостатъчно развитата иновационна екосистема, която да подкрепя стартиращи предприятия и иновации в областта на технологиите. Така например по развитие на технологичната си инфраструктура България е класирана на 54 място, по научна инфраструктура отново е на 54 място, а по ниво на образованието е на 52 място. Тези характеристики оказват негативно въздействие върху инвестиционния климат и възпрепятстват по-широкото участие на страната във веригите за създаване на висока добавена стойност.

Фигура 4. Класация на България по индекс на конкурентоспособността 2020-2024 г. Източник: IMD, World Competitiveness Booklet 2024.

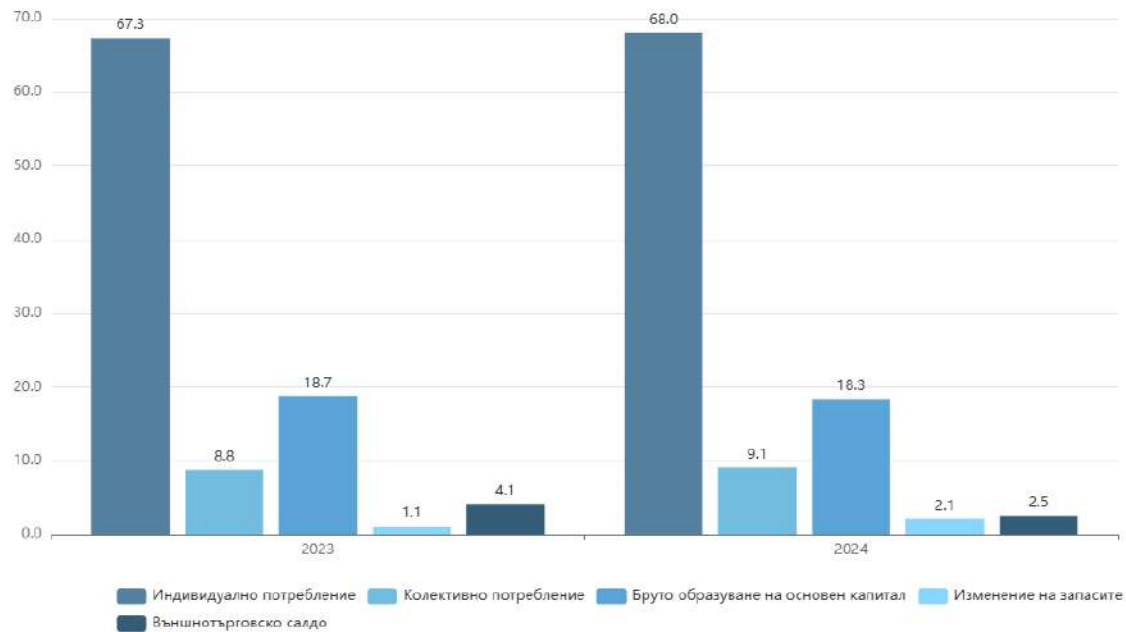
Представянето на България в класацията за конкурентоспособност за 2025 г., ползваща данни от 2024 г., не показва особен прогрес – страната ни е на незавидното 57 място. Основните проблеми довели до това състояние, според авторите от IMD, са завладяването на държавата и стратегическата корупция, изкривяващи пазарната конкуренция; слабата съдебна система и политизираната администрация, които възпират инвестициите и реформите; изтичането на мозъци, застаряването, недекларираният труд и недостигът на умения, подкопаващи капацитета на работната сила; иновациите и растежът страдат от слабите капиталови пазари и слабите стимули за научноизследователска и развойна дейност; бавният зелен и дигитален преход, енергийните иновации и лошата свързаност, които отслабват устойчивостта.

По данни на Националния статистически институт брутният вътрешен продукт на България през 2024 г. възлиза на 204,9 млрд. лв. по текущи цени, като реалният растеж достига 3,4% спрямо 2023 г. Това представлява съществено ускоряване в сравнение с предходната година и свидетелства за възстановяване на икономическата активност, въпреки продължаващата несигурност във външната среда.

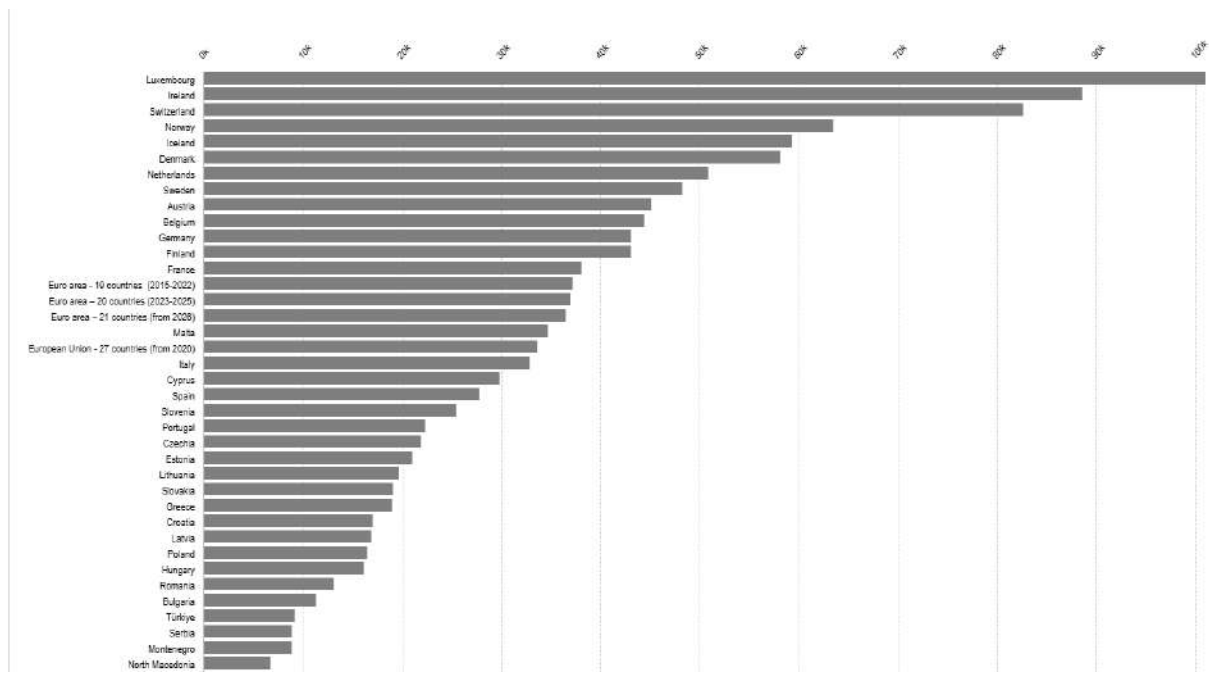
Фигура 5. Годишен растеж на БВП на България - актуализирани данни по производствен метод (Източник НСИ)

Основните двигатели на реалния растеж на българския БВП през 2024 г. са крайното потребление (с увеличение от 4.6%), износът на стоки и услуги - с увеличение от 1.8%, и бруто образуване на основен капитал - с увеличение от 1.5%. През 2024 г. вносът на стоки и услуги се увеличава с 3.9% в сравнение с 2023 година. Така се очертава структурата на БВП, която се характеризира с доминиращ дял на крайното потребление (около 77.1%), следвано от инвестициите (бруто образуване на основен капитал) (около 18.3%), като положителното външнотърговско салдо също допринася за растежа.

Фигура 6. Структура на БВП 2023 -2024 г. (Източник НСИ)

Въпреки ръста на икономиката на страната през 2024 г. България остава най-бедната страна в ЕС с БВП на глава от населението близо 3 пъти по-малък от средното за ЕС - Фигура 7 и Таблица 1).

Фигура 7. Реален БВП на глава от населението по страни в евро 2024г.
(Източник Eurostat)

Таблица 1.
БВП на глава от населението на страните от ЕС

TIME	2019	2020	2021	2022	2023	2024
GEO						
European Union - 27 countries (from 2020)	32 270	30 510 (b)	32 470	33 420	33 400	33 650
Euro area - 21 countries (from 2026)	35 310	33 160	35 200	36 400	36 340	36 530
Euro area - 20 countries (2023-2025)	35 800	33 610	35 750	36 800	36 810	36 990
Belgium	42 400	40 190	42 530	43 860	44 230	44 440 (p)
Bulgaria	9 650	9 440	10 250	10 740	10 950	11 330
Czechia	22 050	20 980	21 830	21 910	21 680	21 920
Denmark	54 630	53 540	56 780	56 530	56 470	58 160
Germany	43 790	42 020	43 730	44 230 (p)	43 450 (p)	43 110 (p)
Estonia	21 650	20 960	22 670	22 370	21 210	21 060
Ireland	71 720	75 820	87 160	91 760	87 870	88 600
Greece	17 210 (p)	15 660 (p)	17 110 (p)	18 160 (p)	18 000 (p)	19 020 (p)
Spain	26 930	23 850	25 440	26 020	27 150 (p)	27 000 (p)
France	37 160	34 200	36 470	37 320	37 760 (p)	38 110 (p)
Croatia	14 020	12 980	14 750	15 900	16 490	17 060 (p)
Italy	30 680	28 100	30 760	32 310	32 640	32 880
Cyprus	25 790	24 630	27 030	28 730	29 200	29 870 (p)
Latvia	15 820	15 370	16 580	16 890	16 770	16 910
Lithuania	17 870	17 890	19 040	19 350	19 220	19 690
Luxembourg	104 310	102 190	107 570	104 100	102 250	101 000 (p)
Hungary	14 980	14 370	15 470	16 160	16 050	16 190 (p)
Malta	29 480	27 870	31 420	31 400	33 380	34 730
Netherlands	48 970	46 810	49 490	51 480	50 660 (p)	50 880 (p)
Austria	45 730	42 650	44 500	46 430	45 670	45 140
Poland	14 310	14 310 (b)	15 300	15 040 (b)	15 950	16 470
Portugal	21 150	19 360	20 390	21 690	22 130	22 350 (p)
Romania	11 760	11 390	12 130	12 690	12 970	13 100 (p)
Slovenia	23 930	22 230	24 040	24 660	25 120	25 480
Slovakia	17 760	17 270	18 320 (b)	18 360	18 750	19 110
Finland	43 910	42 740	43 800	44 010	43 280	43 110
Sweden	47 410	46 180	48 300	48 390	47 960	48 270
Iceland	58 770 (p)	54 190 (p)	56 150 (p)	59 700 (p)	61 180 (p)	59 330 (p)
Norway	61 150	60 020	62 030	63 470	62 790	63 500
Switzerland	79 070	76 710	80 050	83 000	82 440 (p)	82 650 (p)
Albania	4 850	4 710	5 190	5 500	:	:
Euro area - 19 countries (2015-2022)	36 050	33 040	35 990	37 110	37 040	37 210
Montenegro	7 760	6 610	7 500	8 100	8 620	8 090
North Macedonia	70.00000000 (e)	5 840.00000000 (e)	6 170.00000000 (e)	6 360.00000000 (e)	6 540.00000000 (e)	6 750.00000000 (e)
Serbia	7 130	7 110	7 740	8 160	8 510 (p)	8 900 (p)
Turkiye	7 270	7 340	8 130	8 490	8 920	9 220

През 2024 г. брутната добавена стойност в икономиката възлиза на 178 772 млн. лв. и е нараснала с 2.8% на годишна база. По-конкретно, през 2024 г. растежът се определя от регистрираното увеличение при:

- Строителство - повишение с 11.0%;
- Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство - увеличение с 9.6%;

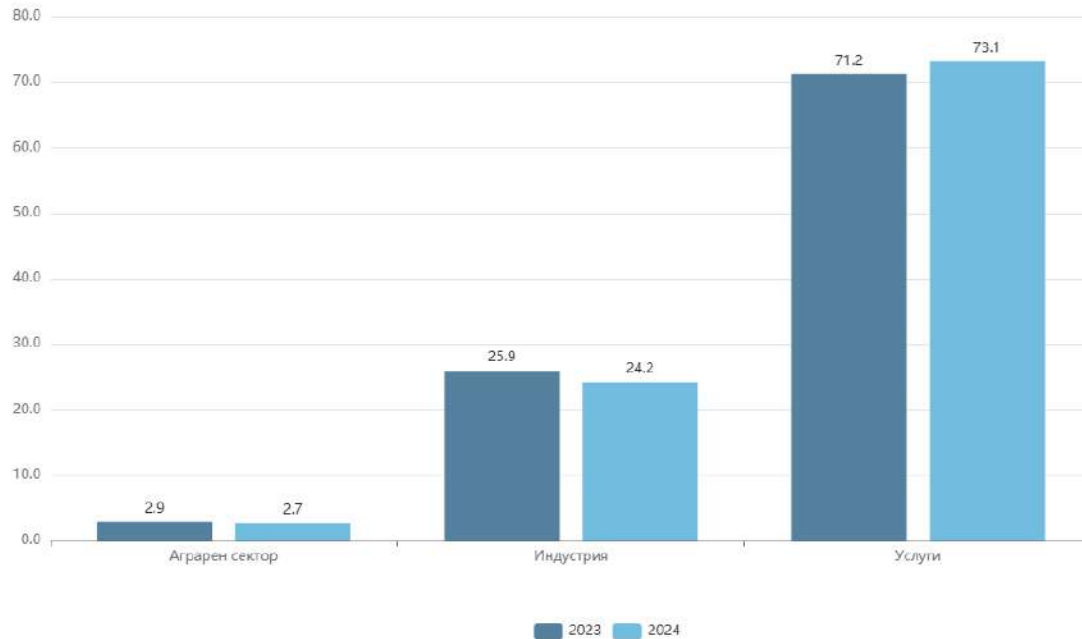

- Селско, горско и рибно стопанство - увеличение с 3%;
- Финансови и застрахователни дейности - повишение с 6.0%;
- Държавно управление; образование; хуманно здравеопазване и социална работа - нарастване с 5.1%;
- Професионални дейности и научни изследвания, административни и спомагателни дейности - нарастване с 3.8%;
- Култура, спорт и развлечения; други дейности - нарастване с 2.8%;
- Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения - повишение с 1.6%.

Спад на годишна база е регистриран при:

- Операции с недвижими имоти - намаление с 2.6%;
- Добивна промишленост; преработваща промишленост; производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива; доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване - намаление със 7.2%.

Секторът на услугите увеличава относителния си дял в добавената стойност на икономиката с 1.9 процентни пункта до 73.1%. Относителният дял на добавената стойност, реализирана от дейностите в индустриалния сектор, намалява до 24.2% през 2024 г. при 25.9% през 2023 година. Относителният дял на аграрния сектор в добавената стойност на икономиката е 2.7%, което е намаление с 0.2 процентни пункта спрямо 2023 година.

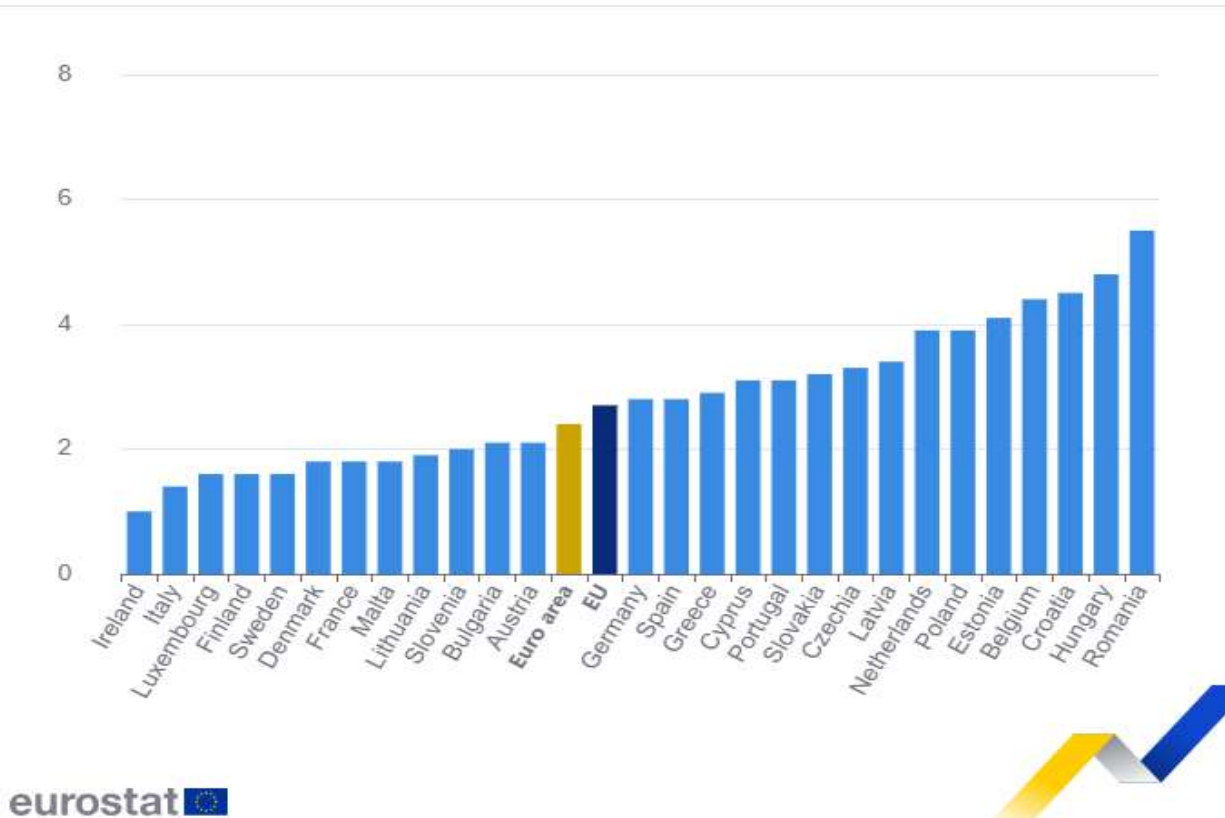

Фигура 8. Структура на БДС по икономически сектори (източник НСИ)

През 2024 г. БДС на един зает също реално се увеличава спрямо предходната година, но само с 1.8%, а БДС на един отработен час нараства с 4.0%.

Инфлацията през 2024 г. отбеляза съществено забавяне. Средногодишната инфлация по Хармонизирания индекс на потребителските цени (ХИПЦ) се понижава до около 2,6%, а годишната инфлация в края на годината (декември 2024 г. спрямо декември 2023 г.) достига приблизително 2,2%. Това развитие отразява нормализирането на цените на енергийните суровини, отслабването на външния ценови натиск и ефектите от рестриктивната парична политика на Европейската централна банка.

По показателя „Годишна инфлация“ България е с по-добро ниво от голямата част от страните в ЕС и дори от страните от Еврозоната. Това е видно от следната фигура:

eurostat

Inflation rates (%) measured by the HICP

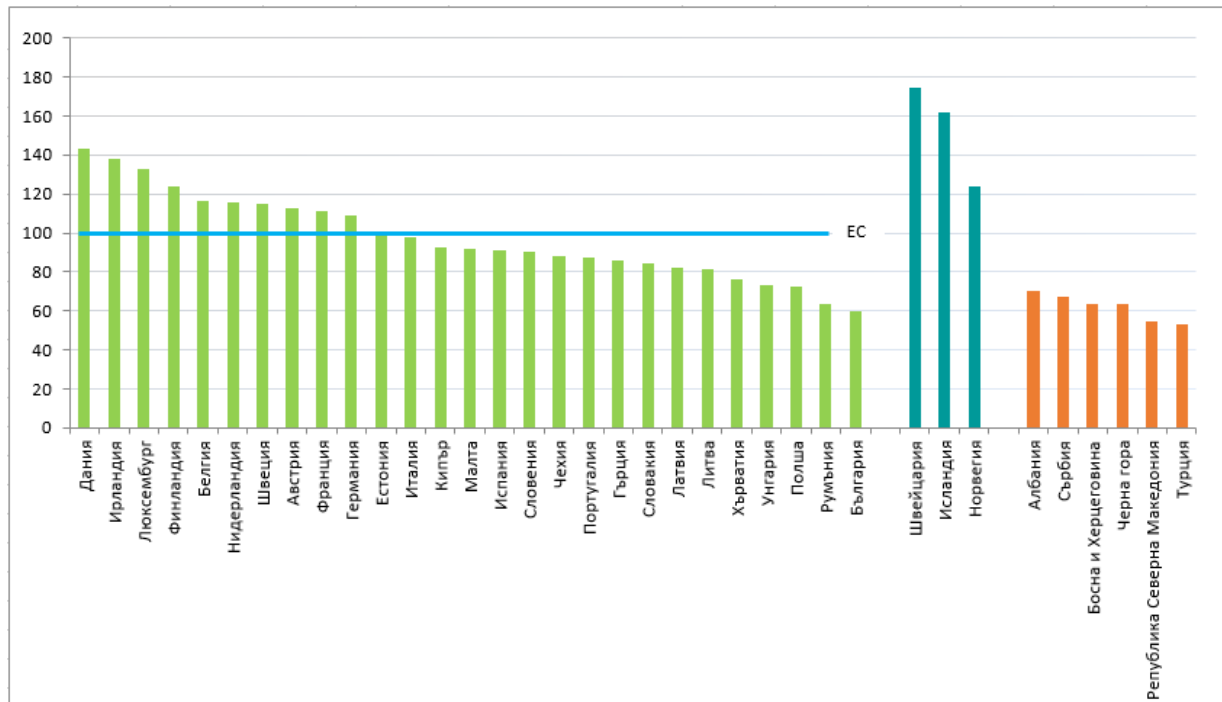
Фигура 9. Ниво на инфлацията в страните от ЕС през 2024 г. (Източник Евростат)

Въпреки общата тенденция към ценова стабилизация в страната, при някои групи стоки и услуги – особено тези с висока трудова интензивност – се запазва умерен ценови натиск, обусловен от растящите разходи за труд. Като цяло обаче забавянето на инфлацията води до възстановяване на реалната покупателна способност на домакинствата, което подкрепя вътрешното търсене.

Потребителски цени в България се запазват през 2024 година на най-ниско равнище в ЕС - 60% от средното за ЕС. Най-високи нива на цените са отчетени в Дания (143% от

средното за ЕС), Ирландия (138%) и Люксембург (133%)., а Румъния (64%) и Полша (72%), според експресните оценки за 2024 година.

Фигура 10. Индекси на равнищата на цените за крайните потребителски разходи на домакинствата, 2024 г., ЕС-27_2020 = 100

Пазарът на труда в страната през 2024 г. остава относително устойчив, като равнището на безработица се понижава до около 42 %, което е под средното за ЕС (5,9 %). По данни на Министерство на труда и социалната политика, Дирекция „Политика на пазара на труда“, 2025 г., броят на безработните през 2024 г. е 127.4 хил. лица, с 5 хил. по-малко спрямо предходната година. Броят на безработните младежи (15-24 г.) намалява с 0.4 хил. и достига 14.5 хил. през 2024 г. Броят на безработните младежи във възрастовата група 15-29 г. е 25.7 хил. и намалява на годишна база с 1.7 хил. Коефициентът на младежка безработица (15- 24 г.) е 12.3% през 2024 г. при 14,9 % за ЕС, а коефициентът на безработица за възрастовата група 15-29 г. е 7.7%. През разглеждания период коефициентът на продължителна безработица намалява с 0.2 п.п. и достига до 2.1%, а броят на продължително безработните лица отбелязва намаление от 3.6 хил. и достига 65.7 хил. или 51.6% от всички безработни.

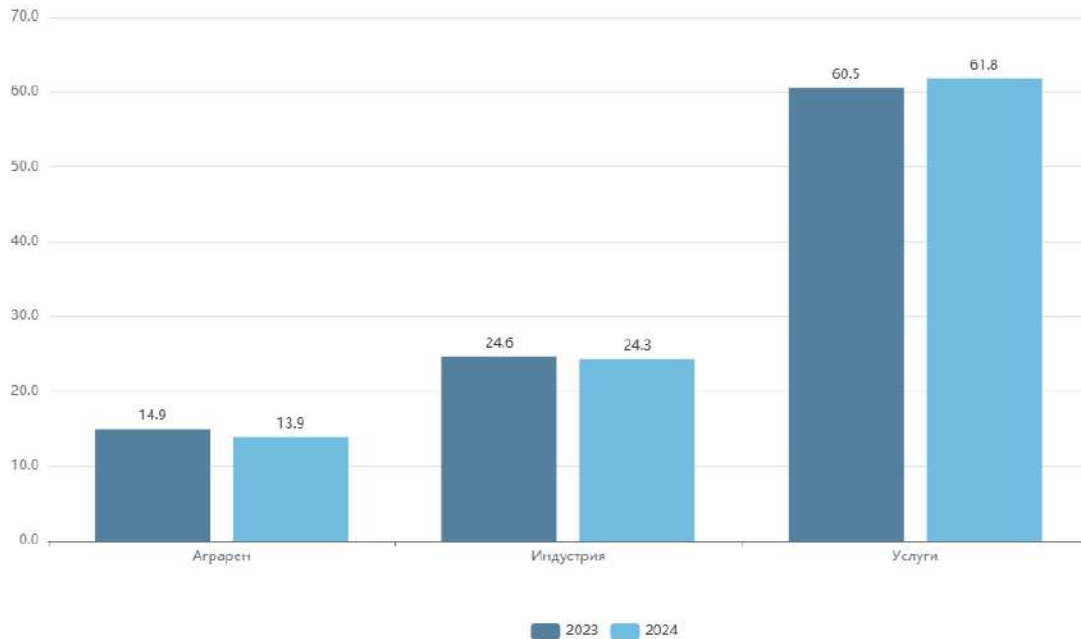

Фигура 11. Безработни лица в България в периода 2020-2024 г. (Източник: Министерство на труда и социалната политика, Дирекция „Политика на пазара на труда“, 2025 г.)

Ръстът на заетостта се концентрира основно в сектора на услугите, строителството и ИТ индустрията. Наред с това, структурният недостиг на квалифицирана работна ръка продължава да бъде сериозен проблем, особено в техническите и здравните професии.

Фигура 12. Заети лица в периода 2020 – 2024 г. (Източник: Министерство на труда и социалната политика, Дирекция „Политика на пазара на труда“, 2025 г.)

Фигура 13. Структура на заетите по икономически дейности през 2023 и 2024 г.

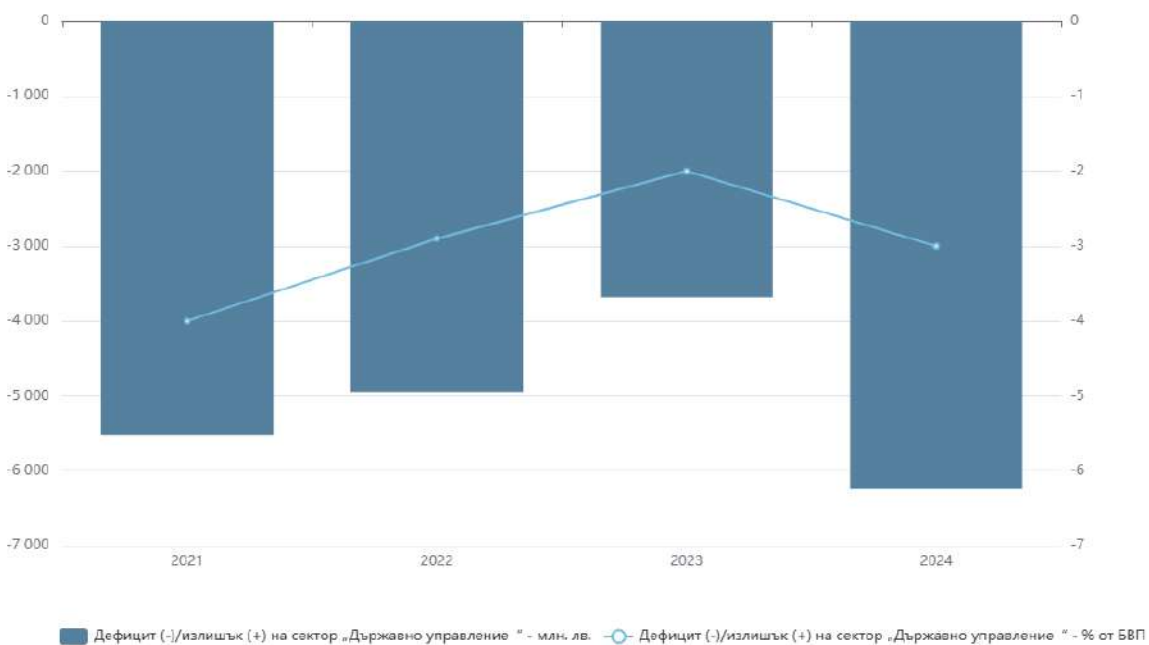
Номиналният ръст на възнагражденията през 2024 г. бе двуцифрен и изпреварваше инфлацията. В сравнение с 2023 г. увеличението е с 13.9%, като в общественения сектор средната брутна заплата нараства с 14.8%, а в частния сектор - с 13.5%. Този ръст доведе до реално увеличение на доходите и подобряване на жизнения стандарт, но същевременно създаде натиск върху разходите на бизнеса и върху конкурентоспособността на икономиката.

Паричната политика на България през 2024 г. остана напълно подчинена на режима на валутен борд и на решенията на Европейската централна банка. Лихвените проценти се задържаха на относително високи равнища, което доведе до охлаждане на кредитирането, особено в сегмента на жилищните и потребителските кредити.

По текущата сметка на платежния баланс се отчита умерен дефицит, обусловен от вноса на енергийни ресурси и инвестиционни стоки. Износът на услуги, най-вече ИТ и туризъм, продължава да има стабилизираща роля, но не е достатъчен за пълна компенсация на търговския дефицит.

През 2024 г. институционален сектор „Държавно управление“ отчита бюджетен дефицит от -6 240 млн. лв., или -3.0% от брутния вътрешен продукт (БВП), по окончателни данни на Националния статистически институт. Основните фактори за това са увеличените социални разходи, ръстът на разходите за персонал в публичния сектор и инвестиционните разходи. Дефицитът в подсектор „Централно управление“ е в размер на -5 320 млн. лв., или -2.6% от БВП. Подсектор „Местно управление“ е реализирал дефицит от -849 млн. лв., а подсектор „Социалноосигурителни фондове“ е реализирал дефицит от -71 млн. лева.

Фигура 14. Дефицит (-)/излишък (+) на сектор „Държавно управление“

Държавният дълг на Република България за 2024 г. остана на относително ниско равнище (около 23,8% от БВП и бе в размер на 48 851 млн. лв.). Това постави България сред страните с най-нисък дълг в ЕС и осигури известна фискална устойчивост и възможност за провеждане на контрациклична политика при необходимост. В ЕС с по-нисък дълг като процент от БВП е само Естония (23.5%). Със сравнително нисък дълг са Люксембург (26.3%), Дания (30.5%), Швеция (34.0%) и Литва (38.0%). Дванадесет държави членки отчитат ниво на държавен дълг по-високо от 60% от БВП за 2024 г., като

най-високо е нивото в Гърция (154.2%), Италия (134.9%), Франция (113.2%), Белгия (103.9%) и Испания (101.6%).

Преките чуждестранни инвестиции в България отбелязаха леко увеличение през 2024 г., като по-съществено изменение в сравнение с предходната година се наблюдава в относителния дял на промишлеността, който нараства с 1.4 процентни пункта, докато в секторите на услугите и „Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности“ е регистрирано намаление, съответно с 1.2 и 0.7 процентни пункта.

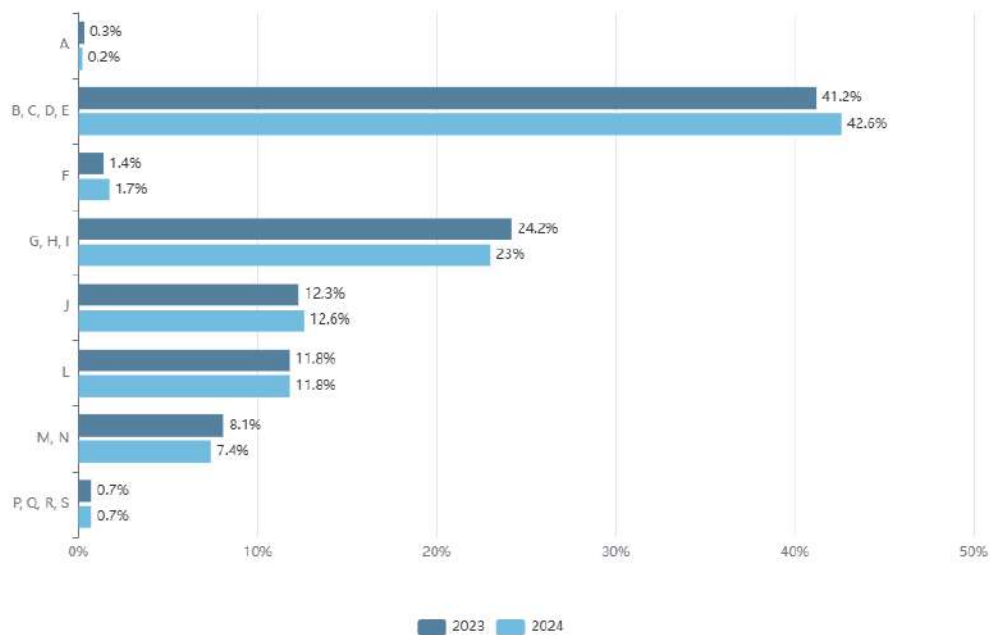
Таблица 2.

Преки чуждестранни инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към 31.12 2024 г. по икономически дейности (по текущи цени)

Икономически дейности (A10)	Код по КИД - 2008	2021	2022	2023	2024*
Общо за страната	Общо	28184	29376	32718	33861
Селско, горско и рибно стопанство	A	71	77	86	82
Промишленост	B-E	12214	12817	13495	14432
Строителство	F	500	452	455	563
Търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство	G-I	6287	6932	7930	7785
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	J	2186	3210	4012	4250
Операции с недвижими имоти	L	3505	3640	3872	4003
Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности	M_N	3307	2090	2661	2502
Държавно управление; образование; хуманно	O-Q	34	30	44	55

здравеопазване и социална работа					
Култура, спорт и развлечения, ремонт на домакински вещи и други дейности	R-U	80	128	163	189
* Предварителни данни.					

Фигура 15. Структура на чуждестранните инвестиции в предприятията от нефинансовия сектор към 31.12 2024 г. по икономически дейности (по текущи цени)

Показателни за икономическите условия в България са оценките на основните световни агенции за кредитен рейтинг, които запазват нивото си през последните години. През 2024 г. международната рейтингова агенция S&P Global Ratings (Standard & Poor's) поддържахше кредитния рейтинг на България на инвестиционно ниво 'BBB' (дългосрочен) и 'A-2' (краткосрочен) със стабилна перспектива, а по-късно потвърди положителната перспектива, поради ниския държавен дълг, стабилните фискални

резерви и очакваната интеграция в еврозоната. Дългосрочният рейтинг остава в безопасната зона, отразявайки стабилни макроикономически показатели.

През 2024 г. България запази своя дългосрочен кредитен рейтинг Baa1 със стабилна перспектива от Moody's, което е най-високият рейтинг, постиган от страната до този момент. Стабилната перспектива показва, че рейтингът вероятно ще се запази в средносрочен план, благодарение на силните показатели за дълга и очакваното влизане на България в еврозоната. Все пак агенцията отбелязва някои рискове, свързани със забавяне на структурни реформи, политическа нестабилност и влиянието на корупцията.

Сходни са оценките и на AM Best (AM Best, 2024,). Те оценяват държавния риск чрез идентифициране на различни рискови фактори в отделните страни, които могат пряко или косвено да засегнат застрахователния бизнес. Държавите са поставени в пет нива, вариращи от страни с Държавен риск Tier 1 (CRT-1), обозначаващ стабилна среда с най-малък риск, до такива с Държавен риск Tier 5 (CRT-5) за държави, които са с най-голям риск. Според тази класация България е на ниво CRT-4, което показва сравнително висока оценка на държавния риск. Според тези оценки държавите са категоризирани в инвестиционни класове (CIC). Държавен инвестиционен клас 1 (CIC-1) представлява икономики с относително стабилни и ликвидни капиталови пазари, докато CIC-5 представлява пазари с най-ниска ликвидност и най-висока волатилност. България е класирана в клас CIC-3.

В заключение може да се обобщи, че за България 2024 г. бе година на възстановяване и макроикономическа стабилизация, с по-висок икономически растеж и значително по-ниска инфлация. Въпреки това, структурните дисбаланси и институционалните слабости продължават да ограничават дългосрочния потенциал на икономиката и изискват последователни реформи в областта на образованието, иновациите, публичното управление и пазара на труда.

1.3. Бизнес среда на МСП

Въпреки частичните позитивни сигнали за стабилизиране и умерено подобрене, през 2024 г. бизнес средата в България остава противоречива и все още недостатъчно благоприятна за развитието на МСП. Тя предоставяше едновременно и възможности и значителни ограничения пред тях. Характеризираше се с редица проблеми, в значителна

степен свързани с политическата нестабилност и дълго отлаганите реформи в образованието, в здравеопазването, в секторите държавно управление, сигурност и отбрана и др. Сериозни проблеми за развитието на бизнеса бяха несигурната икономическа среда, недостигът на работна сила и засилващата се конкуренция, съществуващите проблеми с регулаторната среда, бюрокрацията, административните пречки, корупцията и др.

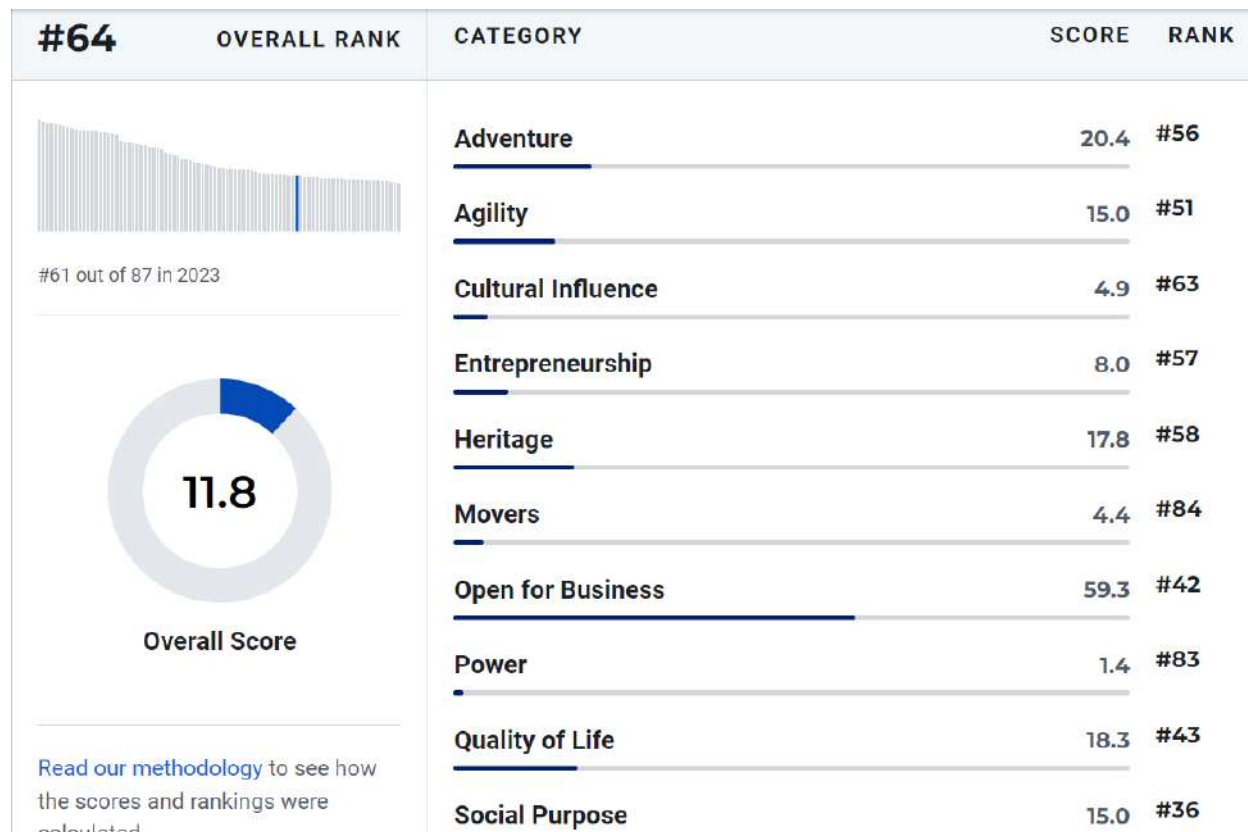
Все пак, България има редица предимства и е един от предпочитаните центрове за нов бизнес в Източна Европа. Създаването на фирма е сравнително лесно и отнема само няколко седмици. Възможна е дистанционна регистрация на дружества. Административните разходи са ниски в сравнение с по-голямата част от европейските страни, а корпоративният данък е само 10%. Чуждестранните компании нямат законови ограничения за закупуване на земя в страната и трябва да плащат само оперативни разходи след регистрацията. Работната ръка е квалифицирана, но евтина, а разходите за живот са сравнително ниски. При това страната осигурява достъп до единния европейски пазар. Геополитическото разположение на България в Югоизточна Европа осигурява удобен достъп до други утвърдени пазари като Гърция и Турция, като същевременно открива възможности за развитие на контактите със Сърбия и Северна Македония.

В международните класации България заема средни до ниски позиции и това очертава сравнително неблагоприятна картина на бизнес климата и нас. Например Forbes постави страната ни на 46 място в годишна си класация на най-добрите страни за бизнес (Forbes Best Countries, 2024) сред изследваните над 139 държави. Тази класация отчита множество фактори - включително растеж на brutния вътрешен продукт (БВП), БВП на глава от населението и търговски баланс като процент от БВП, права на собственост, иновации, данъци, технологии, корупция, свобода на търговията, регулации за бюрокрация, защита на инвеститорите и представяне на фондовия пазар.

Показателни за бизнес средата у нас са и резултатите от класацията на US News Best-countries (<https://www.usnews.com/news/best-countries/bulgaria>), оценяваща функционирането на страните в света. Класацията за 2024 г. обхваща 89 държави. Всяка държава е оценена по 73 показатели, групирани в 10 тематични области. Най-добрата държава в дадена област получава оценка 100 точки, а други държави се класират в

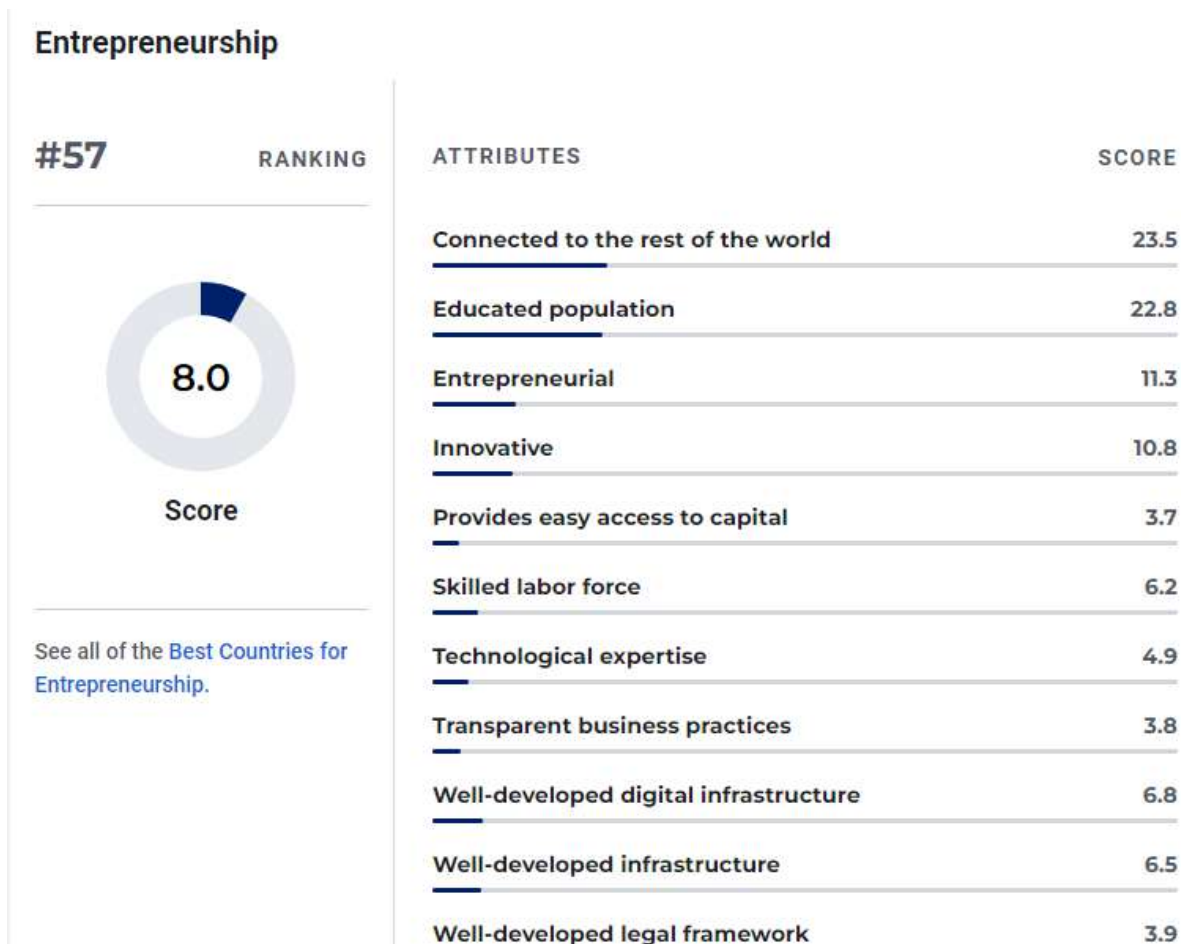

низходящ ред. На основата на класациите в отделните области се формира общата оценки, като най-добрата държава получава 100 точки. България е поставена в незавидната втора част на класацията сред страни от третия свят. За 2024 г. тя е класирана на 64 място, а оценките са и твърде ниски. Оценките по отделни области също са ниски, а класациите лови. (Фигура 16).

Фигура 16. Резултати от класацията на България в Best-countries (<https://www.usnews.com/news/best-countries/bulgaria>).

Много ниска е оценката на страната ни в категорията предприемачество (Фигура 17). Значително по-добра е класацията ни по отвореност за бизнес – 42 място с оценка 59,3 и на 44 място по лесно стартиране на бизнес.

Фигура 17. Условия за предприемачество в България, според класацията Best Countries

От 2024 г. Световната банка стартира нов проект за оценка на бизнес и инвестиционния климат в световен мащаб - Business Ready (B-READY) (<https://www.worldbank.org/en/businessready>). Той замени и подобри по-ранния проект на банката Doing Business. Докладът Business Ready за 2024 г. обхваща само 50 страни, без развити икономики като САЩ, Германия, Франция или Япония, а за 2025 включва 101 страни. При оценката на B-READY се използва скала, състояща се от 100 пункта. При нея 0 пункта сочат най-ниско равнище на даден показател, а 100 пункта отразяват най-високото възможно ниво. В зависимост от оценките си страните се подреждат в низходящ ред. Темите, които се проследяват от B-READY, са структурирани в три стълба:

Стълб I: Регулаторната рамка. Тя отчита правилата и разпоредбите, които фирмите трябва да следват, когато откриват, работят (или разширяват) и затварят (или реорганизируют) бизнес. Индикаторите в този стълб разграничават правилата и разпоредбите, които насърчават яснотата, справедливостта и устойчивостта на бизнес средата, и тези, които ненужно възпрепятстват предприемаческата дейност. По този стълб България е оценена с 76,33 т. (Фигура 18).

Стълб II: Обществени услуги. Обхващат инструментите, които правителствата предоставят в подкрепа на спазването на разпоредбите, както и институциите и инфраструктурата, които позволяват бизнес дейности. Индикаторите по този стълб са ограничени до обхвата на бизнес средата в области, свързани с жизнения цикъл на фирмата. Те наблягат на такива аспекти като дигитализация, оперативна съвместимост на държавните услуги и прозрачност. Оценката на нашата страна по този стълб е 64.03 т.

Стълб III: Оперативна ефективност. Обхваща лесното спазване на регулаторната рамка и ефективното използване на обществени услуги, пряко свързани с фирмите. По този стълб България е оценена с 74,82 т.

TABLE 3.1 B-READY 2024 pillar scores

Economy	Pillar I Regulatory Framework	Pillar II Public Services	Pillar III Operational Efficiency
Bangladesh	56.99	41.64	70.49
Barbados	58.81	46.40	66.55
Bosnia and Herzegovina	67.45	37.81	70.05
Botswana	66.01	48.52	67.73
Bulgaria	76.33	64.03	74.82
Cambodia	62.94	39.14	60.66
Central African Republic	61.11	18.35	40.36
Chad	61.22	23.51	48.05
Colombia	76.50	66.28	66.38
Costa Rica	71.41	63.58	53.66
Côte d'Ivoire	68.16	40.34	50.31
Croatia	73.48	70.24	68.31
El Salvador	60.38	45.36	54.53
Estonia	72.84	73.31	80.28
Gambia, The	53.37	20.11	48.44
Georgia	77.67	63.33	84.75
Ghana	66.91	47.67	54.42
Greece	75.60	64.51	58.98
Hong Kong SAR, China	72.40	62.64	78.52
Hungary	78.23	69.50	70.68
Indonesia	63.98	63.44	61.31
Iraq	49.39	21.45	46.79
Kyrgyz Republic	65.22	41.23	74.71
Lesotho	54.94	37.89	66.06
Madagascar	57.38	31.64	52.29
Mauritius	64.55	56.28	69.79
Mexico	75.07	57.25	61.73
Montenegro	72.48	48.92	71.03
Morocco	68.92	58.66	59.66
Nepal	59.34	49.29	72.21
New Zealand	67.45	68.91	76.39
North Macedonia	69.95	53.56	75.81
Pakistan	59.10	44.97	65.90
Paraguay	60.90	50.68	60.60
Peru	69.51	59.76	56.20
Philippines	70.68	50.80	57.95
Portugal	78.11	69.53	70.53
Romania	76.19	63.19	65.74
Rwanda	70.35	67.37	81.31
Samoa	57.13	40.04	68.32

Quintile: ■ Top ■ Second ■ Third ■ Fourth ■ Bottom

Фигура 18. Оценки на B-READY по основни стълбове. Източник: Световната банка Business Ready.

Като цяло оценката на Световната банка е, че България е сред водещите държави "при осигуряване на благоприятна среда за стартиране на бизнес, при нивото на комуналните услуги и в сферата на международната търговия". Тя се нарежда сред страните от Първи квинтил (от общо три), включващ икономиките, класирани между 60-ти и 80-ти пърсентил. Сред областите, в които страната ни е определена като неблагоприятно място за правене на бизнес са, "системата на данъчно облагане в страната, защитата на пазарната конкуренция и процедурите по несъстоятелност на дадена компания" (Фигура 19.). Все пак трябва да се отбележи, че България е начело в 5 основни области от общо 9 сред страните с нисък и среден доход (Фигура 20).

TABLE 2.2 B-READY 2024 performance, by topic

Economy	Business Entry	Business Location	Utility Services	Labor	Financial Services	International Trade	Taxation	Dispute Resolution	Market Competition	Business Insolvency
Bangladesh	74.08	66.91	62.10	64.01	61.45	53.86	56.36	41.90	42.65	40.39
Barbados	78.23	44.39	62.81	69.64	61.37	57.54	52.34	61.63	39.17	45.42
Bosnia and Herzegovina	55.73	63.83	59.58	69.87	56.41	68.65	46.92	49.92	52.23	61.23
Botswana	92.50	56.78	60.85	63.51	69.30	68.26	50.88	56.06	50.92	38.45
Bulgaria	92.08	71.51	81.10	68.72	68.56	75.82	59.96	68.78	64.34	66.40
Cambodia	43.80	49.00	64.45	68.44	86.03	57.68	58.60	61.76	33.09	19.63
Central African Republic	46.26	44.98	53.02	49.95	33.98	34.82	23.28	38.46	33.84	40.81
Chad	47.48	41.04	43.46	55.67	44.26	43.31	43.39	49.23	32.52	42.24
Colombia	88.62	72.38	74.99	62.08	75.19	54.02	57.71	72.85	64.84	74.49
Costa Rica	71.08	72.99	70.22	58.73	66.14	73.93	42.22	59.91	68.55	45.09
Côte d'Ivoire	63.82	44.21	58.87	69.28	42.19	51.08	53.39	61.44	34.68	50.44
Croatia	78.72	76.24	76.77	75.60	63.28	84.73	39.86	71.84	63.24	76.48
El Salvador	45.86	61.90	65.57	56.19	70.99	61.72	43.03	61.45	49.52	18.01
Estonia	90.75	80.40	72.72	68.89	61.54	85.59	70.72	80.24	64.69	79.22
Gambia, The	46.61	33.42	36.43	49.22	42.20	38.58	39.01	50.69	26.76	43.47
Georgia	80.08	83.01	73.08	83.46	74.97	76.72	68.51	82.09	54.93	75.65
Ghana	40.99	60.39	68.52	68.57	59.86	56.25	56.78	54.85	32.19	64.93
Greece	96.58	57.86	69.30	64.71	58.63	87.04	56.02	65.61	64.18	43.71
Hong Kong SAR, China	85.49	71.17	77.71	68.81	69.96	90.77	70.56	72.67	57.80	46.91
Hungary	85.81	73.52	64.45	81.87	80.70	78.23	59.35	75.20	63.17	65.75
Indonesia	63.72	68.09	70.55	72.20	56.51	64.58	59.91	64.24	52.34	56.96
Iraq	52.22	48.47	54.19	53.66	44.05	42.13	29.40	39.87	21.38	6.74
Kyrgyz Republic	64.83	67.37	71.92	54.35	70.62	60.65	46.59	62.54	52.70	52.31
Lesotho	76.44	45.93	56.05	62.69	54.30	61.39	60.19	50.10	25.53	37.02
Madagascar	62.35	42.44	35.04	50.68	50.66	54.83	51.66	47.71	39.90	35.77

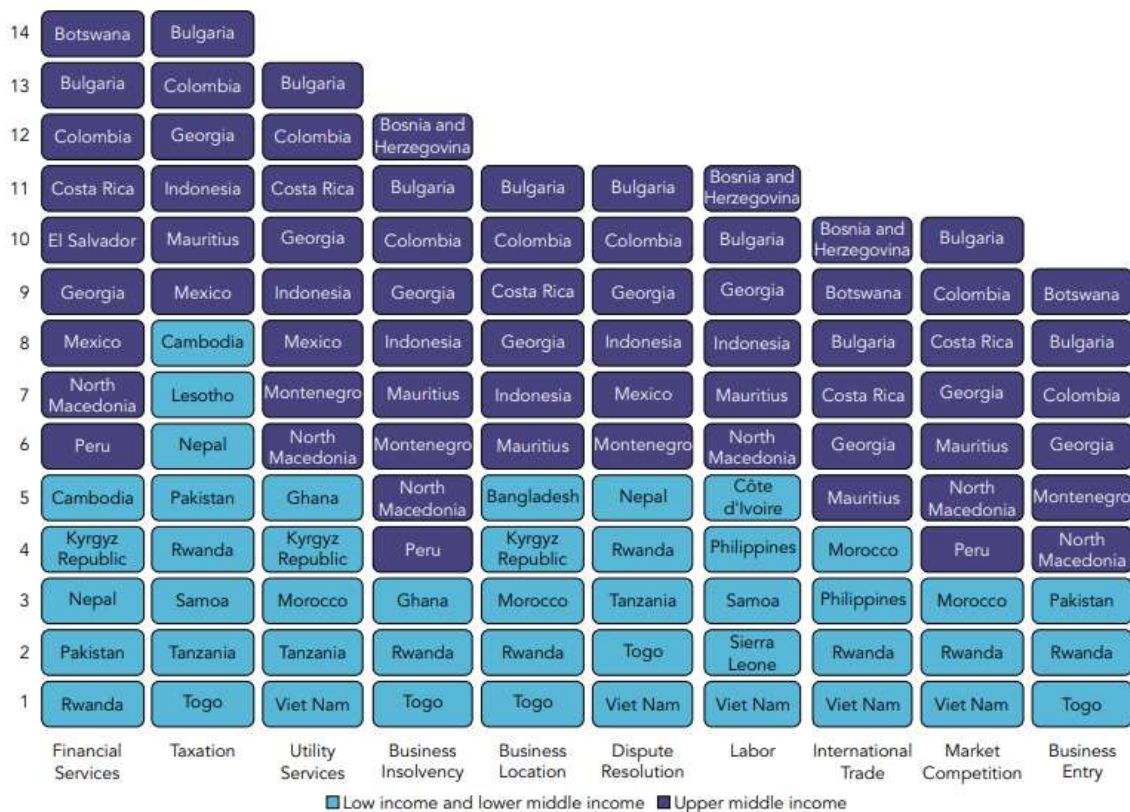
Quintile: ■ Top ■ Second ■ Third ■ Fourth ■ Bottom

Фигура 19. Оценки на B-READY по основни области в рамките на стълбовете.

Източник: Световната банка Business Ready

FIGURE 2.5 Low-income and middle-income economies can be found in the top two quintiles in every topic

Source: B-READY 2024.

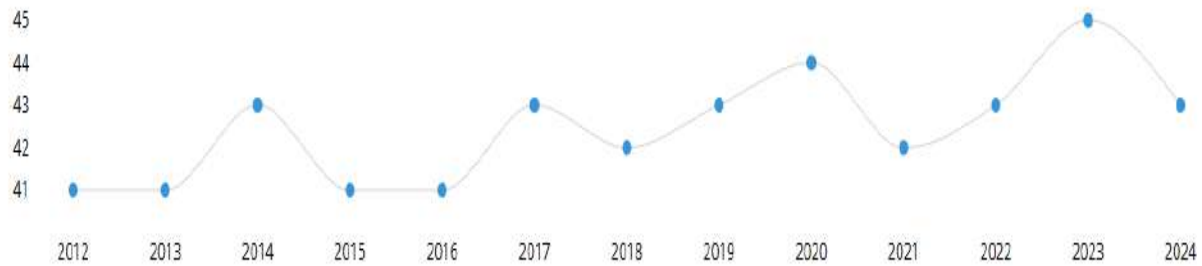
Note: The sample comprises 50 economies. The income classification data are as of June 2024 to ensure alignment with the latest data collection period.

Фигура 20. Класиране страните с нисък и среден доход по основни области в рамките на стълбовете. Източник: Световната банка Business Ready

Трябва да се отбележи, че корупцията все още е сериозен проблем пред страната ни, който влошава бизнес климата и забавя икономическото ѝ развитие. Така например според Индекса за възприемане на корупцията на Transparency International за 2024 г. България е оценена с 43, т.е. с 2 пункта по-лошо от 2023 г. (45,00 пункта през 2023 г. и средно за периода от 1998 г. - 2023 г. 39,58) (Фигура 21). Оценени са 180 страни, като оценките са от 0 до 100 (0 – най-висока корупция, а 100 – липсва корупция).

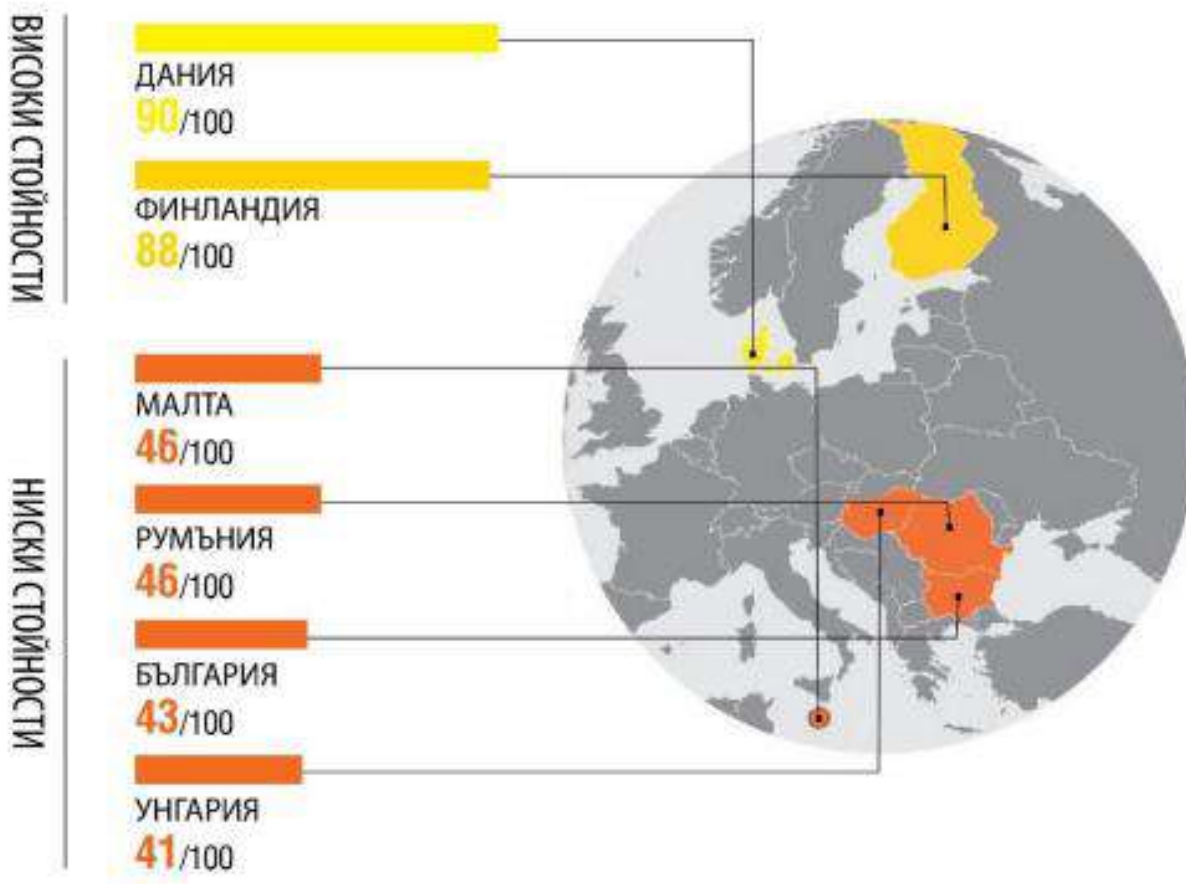

Score changes 2012 - 2024

*Фигура 21. Оценки на България по ниво на корупцията в периода 2012-2024 г.
Източник: Transparency International*

България за поредна година е на предпоследно място от страните в ЕС по Индекс за възприемане на корупцията, като изпреварва единствено Унгария. Средната стойност за Европейския съюз също намалява за втора поредна година до 62 точки. Оценените страни са подредени по тези оценки, като рангът им показва относителната позиция на страната спрямо останалите страни. България е с ранг 76, докато през 2023 г. е на 67 място. На първо място е Дания с 90 точки. (Фигура 22).

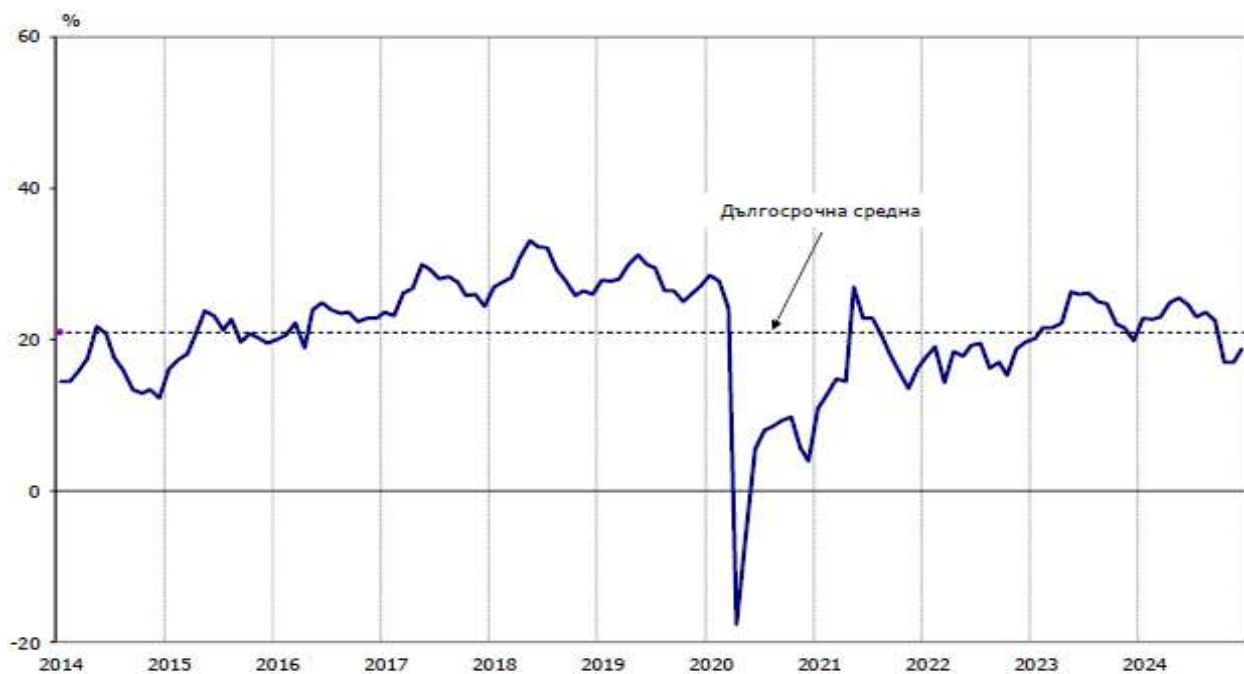
Фигура 22. Оценки на избрани страни по ниво на корупцията през 2024 г.
Източник: Transparency International

Важен измерител на бизнес средата в страната, който дава представа за мнението на бизнеса за икономическите условия и очакванията му за в бъдеще, е общия индикатор за бизнес климата. В България, този индикатор се изчислява от Националния статистически институт и е среден показател, който обединява данни от няколко основни сектора на икономиката. Всеки сектор има свой специфичен показател, който се изчислява въз основа на анкетни проучвания сред предприятията. Въпросите са насочени към оценка на текущата икономическа ситуация, на пречките пред бизнеса (напр. липса на работна ръка, финансови ограничения) и на очакванията за бъдещата активност (обикновено в рамките на 3 до 6 месеца). Повишаването на индикатора

означава, че предприятията са оптимистични за икономическото развитие, докато спадът показва нарастващ песимизъм.

По данни на НСИ общия индикатор за бизнес климата в България през 2024 г. се покачва спрямо 2023 г., но е все още на сравнително ниско равнище и в края на годината е малко под изчислената дългосрочна средна величина за периода от 2014 г. насам (Фигура 23).

Фигура 23. Динамика на общия индикатор за бизнес климата в България.

Източник НСИ.

Проследяването на индекса през месеците на 2024 г. показва, че оценката за бизнес климата е нараствала през летните месеци, но след това трайно е намалявала (Таблица 3). През декември 2024 г. показателят се покачва с 1,7 пункта спрямо предходния месец, което се дължи на неблагоприятния бизнес климат в строителството.

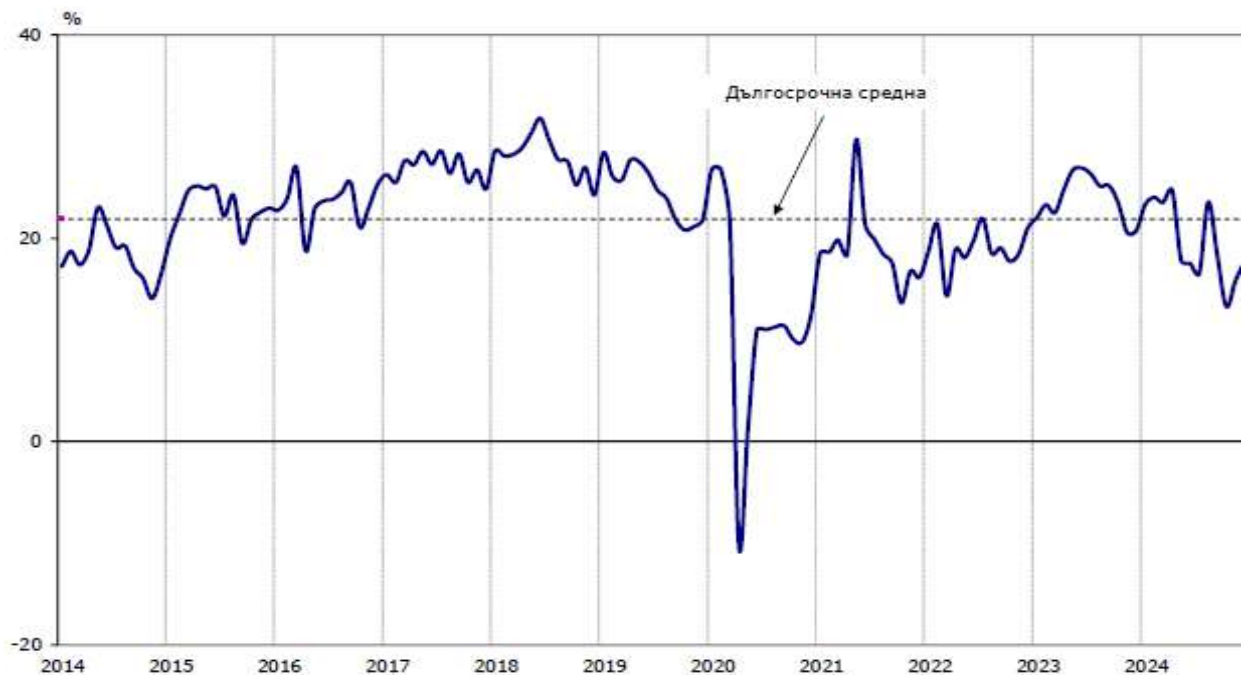

Таблица 3

Динамика по месеци на общия индикатор за бизнес климата в България през 2024 г. по месеци (Източник НСИ).

2024											
	I	II	V		I	II	III	X		I	II
2,8	2,6	3,0	4,8	5,4	4,5	3,0	3,5	2,5	6,9	7,0	8,7

Съставният показател „бизнес климат в промишлеността“ през декември нараства с 1,9 пункта спрямо ноемврийското си равнище (от 15.8% на 17.7%) . Това е резултат на по-благоприятните очаквания на промишлените предприемачи за бизнес състоянието на предприятията през следващите шест месеца. Според тях през последния месец има известно увеличение на осигуреността на производството с поръчки, което обаче не е съпроводено с повишени очаквания за производствената активност през следващите три месеца. Несигурната икономическа среда и недостигът на работна сила продължават да бъдат основните пречки за развитието на бизнеса, като през декември се отчита засилване на отрицателното влияние на първия фактор. Прогнозите на мениджърите по отношение на продажните цени в промишлеността през следващите три месеца са в посока на увеличение.

Фигура 24. Динамика на индикатора за бизнес климата в промишлеността.
Източник НСИ.

През декември 2024 г. съставният показател „бизнес климат в строителството“ спада с 3.5 пункта (от 20.4% на 16.9%), което се дължи на по-умерените оценки и очаквания на строителните предприемачи за бизнес състоянието на предприятията. Същевременно и прогнозите им за строителната активност през следващите три месеца са порезервирани. Основният проблем за дейността в сектора остава несигурната икономическа среда, посочена от 58.9% от предприятията. На второ и трето място са недостигът на работна сила и цените на материалите. По-голяма част от строителните предприемачи предвиждат продажните цени да останат без промяна през следващите три месеца

Съставният показател „бизнес климат в сектора на услугите“ през декември 2024 г. се увеличава с 2.4 пункта (от 9.5% на 11.9%), което се дължи на благоприятните оценки и очаквания на мениджърите за бизнес състоянието на предприятията. Мненията им относно настоящото и очакваното търсене на услуги обаче са по-умерени. Несигурната икономическа среда остава най-сериозната пречка за дейността в сектора. Последната

анкета регистрира засилване на негативното влияние на фактора „конкуренция в бранша“, който измества на трето място затрудненията, свързани с недостига на работна сила. Относно продажните цени в сектора на услугите мениджърите очакват увеличение, въпреки че преобладаващата част от тях предвиждат те да запазят своето равнище през следващите три месеца.

Съставният показател „бизнес климат в търговията на дребно“ се покачва с 5.7 пункта (от 23.7% на 29.4%) в резултат на позитивните оценки и очаквания на търговците на дребно за състоянието на предприятията. Оценките им за обема на продажбите през последните три месеца, както и очакванията им за следващите три месеца, също се подобряват. Основните фактори, ограничаващи развитието на бизнеса продължават да бъдат несигурната икономическа среда, конкуренцията в бранша и недостатъчното търсене. В сравнение с предходния месец нараства делът на търговците на дребно, които прогнозираат продажните цени да се повишат през следващите три месеца.

Показателно за състоянието на бизнес средата в България е мнението на представителите на МСП. Проучване на ИАМСП сред българските МСП, проведено в края на 2024 г., установи, че основен проблем пред предприятията е липсата на квалифицирана работна ръка. Той е посочен от 80,2 % от анкетираните. Това бе потвърдено и от следващо проучване, проведено през 2025 г., но с намаляващ процент на посочилите го - 66,4 %. На второ място по значимост, като проблем, анкетираните през 2024 г. са посочени високите цени на материалите и суровините – 56 %. Липсата на достатъчно финансови средства за въвеждане на иновации е посочена на трето място – 50,50 % от анкетираните. На четвърто и пето място са поставени високата цена на енергоносителите и липсата на оборотни средства, които отново са свързани с недостига на финансови средства. Може да се обобщи, че именно липсата на квалифицирана работна ръка, високите разходи и недостигът на финансови средства са основните категории проблеми пред дейността и възможностите за развитие на МСП. Явно е, че върху тях трябва да се фокусират мерките за подпомагане от страна на държавата. Тези мерки трябва да се приложат без отлагане, предвид другото важно заключение, а именно, че силата на негативно въздействие на основни проблеми пред българските МСП се е увеличила значително за периода от началото на годината.

От отговорите на анкетирания през 2024 г. представители на МСП може да се направи заключението, че влиянието на регулаторната среда в страната върху МСП е по-скоро негативно. Значителната част от тях (48,4 %) отговарят, че търговското законодателство в страната в сегашния си вид по-скоро пречи, а само 17,6 % от тях считат, че то по-скоро благоприятства дейността им. Негативното отношение към законодателството се е повишило през годините, което е показателно за неговото качество и за изоставането му спрямо изискванията на времето. По отношение на регистрационните и лицензионни режими в страната само 11 % от запитаните отговарят, че те благоприятстват развитието на бизнеса им. За голямата част от МСП те са пречка – 60,4 %. Около 14,3 % от МСП оценяват българското законодателство и практика по отношение на защитата на собствеността, като неблагоприятно, а 39,6 % считат, че то благоприятства дейността им. Това е сравнително добра оценка за тази част от законодателството у нас.

Достъпът до финансиране е един от основните проблеми за МСП. Според проучването 41,8 % от предприятията посочват липсата на достатъчни оборотни средства, като основен проблем в дейността им. Анкета, проведена в началото на 2024 г., показва, че 74 % от предприятията могат да осигурят само между 10% и 30 % от необходимите финансови средства за осъществяване на необходимите им инвестиции. Затруднение с финансирането изпитват в по-голяма степен микро и малките предприятия, както и стартиращите МСП. Потенциалните източници на финансиране са банковите инструменти, финансирането по международни програми и използването на ресурси на собственика, семейството и близките му. Анкетата показва, че предприятията не са склонни да кандидатстват за финансиране от банки. Основните причини са неблагоприятните лихвени проценти и усложнените процедури и изисквания. Все пак мнението на по-голямата част от участниците в проучването от ноември 2024 г. е, че банковата система по-скоро благоприятства развитието на бизнеса – 41,8 %.

МСП срещат редица административни бариери и затруднения при комуникациите си с администрацията и институциите за услуги. Резултатите показаха, че най-големи затруднения те срещат при работата си с държавната администрация (50,5 % от анкетирания МСП) и на второ място с общинските администрации – 38,5 %. Това е резултат от наличието на остарели и утежнени процедури и на значителните бюрократични практики. На следващо място, голям е делът на анкетирания, посочилите проблеми с данъчната администрация, както и с организациите за доставка на услуги.

Проучването показва, че независимо от политическата турбулентност в света и в страната, ненапълно благоприятната бизнес среда и многото проблеми, представителите на МСП у нас са оптимисти за развитието на предприятията им през следващите три години. Такава оценка дават 65,9 % от анкетираните, а само 4,4 % планират да прекратят бизнеса си.

Може да се обобщи, че през 2024 г. МСП в България функционираха във все още недостатъчно благоприятна среда. Имаше частични позитивни сигнали за нейното стабилизиране и умерено подобряване и като цяло тя предоставяше едновременно значителни ограничения, но и възможности за развитие на предприятията.

Основните фактори на бизнес средата, влияещи на развитието на МСП в България през 2024 г., систематизирани по подхода на SWOT анализа са (Таблица 4):

1. Силни страни (Strengths)

1.1. Ниски данъчни ставки.

България запазва едно от най-ниските равнища на корпоративно и подоходно данъчно облагане в Европейския съюз. Корпоративният данък е 10%, а данъкът върху доходите на физическите лица е също 10% (плосък данък).

По данни на Европейската комисия средната ефективна корпоративна данъчна ставка в ЕС надхвърля 21%, което поставя България сред най-конкурентните държави по отношение на данъчната тежест върху бизнеса. Това е особено важно за МСП, при които данъците имат пряко отражение върху ликвидността и възможностите за реинвестиране на печалбата.

1.2. Относително лесно стартиране и функциониране на бизнес

Създаването на предприятие в България изисква кратък срок за регистрация (няколко работни дни), ниски административни разходи и възможност за електронно подаване на документи.

Новият индекс B-READY на Световна банка оценява България с 76,33 точки по показателя „Регулаторна рамка“, което я поставя сред водещите държави в групата на

страните с нисък и среден доход. Това улеснява навлизането на нови МСП и намалява първоначалните бариери пред предприемачеството (Световна банка, Business Ready, 2024).

1.3. Достъп до единния европейски пазар

Като държава членка на ЕС, България предоставя на МСП свободен достъп до пазар от над 440 млн. потребители при липса на митнически бариери и с възможности за участие в общоевропейски вериги на стойността. Това е особено важно за малките предприятия, тъй като компенсират ограничения размер на вътрешния пазар.

1.4. Подобрене на бизнес климата в началото на 2024 г.

По данни на Национален статистически институт, общият индикатор за бизнес климата нараства от 19,8% през декември 2023 г. до 22,8% през януари 2024 г. Подобренето обхваща всички основни сектори – промишленост, търговия и услуги, с изключение строителството, което създава по-благоприятна краткосрочна среда за функциониране на МСП.

2. Слаби страни (Weaknesses)

2.1. Недостиг на квалифицирана работна ръка

Недостигът на работна сила е най-често посочваната пречка пред дейността на предприятията. Той засяга МСП в по-голяма степен, тъй като те не могат да се конкурират с големите фирми по заплащане и предлагани социални придобивки. Причините за липсата на кадри включват демографския спад, емиграцията, несъответствието между образованието и нуждите на бизнеса и др..

2.2. Ограничен достъп до финансиране

По данни на от извършеното проучване значителна част от МСП разчитат основно на собствени средства, а стартиращите и микро-предприятията срещат трудности при достъп до банково кредитиране поради липса на обезпечения. Преките чуждестранни инвестиции в България през 2024 г. са сравнително ниски, което допълнително ограничава източниците на капитал за растеж.

2.3. Ниско ниво на дигитализация и иновации в страната

Според докладите на ЕС European Innovation Scoreboard 2025 и за цифровото десетилетие (Европейска комисия; Digital Decade Reports) България се нарежда в долната част на класациите по иновации и дигитализация, а делът на МСП, използващи напреднали цифрови решения, е под средното за ЕС. Това се дължи главно на ограничените инвестиции за научноизследователска и развойна дейност и за технологично обновление. В резултат се постига по-ниска производителност и ограничена конкурентоспособност.

2.4. Административна тежест и регулаторна несигурност

МСП продължават да се сблъскват със сложни процедури, чести нормативни промени и различни практики на прилагане на законодателството. Напредъкът в електронното управление е твърде бавен. Това увеличава разходите и несигурността при инвестиционните решения.

3. Възможности (Opportunities)

3.1. Европейско финансиране и План за възстановяване и устойчивост

През периода 2021–2026 г. България разполага със значителен ресурс по ПВУ, насочен към дигитализация, енергийна ефективност и иновации. Тези инструменти създават възможности за преодоляване на структурни слабости на МСП.

3.2. Забавяне на инфлацията

Инфлацията през 2024 г. отбеляза съществено забавяне. Средногодишната инфлация по ХИПЦ се понижава до около 2,6%. Това развитие отразява нормализирането на цените на енергийните суровини, отслабването на външния ценови натиск и ефектите от рестриктивната парична политика на Европейската централна банка. В резултат се подобряват предвидимостта на разходите, условията за планиране и инвестиране, както и реалните доходи;

4. Заплахи (Threats)

4.1. Политическа и институционална нестабилност

Честите политически кризи и избори през последните години водят до забавяне на реформите, непоследователна икономическа политика и повишават несигурност за бизнеса. МСП са по-уязвими, тъй като разполагат с по-ограничени ресурси за адаптация.

4.2. Високи нива на корупция

Според Индекса за възприемане на корупцията на Transparency International България получава 43 точки от 100 и заема последно място сред държавите членки на ЕС. Това подкопава доверието в институциите и възпира инвестициите.

4.3. Демографска криза и свиване на вътрешния пазар

Намаляващото и застаряващо население ограничава вътрешното търсене и наличието на работна сила. В дългосрочен план това представлява сериозна заплаха за устойчивото развитие на МСП.

Таблица 4.

*SWOT анализ на бизнес средата през 2024 г.
за развитието на МСП в България*

Силни страни (Strengths)	Слаби страни (Weaknesses)
<ul style="list-style-type: none">Ниски данъчни ставки – 10% корпоративен и подоходен данък	<ul style="list-style-type: none">Недостиг на квалифицирана работна ръка
<ul style="list-style-type: none">Относително лесно стартиране на бизнес	<ul style="list-style-type: none">Ограничен достъп до финансиране за микро- и стартиращи МСП
<ul style="list-style-type: none">Достъп до единния пазар на ЕС	<ul style="list-style-type: none">Ниско ниво на дигитализация и иновации
<ul style="list-style-type: none">Подобрение на бизнес климата в началото на 2024 г.	<ul style="list-style-type: none">Висока административна и регулаторна тежест

• Конкурентни разходи за труд (спрямо ЕС)	• Ниска производителност на труда
Възможности (Opportunities)	Заплахи (Threats)
• Финансиране по Плана за възстановяване и устойчивост и ЕС програми	• Политическа и институционална нестабилност
• Забавяне на инфлацията и стабилизиране на макросредата	• Високи нива на корупция и слабо върховенство на правото
• Дигитализация и електронни публични услуги	• Растящи разходи за труд и енергия
• Географско положение и регионални пазари	• Засилена конкуренция от големи компании и внос
• Развитие на ИКТ, аутсорсинг и зелени технологии	• Демографска криза и свиване на вътрешното търсене

2. Състояние на МСП сектора

2.1. Брой на икономически активните МСП

2.1.1. Брой на отчетените предприятия в България

След регистрирания спад на активните предприятия през 2020-2021 г., поради световната пандемия и икономическата несигурност, се наблюдава устойчив растеж в броя, както на МСП, така и на големите предприятия. За периода 2022-2024 г. броят на отчетените от НСИ предприятия е нараснал с 5,12%, при микро предприятията – с 5,3%, при малките – с 2,63%, при средните – с 2,6%, при големите – с 3,02%.

Увеличаването на броя на предприятията е индикатор за повишаване на икономическата активност и предприемаческата динамика, като в комбинация с други показатели – например разкриване на нови работни места и увеличаване на общото производство, може да се тълкува като знак за устойчив икономически растеж.

Таблица 5.

Брой на отчетените предприятия в България за периода 2022-2024 г. според размера им

Група предприятие/Година	2022	2023	2024
Общо, бр.	454864	468378	478174
Микро предприятия	424449	437440	446957
Малки предприятия	24711	25245	25361
Средни предприятия	4778	4751	4902
Големи предприятия	926	942	954

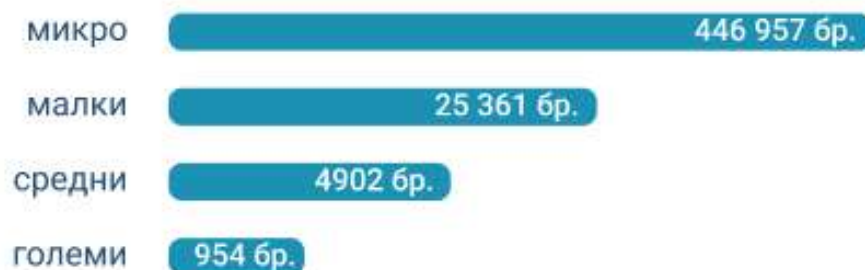
Източник: НСИ

Малките и средните предприятия в България са ключов икономически фактор – със значителен принос за заетост, добавена стойност и износ. МСП не са просто „много на брой“, а съществено двигателно колело на икономическия растеж и стабилност в България. Броят на отчетените МСП по данни на НСИ през 2024 г. е 477 220, или 99,8% от предприятията в България, срещу 453 938 бр. през 2022 г. или увеличение с 23 282 бр.

Както в ЕС МСП в България доминират по брой, защото са по-гъвкави и адаптивни към пазарните промени, по-лесни за създаване – изисква се малък начален капитал и улеснено стартиране на бизнес, подходящи за структурата и мащаба на българската икономика с подкрепа от ЕС с различни фондове и програми.

Брой на отчетените предприятия според размера им, 2024.

Фигура 25. Брой на отчетените предприятия според размера им за 2024 г.

Източник: НСИ

2.1.2. Брой на отчетените нефинансовите предприятия в България

Броят на отчетените нефинансови предприятия в България по данни на НСИ през 2024 г. е 472 253, или нарастване с 5,07% спрямо 2022 г. Отчетените нефинансови МСП през 2024 г. са 471 352 бр., което е 99,8% от общия брой предприятия. През 2023 г. той е бил 461 864 бр. За периода 2022-2024 г. по данни на НСИ е регистриран ръст от 5,07%.

Таблица 6.

Брой на отчетените нефинансови предприятия в България за периода 2022-2024 г. според размера им

Група предприятие/Година	2022	2023	2024
Общо, бр.	449481	462752	472253
Микро предприятия	419591	432346	441584
Малки предприятия	24354	24889	24992
Средни предприятия	4661	4629	4776
Големи предприятия	875	888	901

Източник: НСИ

За разглеждания период 2022 г. – 2024 г. МСП в България са нараснали с 22 746 бр. или с 5,07%.

Брой на нефинансовите МСП за периода 2022 г. - 2024 г.

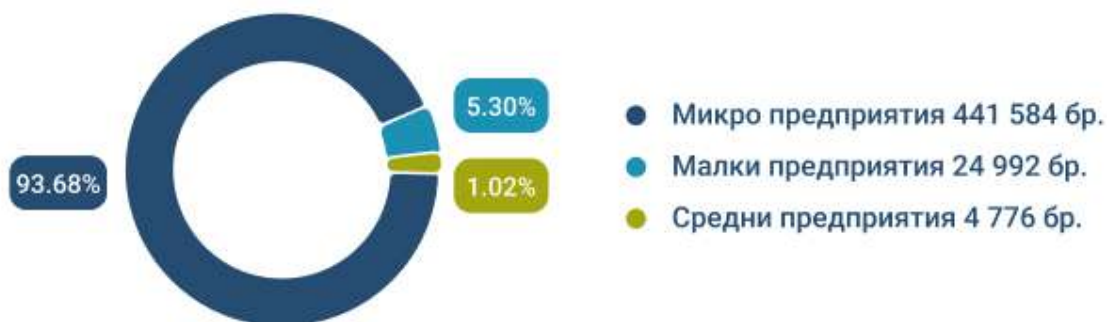

Фигура 26. Брой на нефинансовите предприятия 2022- 2024 г.

Източник: НСИ

Данните за 2024 г. показват, че най-голям относителен дял сред МСП в България имат микро- предприятията – 93,68%, следват малките – с относителен дял от 5,30% и средните – 1,02%. Тази тенденция е характерна за целия изследван период.

Брой и дял на нефинансовите МСП, 2024 г.

Фигура 27. Брой и дял на нефинансовите МСП за 2024 г.

Източник: НСИ

Прегледът на представянето на МСП е ключов инструмент, който Европейската комисия използва за наблюдение и оценка на напредъка на държавите в прилагането на политиките за МСП, включително Стратегията за МСП, SBA и Пакета за подпомагане на МСП. Съгласно Годишния доклад за европейските МСП 2024/2025 г. (към 21 май 2025 г.), въпреки продължаващите икономически трудности и геополитическите несигурност, 26,1 милиона МСП в Европа продължават да демонстрират забележителна устойчивост и адаптивност. Докато реалната добавена стойност на МСП леко намаля през 2024 г. с -0,2%, перспективите за 2026 г. са значително по-оптимистични. Прогнозира се възстановяване от 1,6%, до голяма степен обусловено от микро предприятията.

Това представяне подчертава съществената роля на МСП за поддържане на стабилността и динамиката на икономиката на ЕС. Очаква се броят на МСП да нараства постоянно с 1,2% годишно, което показва продължаващо доверие в предприемаческата дейност в цяла Европа. Въпреки това, остават и текущи икономически и геополитически рискове.

Макар МСП да са „норма“ в ЕС, България е една от страните, където те имат особено голям относителен дял в заетостта и икономиката.

Прегледът на представянето на МСП в България, изготвен от ЕК към май 2025 г. (<https://webgate.ec.europa.eu/circabc-ewpp/d/d/workspace/SpacesStore/945197d8-1f4d-405b-987e-109e27df5915/download>) извежда основните изводи за състоянието на МСП в страната:

През 2024 г. МСП в България отбелязаха значителен ръст, като заетостта в МСП се увеличи стабилно с 2,3% (през 2023 г. темпът на растеж беше 2,2%), а реалната добавена стойност нарасна с 5,6%, почти запазвайки динамиката, наблюдавана през 2023 г., която беше равна на 5,8%. Най-високи темпове на растеж се наблюдават в „Хотелиерство и хранителни услуги“, като заетостта и реалната добавена стойност нарастват значително (съответно 7,3% и 11,9%). Заетостта намаля изключително в „Преработваща промишленост“(-0,9%). Реалната добавена стойност спадна значително в добивната промишленост (-22,5%) и „Водоснабдяване; канализация, управление на отпадъци и дейности по възстановяване“ (-12,2%).

Към май 2025 г. прогнозата на ЕК е нарастването на броя на МСП, но растежът да е по-умерен; заетостта да се увеличи с 1,2%, а реалната добавена стойност - с 3,6%. Освен това дигиталната екосистема да отбележи стабилен растеж на реалната добавена стойност, с прогнозирано увеличение от 9%, а творческите и културните индустрии - с 5,9%. В съответствие с тенденциите, наблюдавани през 2024 г., се прогнозира, че всички индустриални екосистеми ще нараснат по отношение на коригираната спрямо инфлацията добавена стойност

2.2. Структура на МСП по правна форма

Изборът на правна форма не е формалност, а стратегическо решение, което се влияе от редица обстоятелства – от мащаба на бизнеса и броя на собствениците до необходимия капитал, поемания риск и дългосрочните цели на предприятието. Затова не е изненадващо, че малките и средните предприятия най-често се ориентират към по-гъвкави и достъпни правни форми като едноличното дружество с ограничена отговорност, дружествата с ограничена отговорност и едноличните търговци. Характерно за тези форми е ниският начален капитал и по-умерената готовност за поемане на риск, което ги прави предпочитан избор за стартиране и развитие на бизнес.

2.2.1. Структура на нефинансовите микро предприятия по правна форма

Таблица 7.

Структура на нефинансовите микро предприятия по правна форма за периода 2021-2024 г., брой

Правна форма/Година	2021	2022	2023	2024
АД	3232	3235	3205	3242
ЗЗД	4388	4086	4058	3972
ООД	74 060	75 010	75 060	77513
ЕТ	54 382	51 144	48 320	45 883

ЕАД	1222	1239	1311	1318
ЕООД	231 150	240 034	252 139	262 137

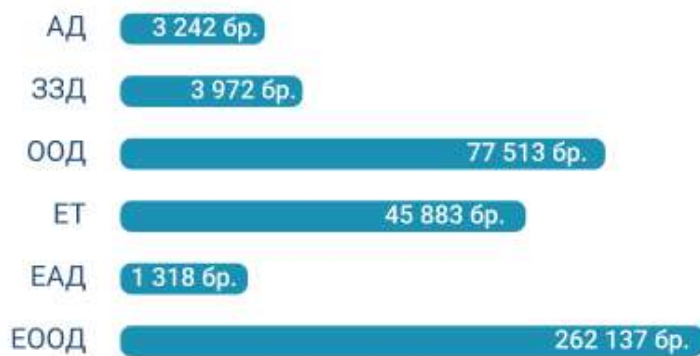
Източник: НСИ

Едноличното дружество с ограничена отговорност държи лидерска позиция по правна форма за учредяване и функциониране на микро предприятията в България. Тази правна форма съчетава сигурност (собственикът носи отговорност само до размера на внесения капитал, а не с личното си имущество), простота (бърза регистрация и пълен контрол от един собственик, като не се изисква съдружник) ниски разходи (нисък минимален изискуем капитал за учредяване) и добър търговски имидж. Всичко това я прави най-предпочитаната правна форма за българските МСП, особено при стартиране на бизнес. За периода 2021 – 2024 г. тенденцията е възходяща – от 231 150 бр. в началото на периода техният брой през 2024 г. достига 262 137 бр.

На второ място са Дружествата с ограничена отговорност, като и при тях се наблюдава тенденция на непрекъснато нарастване за периода 2021 – 2024 г. се бележи ръст от 4,66%.

На трето място по предпочитания сред микро предприятията е Едноличният търговец, като при тази правна форма се наблюдава непрекъснат спад в броя им - от 54 382 бр. през 2021 г. до 45 883 бр. през 2024 г.

Микро предприятия, правна форма, 2024 г.

Фигура 28. Микро предприятия, правна форма за 2024 г.

Източник: НСИ

2.2.2. Структура на нефинансовите малки предприятия по правна форма

Таблица 8.

Структура на нефинансовите малки предприятия по правна форма за периода 2021-2024 г., брой

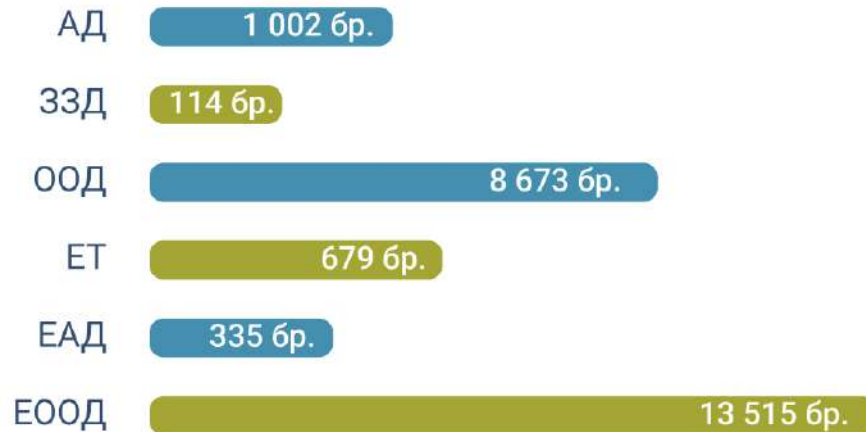
Правна форма/Година	2021	2022	2023	2024
АД	1037	998	1001	1002
ЗЗД	89	87	114	114
ООД	8492	8579	8677	8673
ЕТ	825	779	723	679
ЕАД	327	312	336	335
ЕООД	12 486	12 869	13 341	13 515

Източник: НСИ

При малките предприятия, сходно с микро предприятията, предпочитаните правни форми за функциониране са ЕООД, ООД и ЕТ. В периода 2021 – 2024 г. при първите две има тенденция на нарастване, докато при ЕТ, аналогично на микро предприятията – спадане на броя. Нарастването при правна форма ЕООД е съответно 8,24%, а при ООД – 2,13%. За същия период броят на малките предприятия, работещи като ЕТ постепенно спада с 146 бр. от 825 бр. до 679 бр.

Малки предприятия, правна форма, 2024 г.

Фигура 29. Малки предприятия, правна форма за 2024 г.

Източник: НСИ

2.2.3. Структура на нефинансовите средни предприятия по правна форма

Таблица 9.

Структура на нефинансовите средни предприятия по правна форма за периода 2021-2024 г., брой

Правна форма/Година	2021	2022	2023	2024
АД	634	636	614	610
ЗЗД	20	29	23	29
ООД	1480	1527	1466	1536
ЕТ	55	...	46	43
ЕАД	229	232	262	263
ЕООД	1990	2108	2151	2228

Източник: НСИ

Едноличното дружество с ограничена отговорност е предпочитана правна форма и за средните предприятия. За разглежданият период нарастването в броя е 11,96%. Втората предпочитана правна форма е дружеството с ограничена отговорност – регистрирано нарастване за периода от 3,78%. И при средните предприятия, подобно на микро и малките, се наблюдава спад на работещите като еднолични търговци – от 55 бр. през 2021 г. до 43 бр. през 2024 г.

Средни предприятия, правна форма, 2024 г.

Фигура 30. Средни предприятия, правна форма за 2024 г.

Източник: НСИ

2.3.Разпределение на нефинансовите МСП по години, сектори и икономически региони

2.3.1. Разпределение на микро предприятията по години, сектори и икономически региони

Таблица 10.

Разпределение на нефинансовите микро предприятия по региони и години, бр.

Икономически регион/Година	2022	2023	2024
Северозападен	29 598	30 683	30 937
Сверен Централен	37 365	38 486	39 062
Североизточен	53 110	54 527	55 591
Югоизточен	60 604	62 342	63 286
Югозападен	162 483	167 058	171 283
Южен Централен	76 431	79 250	81 425

Източник: НСИ

Данните от таблицата показват, че за всички региони е валидна тенденцията на нарастване на микро предприятия. Логично в Югозападния регион техният брой е най-голям. Съгласно Номенклатура на териториалните единици за статистически цели Югозападният район, който обхваща областите София, София-област, Перник, Кюстендил, Благоевград се определя като „район в преход“. Това са райони с БВП/глава между 75 и 90% от средното за ЕС. Другите икономически региони попадат в квалификацията „слабо развити райони“ – това са районите с брутен вътрешен продукт (БВП) на глава от населението под 75% от средното за ЕС. Югозападният регион е най-развит, защото концентрира на едно място предимствата на столицата, най-много бизнес и чуждестранни инвестиции (особено в услуги, ИКТ), развита инфраструктура и добра свързаност (магистрала, летище, международни пазари), квалифицирана работна сила и образователни институции, привличащи млади хора.

Най-малко микро предприятия има в Северозападния икономически регион. През 2024 г. в Югозападния регион е имало 171 283 микро предприятия, а в Северозападния 30 937 бр. – сериозна разлика, която е показателна за неравномерно разпределение по икономически региони. Северозападният регион изостава поради комбинация от демографски проблеми (застаряващо население и миграция към София и чужбина), слаба икономическа база (липса на големи предприятия, инвестиции и диверсифицирана икономика), лоша инфраструктура и свързаност – ограничен достъп до магистрала, пазари и логистика, ниска образованост и недостиг на кадри, което отблъсква инвеститорите.

Таблица 11.

Разпределение на нефинансовите микро предприятия по отраслови сектори и региони

Група предприятия	Икономически дейности по КИД-2008 (A21)		2024						
			България	Северозападен	Северен централен	Северноизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
Код	Наименование	Брой							
	Общо	Общо (вонки икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U)	441584	30937	39062	55591	63286	171283	81425
	A	СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	46052	5027	5992	6491	8877	7690	11975
	B	ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	214	29	10	14	20	82	59
	C	ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	23826	1942	2640	2835	3055	7733	5621
	D	ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	5654	..	707	..	1122	1482	1073
	E	ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	579	43	58	72	77	237	92
	F	СТРОИТЕЛСТВО	23308	1214	1661	2962	3010	10745	3716
Микропредприятия	G	ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	131252	10440	12560	16345	19672	45200	27035
	H	ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	21294	1648	2195	2414	3029	8386	3622
	I	ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	23141	1882	1988	2618	4875	7496	4282
	J	СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	17804	569	902	1809	1302	11312	1910
	L	ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	30555	1218	1916	4763	4147	14394	4117
	M	ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	51446	1906	3002	5714	4984	29204	6636
	N	АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	12092	549	875	1662	1442	5924	1640
	P	ОБРАЗОВАНИЕ	4569	..	319	..	434	2435	629
	Q	ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	14354	1310	1380	1811	1810	5172	2871
	R	КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	5990	231	341	854	759	3018	787
	S	ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	29454	1834	2516	4300	4671	10773	5360

Източник: НСИ

Икономическият сектор, в който работят най-много микро предприятия в България е „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 131 252 бр. Логично поради естеството на отрасловия сектор най-малък е броят в „Добивната промишленост“ – 214 бр.

Топ 5 икономически сектори, микро предприятия, 2024 г.

Фигура 31. Топ 5 икономически сектори, микро предприятия 2024 г.

Източник: НСИ

2.3.2. Разпределение на малките предприятия по години, сектори и икономически региони

Таблица 12.

Разпределение на нефинансовите малки предприятия по региони и години, бр.

Икономически регион/Година	2022	2023	2024
Северозападен	1665	1694	1625
Сверен Централен	2237	2280	2235
Североизточен	3092	3136	3188
Югоизточен	3042	3150	3159
Югозападен	9878	10 097	10 264
Южен Централен	4440	4532	4521

Източник: НСИ

Най-много малки предприятия има в Югозападния регион, като за разглеждания период те нарастват с 386 бр. Най-малко малки предприятия има в Северозападния регион, като за същия период техният брой намалява с 40. В Южния Централен, който е на второ място по брой, се забелязва намаление от 81 бр. за разглеждания период

Таблица 13.

Разпределение на нефинансовите малки предприятия по отраслови сектори и региони

Група предприятия	Икономически дейности по КИД-2008 (A21)	2024						
		България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
	Общо	24992	1625	2235	3188	3159	10264	4521
	A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	1363	211	287	291	260	110	204
	B ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	71	15	20	7
	C ПРеработваща промишленост	4636	378	541	528	557	1428	1204
	D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	105	48	..
	E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ, УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	173	17	17	16	15	72	36
	F СТРОИТЕЛСТВО	2911	117	176	376	446	1276	520
	G ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	6592	446	589	858	797	2706	1196
	H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	1777	122	191	222	205	707	330
	I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	2463	154	155	352	436	916	450
	J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	1131	..	40	98	46	842	..
	L ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	515	17	20	65	68	294	51
	M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	1035	..	48	..	48	746	91
	N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	919	45	61	103	101	496	113
	P ОБРАЗОВАНИЕ	147	4	99	16
	Q ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	705	42	60	98	92	287	126
	R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	283	9	21	31	41	133	48
	S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	166	4	9	84	..

Източник: НСИ

Най-голям е броят на малките предприятия, подобно на микро предприятията, в сектор „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 6 592 бр. В „Добивната промишленост отново е регистриран най-малък брой – 71.

Топ 5 икономически сектори, малки предприятия, 2024 г.

Фигура 32. Топ 5 икономически сектори, малки предприятия 2024 г.

Източник: НСИ

2.3.3. Разпределение на средните предприятия по години, сектори и икономически региони

Таблица 14.

Разпределение на нефинансовите средни предприятия по региони и години, бр.

Икономически регион/Година	2022	2023	2024
Северозападен	302	291	286
Сверен Централен	457	452	464
Североизточен	545	527	529
Югоизточен	522	495	520
Югозападен	1988	2006	2104
Южен Централен	847	858	873

Източник: НСИ

Тенденцията Югозападният регион да е лидер по брой се запазва и при средните предприятия, нарастването от 2022 до 2024 г. е 116 бр.

Таблица 15.

Разпределение на нефинансовите средни предприятия по отраслови сектори и региони

Група предприятия	Икономически дейности по КИД-2008 (A21)	2024						
		България	Северозападен	Северен централен	Северноизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, О, Т и U)	4776	286	464	529	520	2104	873
	A СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	94	22
	B ДОБИВНА ПРОМИШЛЕНОСТ	27	9	10
	C ПРеработваща промишленост	1372	133	212	117	160	365	385
	D ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	38	19	..
	E ДОСТАВЯНЕ НА ВОДИ; КАНАЛИЗАЦИОННИ УСЛУГИ; УПРАВЛЕНИЕ НА ОТПАДЪЦИ И ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ	65	4	6	7	6	30	12
	F СТРОИТЕЛСТВО	512	64	69	235	92
Средни предприятия	G ТЪРГОВИЯ; РЕМОТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	1004	48	72	112	105	531	136
	H ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	274	..	43	..	26	104	47
	I ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО	325	9	14	..	67	114	..
	J СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪБЩЕНИЯ	314	..	7	16	3
	L ОПЕРАЦИИ С НЕДВЪЖИМИ ИМОТИ	7	6	..	4
	M ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	135	..	3	..	5	111	..
	N АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	257	11	..	28	..	151	33
	P ОБРАЗОВАНИЕ
	Q ХУМАНО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	213	22	23	27	26	71	44
	R КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	66	..	8	..	6	34	..
	S ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	7	4	..

Източник: НСИ

Най-предпочитаният сектор за работа на средните предприятия, за разлика от микро и малките предприятия, е „Преработващата промишленост“ – 1372 бр., следван от „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ – 1 004 бр. Отново най-малък е броят в „Добивната промишленост“ – 27 бр.

Топ 5 икономически сектори, средни предприятия, 2024 г.

Фигура 33. Топ 5 икономически сектори, средни предприятия 2024 г.

Източник: НСИ

3. Заетост в МСП

3.1. Брой на заетите в МСП – общо и според размера

Малките и средните предприятия (МСП) продължават да заемат водещо място в осигуряването на заетост в българската икономика. Както в Европейския съюз, така и в България, този сегмент от предприятията изпълнява ключова функция по отношение на създаването на работни места, икономическата устойчивост и социалната стабилност.

Общият брой на заетите в МСП през 2022 г. възлиза на 1 732 043 души, като през 2023 г. те нарастват до 1 762 642 души, а през 2024 г. достигат 1 783 536 души. Това представлява увеличение от приблизително 3,41% за разглеждания период и ясно очертава положителна тенденция в развитието на заетостта в сектора.

Брой на заети лица в МСП по години.

Фигура 34. Брой заети лица в МСП 2022-2024г.

Източник: НСИ

Съгласно данните на НСИ броя на заетите лица в българската икономика през 2024 г. е 2 405 279 души, като 1 783 536 души са заетите лица в МСП и съответно 621 743 души в големите предприятия. Това бележи леко увеличение на заетите лица в големите предприятия и съответно лек спад на заетите в МСП в сравнение с 2023 г., когато са били 25,9 % – заети лица в големи предприятия и 74,2 % в МСП.

Разпределение на заетите лица през 2024 г.

Фигура 35. Разпределение на заети лица през 2024г.

Източник: НСИ

Вътрешната структура на заетостта по размер на предприятията показва, че микропредприятията продължават да имат най-голям принос. През 2024 г. в тях са заети 815 923 души, което е ръст спрямо 798 447 души през 2023 г. и 778 556 души през 2022 г. Делът на микропредприятията в общата заетост на МСП остава доминиращ, което отразява спецификата на българската стопанска структура.

При малките предприятия броят на заетите лица през 2024 г. достига 510 441 души, като се отчита умерено, но стабилно увеличение спрямо предходните години. Средните предприятия също поддържат относително постоянен брой на заетите, като през 2024 г. в тях са ангажирани 457 172 души. Макар темповете на растеж при този сегмент да са по-слабо изразени, той остава важен стабилизиращ фактор на пазара на труда.

Като цяло, данните за периода 2022–2024 г. показват устойчиво нарастване на заетостта в МСП, при запазване на водещата роля на микропредприятията и постепенно укрепване на малките и средните фирми.

Разпределение на заетите лица в МСП през 2024 г.

Фигура 36. Разпределение на заети лица в МСП през 2024г.

Източник: НСИ

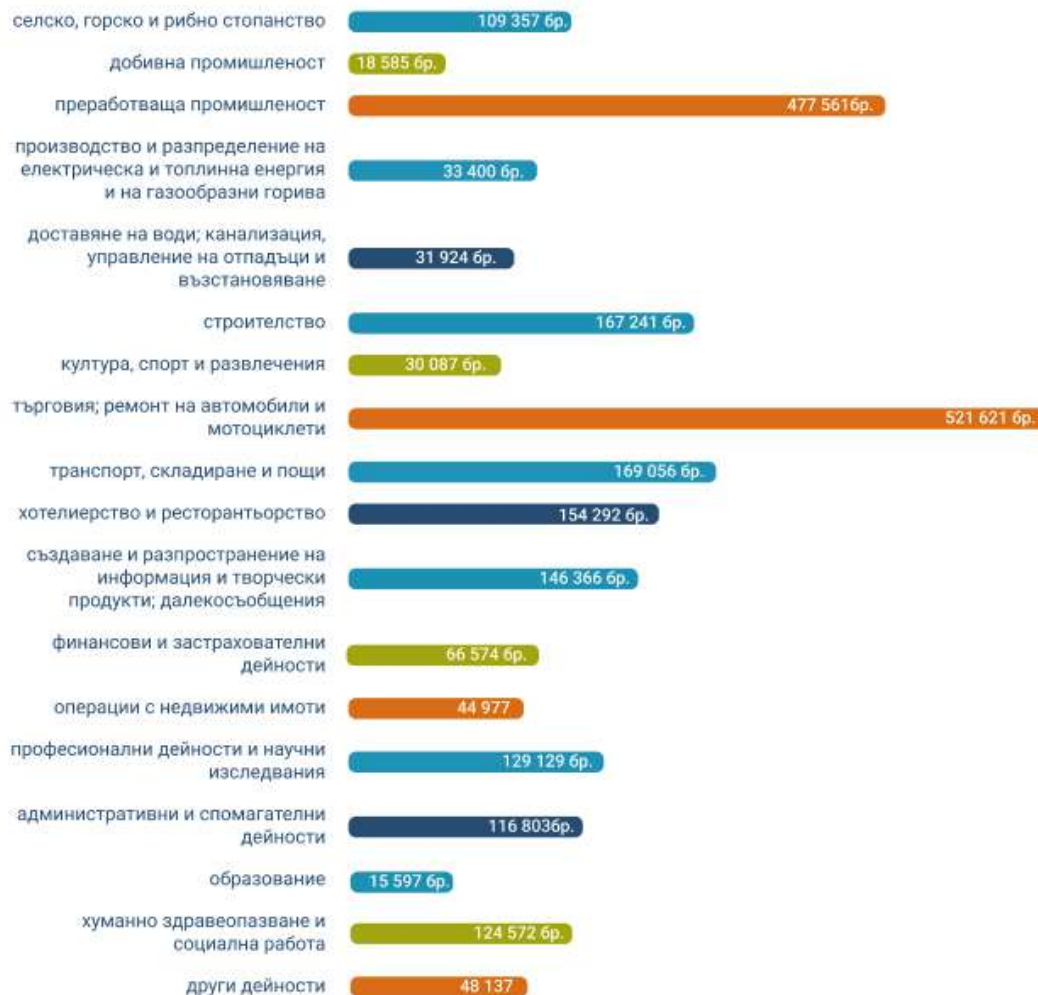
3.2. Брой на заетите в МСП по икономически дейности

Разпределението на заетите лица в МСП по икономически дейности потвърждава значението на сектора на услугите и преработващата промишленост за българската икономика. Малките и средните предприятия осигуряват заетост във всички основни икономически дейности, като същевременно демонстрират висока степен на гъвкавост и способност за адаптация към променящата се пазарна среда.

И през 2024 г. водещ по брой заети лица в МСП остава сектор „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“. Той концентрира най-голям дял от работната сила, което е в съответствие с утвърдената структура на икономиката и потребителското търсене. След него се нарежда сектор „Преработваща промишленост“, който продължава да бъде ключов за заетостта, особено в малките и средните предприятия с производствена насоченост.

Брой на заетите в МСП по икономически дейности през 2024 г.

Фигура 37. Брой на заетите в МСП по икономически дейности през 2024 г..

Източник: НСИ

Секторите „Транспорт, складиране и пощи“, „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“ също имат съществен принос към общата заетост в МСП. В тях се наблюдава относителна стабилност в броя на заетите, като колебанията през отделните

години са ограничени и до голяма степен зависими от макроикономическите условия и външното търсене.

3.3. Брой на заетите в МСП по региони

Регионалното разпределение на заетостта в МСП през 2024 г. запазва установените дисбаланси между отделните икономически райони на страната. Най-голям брой заети лица в МСП отново се отчита в Югозападния регион - 1 091 876 , който концентрира значителна част от икономическата активност, инвестициите и предприятията с висока добавена стойност.

На второ място се нарежда Южният централен регион – 409 641, следван от Югоизточния регион – 290 695. Тези три региона заедно формират по-голямата част от заетостта в МСП в България. В същото време Северозападният регион продължава да заема последно място по брой заети лица -150 409, което подчертава необходимостта от целенасочени политики за насърчаване на икономическата активност и заетостта в по-слабо развитите части на страната.

Брой на заетите в МСП по региони през 2024 г.

Фигура 38. Брой на заетите в МСП по региони 2024 г..

Източник: НСИ

Регионалната структура на заетостта в МСП през 2024 г. не показва съществени промени спрямо предходните години, което говори за трайност на съществуващите различия и за необходимост от дългосрочни мерки за тяхното преодоляване.

4. Дълготрайни активи на МСП

4.1. ДМА на МСП с различен размер

Дълготрайните материални активи (ДМА) характеризират икономическата същност и състоянието на ресурсите на предприятията и са важен показател за стопанските и финансовите им възможности. Те са икономическата форма на средствата на труда на предприятията, с които те извършват производствена, търговска или друга икономическа дейност. Те включват притежаваните земи (терени); сгради и конструкции; машини и оборудване; съоръжения; транспортни средства; офис и друго обзавеждане; библиотечни фондове и други.

Дълготрайните материални активи са основен фактор за постигане на ефективност и устойчивост на всяко ниво на икономиката – от отделното предприятие и отрасъл до националната икономика. Ефективното им управление и модернизация са от съществено значение за постигане на конкурентоспособност и дългосрочен растеж.

Нарастването на стойността на дълготрайните материални активи е индикатор за икономическа активност, модернизация и дългосрочна устойчивост. То говори за повишена ефективност и конкурентоспособност, както на ниво предприятие, така и на макрониво -отрасъл и държава. В дългосрочен план такава нарастване води до икономически растеж, създаване на работни места и повишаване на стандарта на живот.

По предварителни данни на НСИ стойността на дълготрайните материални активи на всички предприятия в България през 2024 г. е над 177982,029 млн.лв и е нараснала спрямо 2022 г. с 32,27%, а спрямо 2023 г. с 23,8%. Този ръст е показателен за непрекъснатото развитие и обновяване на икономиката на страната ни, още повече, че е постигнат при по-малко нарастване на броя на предприятията – съответно с и 2, 97% и 2,09 %.

Стойността на дълготрайните материални активи на нефинансовите предприятия в България също нараства и през 2024 г. надхвърля 175 млрд. лв. (Таблица 16). За

единадесет годишен период (спрямо 2013 г.) тя е нараснала с 134,79%. Този резултат свидетелства за устойчив икономически растеж и модернизация. Освен това, трябва да се има предвид, че за същия период броят на предприятията, от които той е реализиран, е нараснал само с 48,68%. Нарастването ДМА през 2023 г. спрямо 2021 г. е с 13,74%, а спрямо 2022 г. то е 6,91%.

Таблица 16.
Дълготрайни материални активи на нефинансовите предприятия, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления.
(Млн. левове)

Година	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
2022	39279,75	22782,10	20928,67	82990,52	48766,02	131756,55
2023	43088,30	25363,28	22253,57	90705,15	50161,41	140866,56
2024 (предварителни данни)	47645,49	27837,35	27338,67	102821,53	72228,21	175049,74

През 2024 г. ДМА на нефинансовите МСП надхвърля 100 млрд. лв., а на големите е над 72 млрд. лв. Стойността на ДМА на МСП е нараснала с 13,35% спрямо 2023 г., макар че броят на предприятията се е увеличил само с 2,05%. Забелязва се ясно очертала се тенденция за ежегодно увеличаване на стойността на ДМА и в трите размера на предприятията от групата на МСП (Таблица 17). Това е доказателство за тяхното непрекъснато развитие и за осъвременяването на използваните от тях средства.

Таблица 17.
Дълготрайни материални активи средно на едно нефинансово предприятие, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления
(Хил. левове)

Година	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
2022	93,61	948,82	4490,17	185,00	55732,59	293,13
2023	99,66	1019,47	4807,42	196,39	56551,76	304,42
2024	107,89	1113,85	5724,17	290,50	80164,49	370,66

Средната стойност на ДМА на едно малко и средно предприятие през годините си остава стотици пъти по-малка от средната стойност на ДМА на едно голямо предприятие.

Тази разлика постепенно намалява, макар и с малко - за 2024 г. тя е 275 пъти при 301 пъти за 2022 година. Различията между отделните подгрупи на МСП също са в пъти.

Делът на МСП в стойността на ДМА на нефинансовите предприятия в страната е 64,39%, докато през 2013 г. той е бил 60,4 %. Това показва голямото и нарастващо значение на сектора на МСП за икономиката ни, както и неговото модернизиране. Доказателство за подобреното му състояние е и сравнението спрямо 2022 г., което показва, че стойността на ДМА в малките предприятия е нараснала с 11,33% (Таблица 18).

*Таблица 18.
Процентно нарастване на ДМА на нефинансовите предприятия
с различен размер през 2024 г.
Източник: НСИ и собствени изчисления
(%)*

База за сравнение	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
Спрямо 2022 г.	9,70	11,33	6,33	9,30	2,86	6,91
Спрямо 2023 г.	10,58	9,75	22,85	14,4	43,99	24,26

Делът на ДМА на МСП в ДМА на нефинансовите предприятия нараства през 2022 г. и 2023г. В сравнение с 2022 г., когато е бил 62,99%, този дял е нараснал на 64,39% през 2023 г. (Таблица 19). Това е видно и от нарастването на абсолютната стойност на ДМА на МСП, спрямо тази година. През 2024г. се отбелязва лек спад от 5,67%

*Таблица 19.
Дял на ДМА в нефинансовите предприятия с различен размер,
2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления
(%)*

Година	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи
2022	29,819	17,30	15,88	62,99	37,02
2023	30,59	18,01	15,80	64,39	35,61
2024 (предварителни данни)	27,21	15,90	15,61	58,72	41,26

В групата на МСП ясно е очертана обратна зависимост на дела на ДМА в стойността на ДМА на нефинансовите предприятия и размера им. Делът им намалява с увеличаването на размера на предприятията, което се дължи главно на различния им брой във всяка група по размер. В периода 2021 – 2023 г. с най-голям дял са микропредприятията, а най-малък средните предприятия. През 2023 г. дяловете им са съответно 30,59% и 15,80%.

4.2. ДМА на МСП по икономически дейности

През 2024 г., сред нефинансовите предприятия в страната, с най-голям размер на ДМА е „Преработващата промишленост“ с дял от 18,43%, на второ място е „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ с дял от 15,70%, а „Операции с недвижими имоти“ е на трето място с дял 13,6%. При микропредприятията с най-голям дял на ДМА са секторите „Операции с недвижими имоти“ (39.26%) и „Селско, горско и рибно стопанство“ (9.96%). При малките предприятия са секторите „Преработваща промишленост“ (17%) и „Селско, горско и рибно стопанство“ (16,7%), както и при средните предприятия - „Преработваща промишленост“ (27,52%) и „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ (14,48%).

*Таблица 20.
ДМА на нефинансовите предприятия
по отраслови сектори и размер, 2023 и 2024 година
Източник: НСИ
(хил.лв.)*

Група предприятия	Икономически дейности	2023	2024
Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	140866562	175049740
	Селско, горско и рибно стопанство	11210007	12017330
	Добивна промишленост	1381536	2803235
	Преработваща промишленост	20824216	32264109
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	17214309	27493499
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	1391870	1369090
	Строителство	7287981	8631560
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	16351438	19801940
	Транспорт, складиране и пощи	21543678	23299808
	Хотелиерство и ресторантьорство	7552638	7850830

	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	3798719	4048657	
	Операции с недвижими имоти	21893298	23802435	
	Професионални дейности и научни изследвания	2774700	3215255	
	Административни и спомагателни дейности	3413213	3949074	
	Образование	161662	170612	
	Хуманно здравеопазване и социална работа	2295595	2436813	
	Култура, спорт и развлечения	1393918	1430801	
	Други дейности	377784	464692	
Микропредприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	43088296	47645497	
	Селско, горско и рибно стопанство	4366660	4746866/	
	Добивна промишленост	116154	127798/	
	Преработваща промишленост	1870988	1980423	
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	3499864	4268912	
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	111726	101914	
	Строителство	3407683	4141668	
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	3946430	4290210	
	Транспорт, складиране и пощи	1311795	1507242	
	Хотелиерство и ресторантьорство	1826342	1732960	
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	534824	560181	
	Операции с недвижими имоти	17260101	18706373	
	Професионални дейности и научни изследвания	1906722	2167772	
	Административни и спомагателни дейности	1755685	1999180	
	Образование	81281	93583	
	Хуманно здравеопазване и социална работа	384934	434512	
	Култура, спорт и развлечения	378605	381653	
	Други дейности	328502	404250	
	Малки предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	25363281	27837353
		Селско, горско и рибно стопанство	4644624	4646976
Добивна промишленост		117276	179013	
Преработваща промишленост		4563231	4732110	
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива		1411726	2374048	
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване		161640	195650	
Строителство		1846254	2013387	
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети		3830940	4170236	
Транспорт, складиране и пощи		1784526	1775955	
Хотелиерство и ресторантьорство		1708109	1877613	
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения		679172	791832	
Операции с недвижими имоти		..	3200052	
Професионални дейности и научни изследвания		499133	421664	

	Административни и спомагателни дейности	666343	827696	
	Образование	..	32718	
	Хуманно здравеопазване и социална работа	279244	302363	
	Култура, спорт и развлечения	219232	246849	
	Други дейности	37239	49191	
Средни предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	22253572	27338676	
	Селско, горско и рибно стопанство	1189877	1530232	
	Добивна промишленост	190321	235134	
	Преработваща промишленост	6229193	7526236	
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	1358910	2394166	
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	316975	366908	
	Строителство	1455658	1749460	
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	3217884	3961356	
	Транспорт, складиране и пощи	1593856	2128708	
	Хотелиерство и ресторантьорство	2919236	2810067	
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	493794	864169	
	Операции с недвижими имоти	1392316	..	
	Професионални дейности и научни изследвания	322162	478093	
	Административни и спомагателни дейности	768359	941062	
	Образование	50891	..	
	Хуманно здравеопазване и социална работа	370899	376222	
	Култура, спорт и развлечения	371198	380402	
	Други дейности	12043	11251	
	Големи предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	50161413	72228214
		Селско, горско и рибно стопанство	1008846	1093256
Добивна промишленост		957785	2261290	
Преработваща промишленост		8160804	18025340	
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива		10943809	18456373	
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване		801529	704618	
Строителство		578386	727045	
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети		5356184	7380138	
Транспорт, складиране и пощи		16853501	17887903	
Хотелиерство и ресторантьорство		1098951	1430190	
Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения		2090929	1832475	
Операции с недвижими имоти		
Професионални дейности и научни изследвания		46683	147726	
Административни и спомагателни дейности		222826	181136	
Образование		
Хуманно здравеопазване и социална работа		1260518	1323716	
Култура, спорт и развлечения	424883	421897		

Други дейности	-	-
----------------	---	---

4.3. ДМА на МСП по статистически райони на страната

Данните за стойността на ДМА на нефинансовите предприятия от отделните статистически райони на страната показват значителни различия, което показва неравномерното географско развитие на икономиката ни (Таблица 21).

Таблица 21.

ДМА на нефинансовите предприятия в статистическите райони на България с различен размер, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ
(Млн.лв.)

Групи предприятия	Година	България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
ОБЩО	2022	131756,55	6169,85	9333,20	13520,38	16058,00	69317,18	17357,94
	2023	140866,56	7026,64	10284,66	13985,90	17401,03	72832,85	19335,48
	2024	175049,74	1079,69	12172,27	16970,74	20743,69	89823,35	24542,77
Микропредприятия	2022	39279,75	2107,61	2703,49	4360,41	5293,16	18795,49	6019,61
	2023	43088,30	2366,01	3045,06	4979,91	6004,47	20283,52	6409,32
	2024	47645,497	2617,367	3227,103	5397,443	6098,077	23001,627	7303,880
Малки предприятия	2022	22782,10	1893,97	2528,50	2945,90	3204,52	8423,32	3785,90
	2023	25363,28	2346,02	2777,91	3045,10	3593,22	91825,97	4418,43
	2024	27837,353	2561,597	2986,219	3396,141	4113,937	10168,251	4611,208
Средни предприятия	2022	20928,67	1297,29	2276,67	3019,20	2744,89	7826,81	3763,81
	2023	22253,57	1305,92	2388,74	3076,61	2856,80	7988,07	4637,43
	2024	27338,676	1317,407	2881,925	3658,243	3020,083	11060,504	5400,514
МСП ОБЩО	2022	84315,42	5307,5	7620,73	10382,92	11354,48	35206,88	14442,94
	2023	90705,15	6017,95	8211,71	11101,62	12454,49	9210868,59	15465,18
	2024	10282,15	6496,37	9095,24	12451,82	13232,1	44230,38	17315,6

Големи предприятия	2022	48766,02	870,98	1824,55	3194,88	4815,43	34271,57	3788,63
	2023	50161,41	1008,68	2072,96	2884,28	4946,54	35378,66	3870,30
	2024	72228,214	4300,533	3077,025	4518,919	7511,594	45592,975	7227,168

Най-голям дял в ДМА на нефинансовите предприятия в страната за целия изследван период има Югозападният район, следван от Южният централен и Югоизточния райони. За 2024 г. техните дялове са съответно е 51,30%, 14,02 % и 11,85%. С най-малък дял към оборота на страната са предприятията от Северозападния и Северния централен райони с дялове за 2024 г., съответно 6,16% и 6,95% (Таблица 22).

Таблица 22.
Дял на ДМА на нефинансовите предприятия в статистическите райони на България според размера им, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления

Групи предприятия	Години	(%)					
		Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
ОБЩО	2022	4,68	7,08	10,26	12,19	52,61	13,17
	2023	4,99	7,30	9,93	12,35	51,70	13,73
	2024	6,16	6,95	9,6	11,85	51,31	14,02
Микропредприятия	2022	5,37	12,83	16,13	12,14	35,51	32,03
	2023	5,49	7,07	11,56	13,94	47,07	14,87
	2024	5,49	6,77	11,32	12,8	48,27	15,32
Малки предприятия	2022	8,31	11,10	12,93	14,07	36,97	16,62
	2023	9,25	10,95	12,01	14,17	36,20	17,42
	2024	9,2	10,72	12,19	14,77	36,52	16,56
Средни предприятия	2022	6,20	10,88	14,43	13,12	37,40	17,98
	2023	5,87	10,73	13,83	12,84	35,90	20,84
	2024	4,81	10,54	13,38	11,04	40,45	19,75

МСП ОБЩО	2022	6,30	9,04	12,31	13,47	41,76	17,13
	2023	6,64	9,05	12,24	13,73	41,29	17,05
	2024	6,5	9,34	12,3	12,87	41,74	17,21
Големи предприятия	2022	1,79	3,74	6,55	9,87	70,28	7,77
	2023	2,01	4,13	5,75	9,86	70,53	7,72
	2024	5,95	4,26	6,25	10,4	63,12	10

Сходна е картината и при МСП. Най-голям е дял в ДМА на нефинансовите предприятия на Югозападния район (около 42% за целия изследван период) и Южния централен (около 17%). За 2024 г. тези райони осигуряват, съответно е 41,74% и 17,21% от ДМА. С най-малък дял са Северозападния и Северния централен райони - за 2024 г., съответно 6,5% и 9,34%.

През 2024 г. с най-голям дял в ДМА на нефинансовите предприятия в Югозападния район са микропредприятията, следвани от средните предприятия. Тази тенденция се запазва и в Южния централен и в Североизточния район, където с най-голям дял са средните предприятия. В останалите райони най-голям е дела на малките предприятия.

Забелязва се положителна тенденция за по-бързо нарастване на стойността на ДМА на нефинансовите предприятия в по-неразвитите райони на страната. Така например, най-голямо е нарастването в Северозападния район – с 31,6% спрямо 2022 г. и с 23,44% спрямо 2023 г. В Южният централен район нарастването спрямо 2022 г. с 6,45 % и с 2,11% спрямо 2023 г (Таблица 23).

Във всички статистически райони на страната е реализирано съществено нарастване на ДМА на МСП, което е показателно за възходящото им развитие. Най-голямо нарастване при МСП е постигнато от Югозападния район (26,06% спрямо 2022 г. и с 20,86% спрямо 2023 г.), като в него с най-голям принос през 2023г. са средните предприятия. Значим прираст през 2024г. спрямо 2023г. се отчита при големите предприятия в Северозападния район.

Таблица 23.

Процентно нарастване през 2023 г. спрямо 2022г. и през 2024г. спрямо 2023г. на ДМА на нефинансовите предприятия в статистическите райони на България според размера им

Източник: НСИ и собствени изчисления

(%)

Групи предприятия	Спрямо година	Северо-западен	Северен централен	Северо-източен	Юго-източен	Югозападен	Южен централен
ОБЩО	2022	13,89	10,19	3,44	8,36	5,07	11,39
	2023	53,72	18,35	21,34	19,21	23,32	26,93
Микропредприятия	2022	12,63	14,21	13,44	7,92	6,47	12,63
	2023	10,76	5,97	8,38	1,57	13,4	13,95
Малки предприятия	2022	23,87	9,86	3,37	12,13	10,89	16,71
	2023	9,18	7,5	11,52	14,49	10,73	4,36
Средни предприятия	2022	0,67	4,92	1,90	4,08	2,06	23,21
	2023	0,87	20,64	18,90	5,71	38,46	16,45
МСП ОБЩО	2022	13,39	7,755	6,92	9,69	26,06	7,08
	2023	6,93	11,37	12,93	7,25	20,86	11,58
Големи предприятия	2022	15,81	13,61	-9,72	2,723	3,23	2,16
	2023	326,35	48,43	56,67	51,85	28,87	86,73

5. Постигнати резултати от МСП

5.1. Оборот на МСП в България

Оборотът на бизнеса е показател с изключително голямо значение за икономиката на страната. Той отразява общата икономическа активност, пазарната динамика и капацитета на предприятията да генерират приходи. Измервайки общата стойност на произведените и продадени стоки и услуги, той е основен компонент на БВП на страната. Той има и голямо фискално значение, защото от него зависи размерът на начислявания данък върху добавената стойност, както и корпоративния данък, когато е наличие печалба. Той е фактор за нарастване на заетостта и възнагражденията на зетите.

Оборотът е измерител на мащаба на отделното предприятие и на бизнеса като цяло и е индикатор на икономическото им здраве и конкурентоспособност. На негова основа се проследява състоянието на отделните сектори на икономиката и динамиката на тяхното развитие. Той дава важна информация на държавата при разработване на политики за правилно насочване на усилията за насърчаване на отделни сектори.

По предварителни данни на НСИ оборотът на нефинансовите предприятия в България през 2024 г. е над 517 млрд. лв. (Таблица 24). За единнадесет годишен период (спрямо 2013 г.) той е нараснал с 61,4%, което е свидетелство за съществен ръст на икономиката на страната. Нарастването му през 2024 г. спрямо 2022 г. е с 2,3%, а спрямо 2023 г. е 4,9%. (Таблица 25).

*Таблица 24.
Оборот на нефинансовите предприятия според размера им, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления
(Хил. левове)*

Година	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
2022	79928450	93445688	102711801	276085939	230043386	506129325
2023	85141651	97725006	105242838	288109495	205540291	493649786
2024 (предварителни данни)	89173911	103052072	111288503	303514486	214287637	517802123

Оборотът на МСП е в размер на над 303 млрд. лв., а на големите над 214 млрд. лв. Делът на МСП в оборота на нефинансовите предприятия в страната е 58,60 % и показва голямото им значение за икономиката ни. В сравнение с 2021 г., когато делът на МСП е бил 61,12%, този дял е намалял, но това не се дължи на проблеми с развитието им, а на относителното увеличение на дела на големите предприятия. Това е видно от увеличението на абсолютната стойност на оборота на МСП с 20.68 %, спрямо тази година.

Таблица 25.
Процентно нарастване на оборота на нефинансовите предприятия с различен размер през 2024 г.
Източник: НСИ и собствени изчисления

База за сравнение	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
Спрямо 2022 г.	11,56	10,28	8,35	10,06	-6,84	2,30
Спрямо 2023 г.	4,73	5,45	5,74	5,3	4,25	4,89

В групата на МСП ясно е очертана зависимостта делът в оборота на страната да се увеличава с размера на предприятията. През 2024г. най-голям дял имат средните предприятия - 21,49 %, а очаквано, най-малък микропредприятията - 17,22% (Таблица 26).

Таблица 26.
Дял в оборот на нефинансовите на предприятия с различен размер, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления (%)

Години	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
2022	15,80	18,46	20,29	54,55	45,45	100
2023	17,30	19,78	21,32	58,40	41,60	100
2024 (предварителни данни)	17,22	19,91	21,49	58,62	41,38	100

Съществено е нараснал оборотът на МСП спрямо 2013 г. – с 49.07 %. Това е доказателство за успешното им развитие за този десетгодишен период от време. Най-голямо нарастване имат средните предприятия – с 51,87 %, и малките - с 50,24%.

Сред нефинансовите предприятия в страната водещ през 2024 г. по размер на оборота е отрасловия сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ с дял от 42, 09%, а на второ място е „Преработваща промишленост“ с дял от 19,9%4 (Таблица 27). Това са водещите отраслови сектори и при МСП с относителни дялове на оборота им, съответно 47,09% и 13,74% (за 2021 г. - 39,45% и 11,18%). Водещи са и при трите вида МСП по размер.

Таблица 27.
Оборот на нефинансовите предприятия по отраслови сектори и размер, 2024 година
Източник: НСИ.

(хил.лв.)

		2023	2024
Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	493649613	517802123
	Селско, горско и рибно стопанство	11889507	10600239
	Добивна промишленост	3839856	3987681
	Преработваща промишленост	101920746	103275704
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	38664859	36268515
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	2992989	3593290
	Строителство	28651052	32805430
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	208283257	217976584
	Транспорт, складиране и пощи	24396909	25105767
	Хотелиерство и ресторантьорство	9042722	10322159
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	23459110	26045755
	Операции с недвижими имоти	5065261	5616091
	Професионални дейности и научни изследвания	12402728	13286272
	Административни и спомагателни дейности	7786360	9012810
	Образование	631124	736175
	Хуманно здравеопазване и социална работа	8338574	10085484
	Култура, спорт и развлечения	5065207	7608644
	Други дейности	1219352	1475523
	Микропредприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	85377796

	Селско, горско и рибно стопанство	4951426	4472529
	Добивна промишленост	59258	57795
	Преработваща промишленост	4190400	4344167
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	969526	811566
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	286989	229193
	Строителство	6877942	7479148
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	41018231	42202122
	Транспорт, складиране и пощи	6316565	6489198
	Хотелиерство и ресторантьорство	2552005	2821177
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	3786449	3978906
	Операции с недвижими имоти	2741529	3078998
	Професионални дейности и научни изследвания	5977067	6598105
	Административни и спомагателни дейности	2181690	2411939
	Образование	285125	336833
	Хуманно здравеопазване и социална работа	1531991	1915676
	Култура, спорт и развлечения	638948	743132
	Други дейности	1012655	1203427
Малки предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	97648049	103052072
	Селско, горско и рибно стопанство	4510717	3635841
	Добивна промишленост	277843	318318
	Преработваща промишленост	12210740	12045162

	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	1095536	1107622
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	750451	951857
	Строителство	7953017	9029954
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	48153772	49709470
	Транспорт, складиране и пощи	6141580	6104788
	Хотелиерство и ресторантьорство	3273483	3657738
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	3644055	4303037
	Операции с недвижими имоти	1482413	1742747
	Професионални дейности и научни изследвания	2822622	3121798
	Административни и спомагателни дейности	2280581	2716244
	Образование	152223	180851
	Хуманно здравеопазване и социална работа	1176995	1378513
	Култура, спорт и развлечения	1565900	2854430
	Други дейности	156121	193702
Средни предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	105242838	111288503
	Селско, горско и рибно стопанство	1472188	1701990
	Добивна промишленост	402044	392700
	Преработваща промишленост	23202335	23545153
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	3140730	2136489
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	803177	1011711
	Строителство	8844432	9675769
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	46582177	49855340
	Транспорт, складиране и пощи	5433369	5508764
	Хотелиерство и ресторантьорство	2494134	

			2945084
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	5232876	5528064
	Операции с недвижими имоти	789040	..
	Професионални дейности и научни изследвания	1730506	1969778
	Административни и спомагателни дейности	1457217	1838091
	Образование	179408	..
	Хуманно здравеопазване и социална работа	1635222	1920634
	Култура, спорт и развлечения	1793407	2238669
	Други дейности	50576	78394
Големи предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	205380930	214287637
	Селско, горско и рибно стопанство	955176	789879
	Добивна промишленост	3100711	3218868
	Преработваща промишленост	62317271	63341222
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	33459067	32212838
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	1152372	1400529
	Строителство	4975661	6620559
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	72529077	76209652
	Транспорт, складиране и пощи	6505395	7003017
	Хотелиерство и ресторантьорство	723100	898160
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	10795730	12235748
	Операции с недвижими имоти	52279	..
	Професионални дейности и научни изследвания	1872533	1596591
	Административни и спомагателни дейности	1866872	2046536
	Образование	14368	..

	Хуманно здравеопазване и социална работа	3994366	4870661
	Култура, спорт и развлечения	1066952	1772413
	Други дейности	-	-

Делът на дейността на оборота на нефинансовите предприятия от отделните статистически райони на страната показват значителни различия, което е важен индикатор за неравномерното географско развитие на икономиката ни. Най-голям дял в оборота на страната за целия изследван период имат Югозападният район и Южният централен. За 2024 г. той съответно е 56,48% и 13,27 %. С най-малък принос към оборота на страната са МСП от Северозападния и Северния централен райони с дял за 2023 г., съответно 4,1% и 7,13%. Останалите райони са с дял между 8 и 10% за периода (Таблица 28).

Таблица 28.

Оборот на нефинансовите предприятия в статистическите райони на България според размера им, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ

(Хил. левове)

Групи предприятия	Година	България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
ОБЩО	2022	506129325	26913387	42104219	46325531	49621784	278300224	62864180
	2023	493649613	22424188	38135110	43511338	52971325	270669063	65938589
	2024	517802123	21735886	36969900	44664021	53210472	292503009	68718835
Микропредприятия	2022	79928450	4432424	6523539	8967431	9890378	37841961	12272717
	2023	85377796	4582940	6877290	9445172	10425832	40928643	13117919
	2024	89173911	4792188	7019364	10085941	10770197	42367175	14139046
Малки предприятия	2022	93445688	5648743	7528250	11788981	10680431	43068086	14731197
	2023	97648049	5641286	7625966	11871864	11464281	45706879	15337773
	2024	103052072	5385645	7457779	11755444	12011159	50223273	16218772
Средни предприятия	2022	102711801	4028390	8658148	10429870	9693535	54979548	14922310
	2023	105242838	4264670	8528754	9910500	9711949	55378903	17448062
	2024	111288503	4024417	8935483	10887149	9969243	61209903	16262308
МСП ОБЩО	2022	276085939	14109557	22709937	31186282	30264344	135889595	41926224
	2023	288268683	14488896	23032010	31227536	31602062	142014425	45903754

	2024	303514486	14202250	23412626	32728534	32750599	153800351	46620126
Големи предприятия	2022	230043386	12803830	19394282	15139249	19357440	142410629	20937956
	2023	205380930	7935292	15103100	12283802	21369263	128654638	20034835
	2024	214287637	7533636	13557274	11935487	20459873	138702658	22098709

Сходна е картината и при МСП. Най-голям е дяла им в оборота на страната в Югозападния район (50,41% за целия изследван период) и Южния централен (15,39%). С най-малък принос към оборота на страната са Северозападния и Северния централен райони с дял за 2024 г., съответно 4,73% и 7,70%. Останалите райони са с дялове малко над 10% за периода (Таблица 29).

В Югозападния район с най-голям принос към оборота са средните предприятия (средно около 51 % за периода), а в Южния централен и в Северния централен райони всички размери МСП имат приблизително еднакъв принос. В Северозападния район, както и в Югоизточния, водещи са малките и микропредприятията, а в Североизточния – малките предприятия.

Таблица 29.

Оборот на нефинансовите предприятия в статистическите райони на България според размера им, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ

Групи предприятия	Годин и	Северозапад ен	Северен централ ен	Североизточ ен	Югоизточ ен	Югозапад ен	Южен централ ен
ОБЩО	2022	5,32	8,32	9,15	9,80	54,99	12,42
	2023	4,54	7,73	8,81	10,73	54,83	13,36
	2024	4,1	7,13	8,62	10,27	56,48	13,27
Микропредприя тия	2022	5,55	8,16	11,22	12,37	47,34	15,35
	2023	5,37	8,06	11,06	12,21	47,93	15,36
	2024	5,37	7,87	11,31	12,07	47,51	15,85
Малки предприятия	2022	6,04	8,06	12,62	11,43	46,09	15,76
	2023	5,78	7,81	12,16	11,74	46,81	15,71

	2024	5,22	7,23	11,40	11,65	48,73	15,73
Средни предприятия	2022	3,92	8,43	10,15	9,44	53,53	14,53
	2023	4,05	8,10	9,42	9,23	52,62	16,58
	2024	3,61	8,02	9,78	8,95	55	14,61
МСП ОБЩО	2022	5,11	8,23	11,30	10,96	49,22	15,19
	2023	5,03	7,99	10,83	10,96	49,26	15,92
	2024	4,73	7,70	10,83	10,89	50,41	15,39
Големи предприятия	2022	5,57	8,43	6,58	8,41	61,91	9,10
	2023	5,12	7,93	9,71	9,87	54,08	13,29
	2024	3,51	6,32	5,56	9,54	64,72	10,31

Нарастването на оборота на нефинансовите предприятия в Югозападния район през 2024 г. спрямо 2023 г. е с 8,1%, но спрямо 2022 г. е в размер на 4,42 %. Обратно е развитието в Южният централен район. Ръстът на оборота му спрямо 2022 г. е с 4,51 %, а спрямо 2023г. нарастването е само с 2,24%. Всички останали райони имат леко нарастване на оборота спрямо 2022г. и 2023г., с изключение на Северозападния район, който регистрира спад от 5,55% за 2023г. (Таблица 30).

Във всички статистически райони на страната е реализирано нарастване на оборота на МСП спрямо 2022 г., което е показателно за възходящото им развитие. Най-голямо нарастване е постигнато от Югозападния район, като в него с най-голям принос са средните предприятия. На следващо място по ръст на оборота на МСП е Североизточният район, в който отново средните предприятия бележат по-голям ръст спрямо останалите. Намаление на оборота спрямо 2023 г. имат малките и средните предприятия в Северозападния район (съответно с 4,67% и 5,63%) и в Североизточния – с 4,98%.

Таблица 30.
Процентно нарастване през 2024 г. на оборота на нефинансовите на предприятия в статистическите райони на България според размера им
Източник: НСИ и собствени изчисления (%)

Групи предприятия	Спрямо година	Северо-западен	Северен централен	Северо-източен	Юго-източен	Югозападен	Южен централен
ОБЩО	2022	-16,68	-9,43	-6,07	6,75	-2,742	4,89
	2023	-3,06	-3,05	2,64	0,45	8,06	4,21
Микропредприятия	2022	3,40	5,42	5,33	5,41	8,16	6,89
	2023	4,75	2,13	6,78	3,46	4,02	7,84
Малки предприятия	2022	-0,13	1,30	0,70	7,34	6,13	4,12
	2023	-4,67	-2,26	-0,98	4,61	9,78	5,69
Средни предприятия	2022	5,87	-1,49	-4,98	0,19	0,73	16,93
	2023	-5,63	4,76	9,85	2,64	10,52	-6,79
МСП ОБЩО	2022	4,41	2,689	1,42	0,13	4,42	4,51
	2023	-5,55	1,54	5,21	3,57	8,1	2,24
Големи предприятия	2022	-38,02	-22,13	-18,86	10,39	-9,66	-4,31
	2023	-5,06	-10,23	-2,83	-4,25	7,67	10,30

5.2. Добавена стойност от МСП

Брутната добавена стойност (БДС) е основен измерител на икономическата активност, производителността и ефективността в съответния сектор, отрасъл, бранш. Тя е стойността, която се добавя в процеса на производство от тяхната икономическа дейност. В известна степен тя е синтетичен показател, защото отразява както резултатите от производствената дейност, така и някои от основните разходи за производството. От приходна гледна точка, БДС е показател за доходите, които се генерират от първичните производствени фактори в съответния икономически сектор.

БДС на секторите на икономиката е в основата на формирането на брутния вътрешен продукт (БВП) на страната. От своя страна БВП е основен макроикономически показател,

даващ агрегирана представа за текущото състояние на икономиката, за нейните краткосрочни конюнктурни колебания, както и за очертаващите се в нея дългосрочни тенденции. Анализът на БДС по икономически сектори дава възможност за открояване на приноса на отделните отрасли и системи в създаването и динамиката на изменение на БВП на страната.

Брутната добавена стойност се определя като на разликата между общата пазарна стойност на създадените продукти и стойността на междинните продукти, използвани за тяхното производство. Изчислява се по базови цени, докато междинното потребление се пресмята по фактически цени. Преминаването от БДС по базови цени към БВП се извършва чрез добавянето на корективи (нетни данъци върху продуктите, ДДС, мита и акцизи върху вноса).

По предварителни данни на НСИ добавената стойност на предприятията в страната през 2024г. е над 130 млрд. лв. Тя е нараснала спрямо 2022 г. с 27,58 %, а спрямо 2023 г. с 12,35%. Добавената стойност на нефинансовите предприятия за 2024 г. е над 112 млрд. лв. (Таблица 31) и тя съставлява 85,93% от тази на всички предприятия. За последните десет години (спрямо 2014 г.) тя е нараснала с над 180%, което е свидетелство за съществен интензивен растеж. Спрямо 2022 г. нарастването е с 21,04 %, а спрямо 2023 г. с 12,07%.

Таблица 31.

*Добавената стойност по факторни разходи на предприятията в България,
2022 - 2024 година*

Източник: НСИ и собствени изчисления

(хил.лв.)

Предприятия	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Общо на предприятията в страната	103035480	117002971	131462496
На нефинансовите предприятия в страната	93330266	100799238	112969300

Добавената стойност на малките и средните нефинансови предприятия в България през 2024г. е над 70 млрд. лв. (Таблица 32). За десет годишен период (спрямо 2014 г.)

тя е нараснала с 145%, което е свидетелство не само за съществен растеж, но и за нараснало значение на МСП за икономиката на страната.

Таблица 32.

*Добавена стойност по факторни разходи
на нефинансовите предприятия в България, 2022 - 2024 година*

Източник: НСИ и собствени изчисления

Предприятия	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Нефинансовите предприятия в страната	93330266	100799238	112969300
Микропредприятия	16671934	18694897	21428464
Малки предприятия	19239838	20661903	22947894
Средни предприятия	20522293	22924306	25867411
МСП общо	56434065	62281106	70243769
Големите предприятия	36896201	38518132	42725531

Делът на нефинансовите предприятия, в това число и на МСП, в създадената добавена стойност на предприятия в страната остава относително устойчив, но с тенденция за намаляване през последните години. От 90,58 % през 2022 г. при нефинансовите предприятия той е намалял на 85,93 % през 2024 г. (Таблица 33).

Таблица 33.

*Дял на нефинансовите предприятия в добавената стойност на предприятията
в България, 2022 - 2024 година*

Източник: НСИ и собствени изчисления

(%)

Предприятия	2022 г.	2023 г.	2024 г.
Нефинансови предприятия - общо	90,58	86,15	85,93
Нефинансови МСП	54,77	53,23	53,43

Делът на МСП в създадената добавена стойност на нефинансовите предприятия в страната също остава относително устойчив през последните години. За 2024 г. той е 62,16% при 61,79% за 2023 г. и 60,47% за 2022 г. (Таблица 34). В групата на МСП отново се очертана зависимостта делът в създадената добавена стойност да се увеличава с

размера на предприятията. Най-голям дял имат средните предприятия - 22,89%, а най-малък микропредприятията - 18,96%. През периода 2022-2024 г. се забелязва лек спад при големите предприятия от 39,53% през 2022г. на 38,21% за 2023г. и 37,82% за 2024г.

Таблица 34.

Дял на МСП с различен размер в добавената стойност на нефинансовите на предприятия, 2022 - 2024 година

Източник: НСИ и собствени изчисления
(%)

Предприятия	2022 г.	2023 г.	2024 г.
МСП общо	60,47	61,79	62,16
Микропредприятия	17,86	18,55	18,96
Малки предприятия	20,61	20,50	20,31
Средни предприятия	21,99	22,74	22,89
Големи предприятия	39,53	38,21	37,82

Нарастването на добавената стойност на малките и средните нефинансови предприятия през 2024 г. спрямо 2022 г. е с 24,61%, но спрямо 2023 г. е само 12,82%, въпреки нарастването на общия брой на предприятията в страната. Това се дължи и на трите подгрупи предприятия - микро-, малки и средни, но най-малък е ръста на добавената стойност на малките предприятия, (Таблица 35). Още по-малък е ръста спрямо 2023 г. на добавената стойност на големите предприятия.

Таблица 35.

Процентно нарастване на добавената стойност по факторни разходи на нефинансовите на предприятия с различен размер през 2024 г. спрямо 2022г. и 2023г.

Източник: НСИ и собствени изчисления
(%)

Предприятия	Спрямо 2022 г.	Спрямо 2023 г.
Общо нефинансовите предприятия в страната	21,04	12,07

Микропредприятия	28,53	14,59
Малки предприятия	19,27	11,06
Средни предприятия	26,04	12,83
Големи предприятия	15,79	10,93
МСП общо	24,61	12,82

Въпреки реализирания ръст на създадената добавена стойност от МСП в периода 2021-2022 г., налице е намаляване на дела им през 2024г. (Таблица 36).

Таблица 36.

Процентно изменение на дела на МСП в добавената стойност на нефинансовите предприятия в страната през 2024 г.

Източник: НСИ и собствени изчисления

(%)

Процентно изменение	Спрямо 2021 г.	Спрямо 2022 г.	Спрямо 2023 г.
В добавената стойност на нефинансовите предприятия	-0,58173	2,183374	0,61498

Сред нефинансовите на предприятия в страната, водещ през 2024 г. по размер на оборота, е отрасловия сектор „Преработваща промишленост“ с дял от 20,65 % (22,12 % за 2023 г.), а на второ място е „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ с дял за 2024 г. – 19,85 %. И при МСП това са водещите отраслови сектори при създаването на добавена стойност. Тези сектори са водещи и при трите размера МСП. В сектор „Преработваща промишленост“ с най-висок дял са средните предприятия – 25,54% за 2024 г. (26,86% за 2023 г.), следвани от малките с 15,98% (16,90% за 2023г.). Микропредприятията са с дял от 6,32 %. Делът на сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ е висок при малките предприятия– 25,03% и при микро предприятията – 23,62% (26,87 % през 2021 г.).

Таблица 37.
Добавена стойност по факторни разходи
на нефинансовите предприятия по отрасли сектори и размер, 2024 година
Източник: НСИ
(хил.лв.)

Група предприятия	Код,		2022 г.	2023 г.	2024 г.
	Икономически дейности по КИД-	2008 (а21)			
Общо	Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и У)	93330266	100799238	112969300
	A	Селско, горско и рибно стопанство	4434827	2865027	3370872
	B	Добивна промишленост	1900031	1903542	2153997
	C	Преработваща промишленост	19220841	22292470	23335316
	D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	7817559	3631274	3577161
	E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	805939	1060372	1164565
	F	Строителство	5014048	6587873	8280813
	G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	19244965	20714520	22425608
	H	Транспорт, складиране и пощи	5713746	6630115	7207274
	I	Хотелиерство и ресторантьорство	2655530	3654766	4276393

Микропредприятия	J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	11404679	13493021	15026050
	L	Операции с недвижими имоти	1581463	1942310	2576979
	M	Професионални дейности и научни изследвания	4946165	5801362	6420088
	N	Административни и спомагателни дейности	3155553	3590196	4359510
	P	Образование	281138	386219	466319
	Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	4001536	4850246	6069984
	R	Култура, спорт и развлечения	759115	896183	1635947
	S	Други дейности	393131	499742	622424
	Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	16671934	18694897	21428464
	A	Селско, горско и рибно стопанство	1867285	1394385	1728621
	B	Добивна промишленост	-2266	-12655	-20928
	C	Преработваща промишленост	990402	1185880	1355189
	D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	515408	243013	249772
	E	Доставяне на води; канализационни услуги,	43049	51026	51266

	управление на отпадъци и възстановяване			
F	Строителство	1011434	1468123	1565809
G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	4224432	4707691	5062776
H	Транспорт, складиране и пощи	1097855	1101020	1265996
I	Хотелиерство и ресторантьорство	661286	862258	984255
J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	1461814	1654146	1834724
L	Операции с недвижими имоти	561413	886110	1247778
M	Професионални дейности и научни изследвания	2288283	2727407	3106594
N	Административни и спомагателни дейности	475997	695305	752536
P	Образование	109492	141773	178042
Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	868778	1014782	1315781
R	Култура, спорт и развлечения	175954	158371	232354
S	Други дейности	321318	416262	517899
Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	19239838	20661903	22947894
A	Селско, горско и рибно стопанство	1840346	854869	1012127

Малки предприятия

B	Добивна промишленост	56816	86249	79737
C	Преработваща промишленост	3007787	3491767	3667724
D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	363641	186236	280638
E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	167106	167889	190945
F	Строителство	1623150	2038627	2495601
G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	5034977	5300446	5745789
H	Транспорт, складиране и пощи	1169989	1324314	1352319
I	Хотелиерство и ресторантьорство	988288	1380475	1540163
J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	1649174	1947889	2153495
L	Операции с недвижими имоти	707202	665525	813890
M	Професионални дейности и научни изследвания	1055083	1287323	1330688
N	Административни и спомагателни дейности	605922	745235	857384
P	Образование	69909	104899	131943
Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	644032	768749	922768

Средни предприятия	R	Култура, спорт и развлечения	195605	240061	283179
	S	Други дейности	60811	71350	89504
	Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	20522293	22924306	25867411
	A	Селско, горско и рибно стопанство	324466	220943	317817
	B	Добивна промишленост	71852	92860	128870
	C	Преработваща промишленост	5323639	6159134	6607225
	D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	423342	493494	431632
	E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	245609	244473	284496
	F	Строителство	1656776	2048285	2605801
	G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	4683709	4661548	5180049
	H	Транспорт, складиране и пощи	987348	1241105	1298722
	I	Хотелиерство и ресторантьорство	784173	1092420	1326923
	J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	2611767	3107047	3202507

	L	Операции с недвижими имоти
	M	Професионални дейности и научни изследвания	960550	931036	1029797
	N	Административни и спомагателни дейности	756882	664665	1059065
	P	Образование
	Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	776667	974990	1251446
	R	Култура, спорт и развлечения	519553	491347	502000
	S	Други дейности	11002	12130	15021
Големи предприятия	Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	36896201	38518132	42725531
	A	Селско, горско и рибно стопанство	402730	394830	312307
	B	Добивна промишленост	1773629	1737088	1966318
	C	Преработваща промишленост	9899013	11455689	11705178
	D	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	6515168	2708531	2615119
	E	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	350175	596984	637858
	F	Строителство	722688	1032838	1613602

G	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	5301847	6044835	6436994
H	Транспорт, складиране и пощи	2458554	2963676	3290237
I	Хотелиерство и ресторантьорство	221783	319613	425052
J	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	5681924	6783939	7835324
L	Операции с недвижими имоти
M	Професионални дейности и научни изследвания	642249	855596	953009
N	Административни и спомагателни дейности	1316752	1484991	1690525
P	Образование
Q	Хуманно здравеопазване и социална работа	1712059	2091725	2579989
R	Култура, спорт и развлечения	-131997	6404	618414

Регионално развитие на икономиката ни се потвърждава и от данните за добавената стойност на предприятия от отделните статистически райони. За периода 2022-2024 г. най-голям размер добавената стойност са създавали Северният (близо 79 млрд. лв. за 2024 г.) и Южният централен (почти 17 млрд. лв.) райони (Таблица 38). Тенденцията за централизация на бизнеса в Северния централен район на страната се запазва. Делът му в общата стойност на добавената стойност е нараснал от 52,65% през 2023 г. на 53,95% през 2024г.. В същото време Южният централен е намалял от 14,87% за 2023 г. на 14,77% през 2024 г. Най-малка част на създадената добавена стойност имат предприятията от Северния централен райони.

Таблица 38.

Добавена стойност по факторни разходина на нефинансовите предприятия
по отраслови сектори и размер, 2022 - 2024 година

Източник: НСИ и собствени изчисления

(хил. лв.)

Статистически райони на България							
Предприятия	България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
	2022 г.						
ОБЩО	103035480	5734013	6344781	9556816	12577404	55931362	12891104
Нефинансови предприятия	93330266	5722105	6323282	9295950	12511333	46868066	12609530
Микро	16671934	1078135	1440475	2209825	2044295	7305928	2593276
Малки	19239838	1162296	1683900	2321413	2108196	9052822	2911211
Средни	20522293	901558	1571399	1989240	1883375	11232017	
Големи	36896201	2580116	1627508	2775472	6475467	19277299	4160339
Общо МСП	56434065	3141989	4695774	6520478	6035866	27590767	8449191
	2023 г.						
ОБЩО	117002971	5414138	6278095	9273755	12165894	68706232	15164857
Нефинансови предприятия	100799238	5395240	6250979	8995303	12093324	53071126	14993266
Микро	18694897	1027613	1462672	2175415	2241822	8712225	3075150
Малки	20661903	980203	1552765	2214812	2382534	10243133	3288456
Средни	22924306	976512	1779291	1789722	2004035	12455428	3919318
Големи	38518132	2410912	1456251	2815354	5464933	21660340	4710342
Общо МСП	62281106	2984328	4794728	6179949	6628391	31410786	10282924
	2024 г.						
ОБЩО	131462496	5669636	7649169	10468663	11915866	78847379	16911783

Нефинансови предприятия	112969300	5642524	7619889	10234215	11827298	60955664	16689710
Микро	21428464	1225272	1759860	2521036	2707786	9675632	3538878
Малки	22947894	1117752	1617730	2576414	2612394	11445499	3578105
Средни	25867411	1060697	2063344	2168846	2397867	13967337	4209320
Големи	42725531	2238803	2178955	2967919	4109251	25867196	5363407
Общо МСП	70243769	3403721	5440934	7266296	7718047	35088468	11326303

През 2023 г., сред нефинансовите предприятия в статистическите райони на България, с най-висок процент на нарастване на добавената стойност са Югозападният район и Южният централен. За 2023 г. те съответно са 13,23% и 18,9 %. Спад от 5,71% се регистрира при Северозападния район, Северния централен район (1,14%), както и в Североизточния (3,23%) и Югоизточния район (3,34%).

През 2024 г., с най-висок процент на нарастване на добавената стойност отново са Югозападният и Южният централен райони – 14,85 % и 11,31% спрямо 2022 и 2023 г. (Таблица 39). С отрицателен прираст на добавената стойност спрямо 2023 г. Югоизточния район (2,19%).

Таблица 39.

Процентно нарастване през 2023 г. и 2024г. на добавената стойност на нефинансовите предприятия в статистическите райони на България

Източник: НСИ и собствени изчисления

(%)

	България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
2023г. спрямо 2022 г.	8,007	-5,71	-1,14	-3,23	-3,34	13,23	18,90
2024г. спрямо 2023 г.	12,07	4,58	21,89	13,77	-2,19	14,85	11,31

Сходна е картината и при нефинансовите МСП. През целия изследван период МСП от Югозападния район са имали най-голям дял в добавената стойност на нефинансовите предприятия в страната – средно около 49%. През 2023 г. този принос е нараснал на 50,43 % , а през 2024г. бележи лек спад 49,6% (Таблица 40). На второ място по дял на МСП в създадената стойност на нефинансовите предприятия е Южния централен район – средно около 15 % за периода и 16,1% за 2024 г. Най-малък е приноса към на нефинансовите предприятия на Северозападния и Северния централен райони.

Таблица 40.

Дял на МСП в добавената стойност на нефинансовите на предприятия в статистическите райони на България, 2022 - 2024 година

Източник: НСИ и собствени изчисления

Години	Статистическите райони на България					
	Северозападе н	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
2022 г.	5,57	8,32	11,55	10,70	48,89	14,97
2023 г.	4,79	7,70	9,92	10,64	50,43	16,51
2024 г.	4,86	7,70	10,4	11,03	49,6	16,1

През разглеждания период МСП на Северния централен район са имали най-голям принос в създаването на добавена стойност в района, въпреки относително по-малката й абсолютна стойност. През 2024 г. те са създали 71,39 % от добавената стойност на нефинансовите предприятия в района и 71,51% от тази стойност на всички предприятия там (Таблица 41). Това се дължи главно на малкия брой на големите предприятия в района, но показва и голямото значения на МСП. Сходно е положението и в Североизточния и Южния централен райони – с приноси съответно 70,99% и 67,85% към добавената стойност на нефинансовите предприятия и 71,64% и 68,20% на всички предприятия. В Югозападния район МСП са създали 57,55% от добавената стойност на нефинансовите предприятия в района и 50,57 % от тази стойност на всички предприятия там.

Таблица 41.

Дял на МСП в добавената стойност на нефинансовите предприятия на отделните статистическите райони, 2022 - 2024 година

Източник: НСИ и собствени изчисления (%)

Статистическите райони на България							
	България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
				2022 г.			
Микро	17,86	18,84	22,78	23,77	16,34	15,59	20,57
Малки	20,61	20,31	26,63	24,97	16,85	19,32	23,09
Средни	21,99	15,76	24,85	21,40	15,05	23,97	23,35
Големи	39,53	45,09	25,74	29,86	51,76	41,13	32,99
Дял на МСП в добавената стойност на нефинансовите предприятия	60,47	54,91	74,26	70,14	48,24	58,87	67,01
Дял на МСП в добавената стойност на предприятията общо	58,30	55	74,34	70,51	48,51	54,77	67,72
				2023 г.			
Микро	18,55	19,05	23,40	24,18	18,54	16,42	20,51
Малки	20,50	18,17	24,84	24,62	19,70	19,30	21,93
Средни	22,74	18,10	28,46	19,90	16,57	23,47	26,14
Големи	38,21	44,69	23,30	31,30	45,19	40,81	31,42
Дял на МСП в добавената стойност на	61,79	55,31	76,70	68,70	54,81	59,19	68,58

нефинансовите предприятия							
Дял на МСП в добавената стойност на предприятията общо	53,23	55,12	76,37	66,64	54,48	45,72	67,81
				2024 г.			
Микро	18,96	21,71	23,09	24,63	22,89	15,87	21,20
Малки	20,31	19,80	21,23	25,17	22,08	18,77	21,43
Средни	22,89	18,79	27,07	21,19	20,27	22,91	25,22
Големи	37,82	39,67	28,59	28,99	34,74	42,43	32,13
Дял на МСП в добавената стойност на нефинансовите предприятия	62,16	60,3	71,39	70,99	65,24	57,55	67,85
Дял на МСП в добавената стойност на предприятията общо	57,52	60,51	71,51	71,64	65,51	50,57	68,20

5.3 Производителност на труда на МСП (добавена стойност/заети)

Производителността на труда е един от най-важните икономически показатели. Тя характеризира ефективността на предприятията и е в основата на повишаването на конкурентоспособността, финансовото състояние и растежа им. Тя е важен индикатор и основен двигател на икономическо развитие и растеж на предприятията, на районите и държавите. Държави с по-висока производителност на труда генерират повече добавена стойност и повишават brutния си вътрешен продукт. Те са по-привлекателни за чуждестранни и вътрешни инвеститори, което води до разширяване на икономиката и създаване на нови работни места. С увеличаването на производителността на труда се

увеличават доходите на населението, което допринася за повишаване на стандарта на живот и намаляване на бедността. Повишаването на производителността на труда има и фискално значение, защото увеличава данъчните приходи, без да се увеличават данъчните ставки. Това осигурява стабилност на държавния бюджет и възможност за инвестиране в инфраструктура, образование и здравеопазване.

За целите на този анализ са използвани данни за производителността на труда, измерена чрез произведената добавена стойност на едно заето лице.

По предварителни данни на НСИ производителността на труда на нефинансовите предприятия в страната през 2024 г. е 53,94 х.лв. на един зает (Таблица 42). Спрямо 2013 г. тя е нараснала с 176,9 %. Този значителен ръст свидетелства за голямото икономическо развитие на страната ни през последните години. Спрямо 2022 г. нарастването е с 18,67%, а спрямо 2023 г. ръстът намалява до 8,99%.

Таблица.42.

*Производителност на труда на нефинансовите предприятия с различен размер, 2022 - 2024 година
Източник: НСИ и собствени изчисления
(Хил. лв.)*

Години	Микро-	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
2013	13,25	17,69	21,05	16,82	27,64	19,48
2022	28,59	41,36	49,44	29,50	68,38	45,45
2023	30,85	43,93	55,08	31,80	75,37	49,49
2024 (предварителни данни)	33,61	48,73	60,30	47,54	81,70	53,94

Производителността на труда на МСП продължава да е повече от два пъти по-ниска отколкото на големите предприятия. В същото време е налице ясно изразена и трайна тенденция за нейното нарастване в трите групи по размер и общо за МСП. През 2023 г. производителността на труда в МСП-общо е 31,80 х.лв. и е нараснала спрямо 2013 г. с 89,06 %. Това е доказателство за успешното им интензивно развитие, основано на използването на съвременна и високопроизводителна техника, по-квалифицирана работната сила и оптимизирана организация на дейността.

Друга забележима тенденция е нарастването на производителността на труда с увеличаване на размера на предприятията. Най-високи са постиженията на средните предприятия. Тяхната производителност за 2024г. е 60,30 х.лв. и е с 79,41% по-висока от тази на микропредприятията и с 23,374% по-висока от постиженията на малките предприятия. По-ниската производителност на труда на микропредприятията и значително по-големият им брой са довели до занижаването на общия показател за МСП.

Открило се тенденция е, че процентното нарастване на производителността на труда спрямо предходни години също нараства с увеличаване на размера на предприятията. В групата на нефинансовите МСП средните предприятия отново са реализирали най-висок прираст. През 2024г. спрямо 2022 г. той е с 21,95%, но спрямо 2023г. най-голям ръст се регистрира при малките предприятия 10,92% (Таблица 43). Нарастването е по-малко спрямо 2023 г., което е характерно за предприятията от всички размери.

Таблица 43.

*Процентно нарастване на производителността на труда през 2024 г. на нефинансовите предприятия с различен размер
Източник: НСИ и собствени изчисления*

База за сравнение	Микро	Малки	Средни	Общо МСП	Големи	Общо
Спрямо 2022 г.	17,56	17,82	21,95	57,33	19,47	18,67
Спрямо 2023 г.	8,99	10,92	9,47	29,38	8,38	8,98

Сред нефинансовите предприятия в страната водещ по производителност на труда е отрасловия сектор „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“. Неговият резултат за 2024 г е 178,84 х. лв. На второ място е „Добивна промишленост“ с 126,32 х.лв. (Таблица 44).

Това са водещите отрасли сектори и при микропредприятията с производителност на труда за 2024 г, съответно 93,99 х.лв. и 123,47 х.лв. Забелязва се обаче, че резултатът им в сектор „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ е намалял спрямо 2022 г. с 50,61%.

Отрасловият сектор „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“ е на първо място по производителност на труда и при малките и средните предприятия с резултати за 2024 г., съответно 245,08 х.лв. и 277,79 х.лв. И при двете категории предприятия е налице ръст спрямо 2023 г. На второ място

по производителност на труда при тези групи предприятия е сектор „ Операции с недвижими имоти“ - 125,48 х.лв. и 167,01 х.лв. за 2024 г. В този сектор е налице тенденция за нарастване на резултатите на тези предприятия.

Таблица 44.

Производителност на труда на нефинансовите предприятия по отраслови сектори и размер, 2022- 2024 година
Източник: НСИ

(хил.лв.)

Група предприятия	Икономически дейности	2022	2023	2024
Общо	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	45,45	49,49	53,94
	Селско, горско и рибно стопанство	48,48	34,69	38,25
	Добивна промишленост	109,77	109,75	126,32
	Преработваща промишленост	40,03	47,14	50,58
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	283,00	220,23	178,84
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	31,02	35,73	40,38
	Строителство	38,07	47,42	56,99
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	40,86	44,57	50,69
	Транспорт, складиране и пощи	35,44	41,24	45,40
	Хотелиерство и ресторантьорство	21,86	26,25	28,93
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	85,65	95,48	104,68
	Операции с недвижими имоти	73,20	79,77	84,48
	Професионални дейности и научни изследвания	44,93	51,80	56,02
	Административни и спомагателни дейности	30,07	35,63	39,39
	Образование	22,02	27,46	30,75
	Хуманно здравеопазване и социална работа	34,54	40,99	49,05
	Култура, спорт и развлечения	61,27	66,14	61,62
Други дейности	10,26	12,17	14,27	

Микропредприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	28,59	30,85	33,61
	Селско, горско и рибно стопанство	38,30	28,85	32,11
	Добивна промишленост	82,31	104,78	123,47
	Преработваща промишленост	20,18	23,65	25,79
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	141,56	107,20	93,99
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	39,83	41,65	45,24
	Строителство	35,32	43,72	46,50
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	20,97	23,27	25,85
	Транспорт, складиране и пощи	25,01	27,55	28,37
	Хотелиерство и ресторантьорство	14,74	16,90	18,31
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	61,48	65,03	69,67
	Операции с недвижими имоти	63,06	63,29	68,41
	Професионални дейности и научни изследвания	35,66	41,93	44,98
	Административни и спомагателни дейности	38,43	39,61	43,47
	Образование	14,72	18,49	20,33
	Малки предприятия	Хуманно здравеопазване и социална работа	30,66	34,77
Култура, спорт и развлечения		26,10	32,61	31,71
Други дейности		9,34	11,11	12,98
Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)		41,36	43,93	48,73
Селско, горско и рибно стопанство		71,98	41,36	46,74
Добивна промишленост		68,97	63,46	87,00
Преработваща промишленост		28,72	33,19	37,32
Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива		343,98	195,40	245,08
Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	44,71	43,68	47,08	
Строителство	33,78	39,75	47,77	
Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	43,74	47,21	50,57	

	Транспорт, складиране и пощи	36,13	39,46	41,66
	Хотелиерство и ресторантьорство	23,64	28,70	30,24
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	72,04	80,61	89,53
	Операции с недвижими имоти	106,50	122,10	125,48
	Професионални дейности и научни изследвания	54,41	65,28	73,47
	Административни и спомагателни дейности	30,92	35,51	39,72
	Образование	24,69	29,55	36,03
	Хуманно здравеопазване и социална работа	40,38	46,70	54,62
	Култура, спорт и развлечения	56,53	57,80	60,89
	Други дейности	20,35	27,22	32,52
Средни предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	49,44	55,08	60,30
	Селско, горско и рибно стопанство	59,27	53,72	70,29
	Добивна промишленост	47,30	57,83	58,94
	Преработваща промишленост	37,72	43,37	48,17
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	453,70	297,53	277,79
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	37,01	38,85	45,20
	Строителство	40,40	49,80	63,42
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	67,83	68,76	74,05
	Транспорт, складиране и пощи	40,04	48,98	50,04
	Хотелиерство и ресторантьорство	30,42	36,84	40,90
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	89,73	98,81	101,77
	Операции с недвижими имоти	101,52	160,53	167,01
	Професионални дейности и научни изследвания	78,16	75,89	78,79
	Административни и спомагателни дейности	27,38	38,33	38,46
	Образование	45,29	58,16	63,70
	Хуманно здравеопазване и социална работа	36,53	44,15	51,09
	Култура, спорт и развлечения	75,56	65,16	69,63
	Други дейности	20,04	17,76	25,12

Големи предприятия	Общо (всички икономически дейности, с изключение на сектори К, о, Т и U)	68,38	75,37	81,70
	Селско, горско и рибно стопанство	39,29	40,21	32,71
	Добивна промишленост	129,16	126,44	145,97
	Преработваща промишленост	55,65	66,69	69,27
	Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива	294,32	239,33	188,00
	Доставяне на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване	25,69	32,77	37,12
	Строителство	59,01	91,37	116,06
	Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети	75,71	85,20	105,43
	Транспорт, складиране и пощи	41,62	50,30	60,03
	Хотелиерство и ресторантьорство	33,41	38,60	47,65
	Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения	100,69	114,62	129,01
	Операции с недвижими имоти	38,42	57,22	65,04
	Професионални дейности и научни изследвания	52,79	67,63	73,13
	Административни и спомагателни дейности	27,87	32,27	37,85
	Образование	31,13	32,70	35,19
	Хуманно здравеопазване и социална работа	33,97	41,26	49,70
Култура, спорт и развлечения	118,71	140,90	103,26	
Други дейности	-	-	-	

Данните за производителността на труда на предприятията от отделните статистически райони на страната показват значителни различия. Това е показателно не само за неравномерно географско развитие на икономиката ни, но и за неравномерно отраслово разпределение. Нещо повече, забелязва се задълбочаването на тези различия. (Таблица 45). Най-голям дял в оборота на страната за целия изследван период имат Югозападният район с резултат от 53,09 х.лв. за 2022 г. и нарастване през 2024 г. до 67,80 х.лв. На второ и трето място по производителност на труда са предприятията от Югоизточен и Североизточен райони.

Сходно е положението и при малките, средните и при микропредприятията, а при големите предприятия на второ място по резултата за 2024 г. са предприятията

Северозападния район (74,37 х.лв.) а на трето предприятията от Южния централен район (71,16 х.лв.).

Таблица 45.
Производителност на труда на нефинансовите предприятия
в статистическите райони на България според размера им,
2022 - 2024 година
Източник: НСИ
(Хил. левове)

Групи предприятия	Години	България	Северозападен	Северен централен	Североизточен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
Предприятия - общо	2022	45,45	40,00	35,66	40,21	47,81	53,09	34,87
	2023	49,49	38,27	36,81	40,94	45,94	60,86	39,30
	2024	53,94	39,41	40,17	44,75	44,30	67,80	43,48
Микропредприятия	2022	28,59	21,56	23,71	27,69	24,67	35,61	22,82
	2023	30,85	21,22	24,67	27,95	26,85	39,47	24,85
	2024	33,61	23,76	27,16	31,11	28,59	42,66	27,41
Малки предприятия	2022	41,36	36,04	37,65	39,33	37,24	48,30	34,08
	2023	43,93	31,96	35,39	38,68	40,38	53,62	37,36
	2024	48,73	35,16	38,57	44,36	43,41	59,76	40,64
Средни предприятия	2022	49,44	31,16	40,06	45,27	40,86	63,13	37,81
	2023	55,08	35,64	41,43	49,74	44,81	69,06	46,58
	2024	60,30	40,05	47,01	50,56	50,77	75,65	50,04

При нефинансовите микропредприятия с най-голямо нарастване на производителността на труда през 2024 г. е Южния централен район. Спрямо 2022 г. то е (с 20,08%), но е по-малко спрямо 2023 г. (10,29%). Нарастване се отчита и при останалите райони, с изключение на Северозападния, в който е налице намаление спрямо 2022 г. с -2,42% (Таблица 46).

Спрямо 2023 г. през 2024 г. нараства производителността на труда на малките и при средните предприятия във всички райони. Най-голямо нарастване при малките предприятия с 14,68% е постигнато от Североизточния район, следван от Югозападния с 11,45%.

При средните предприятия най-голямо е нарастването на производителността на труда през 2024 г. спрямо 2022 г. в Южния централен район – с 32,35%, следван от Северозападния район – с 28,51%. На трето място са предприятията в Югоизточния район 24,23%.

При малките предприятия най-голямо нарастване на производителността на труда през 2024 г. спрямо 2022 г. е постигнато в Югозападния район – с 23,72%, а спрямо 2023г. в Североизточния район 14,68%.

*Таблица 46.
Процентно нарастване през 2024 г. на производителността на труда на нефинансовите МСП в статистическите райони на България
Източник: НСИ и собствени изчисления*

Групи предприятия	Спрямо година	Северозападен	Северен централен	Северо-източен	Югоизточен	Югозападен	Южен централен
Микропредприятия	2022	10,24	14,59	12,34	15,88	19,79	20,08
	2023	11,99	10,06	11,30	6,47	8,11	10,29
Малки предприятия	2022	-2,42	2,45	12,79	16,57	23,72	19,22
	2023	10,01	8,99	14,68	7,47	11,45	8,76
Средни предприятия	2022	28,51	17,33	11,68	24,23	19,83	32,35
	2023	12,36	13,46	1,65	13,29	9,54	7,42

6. Предизвикателства пред МСП

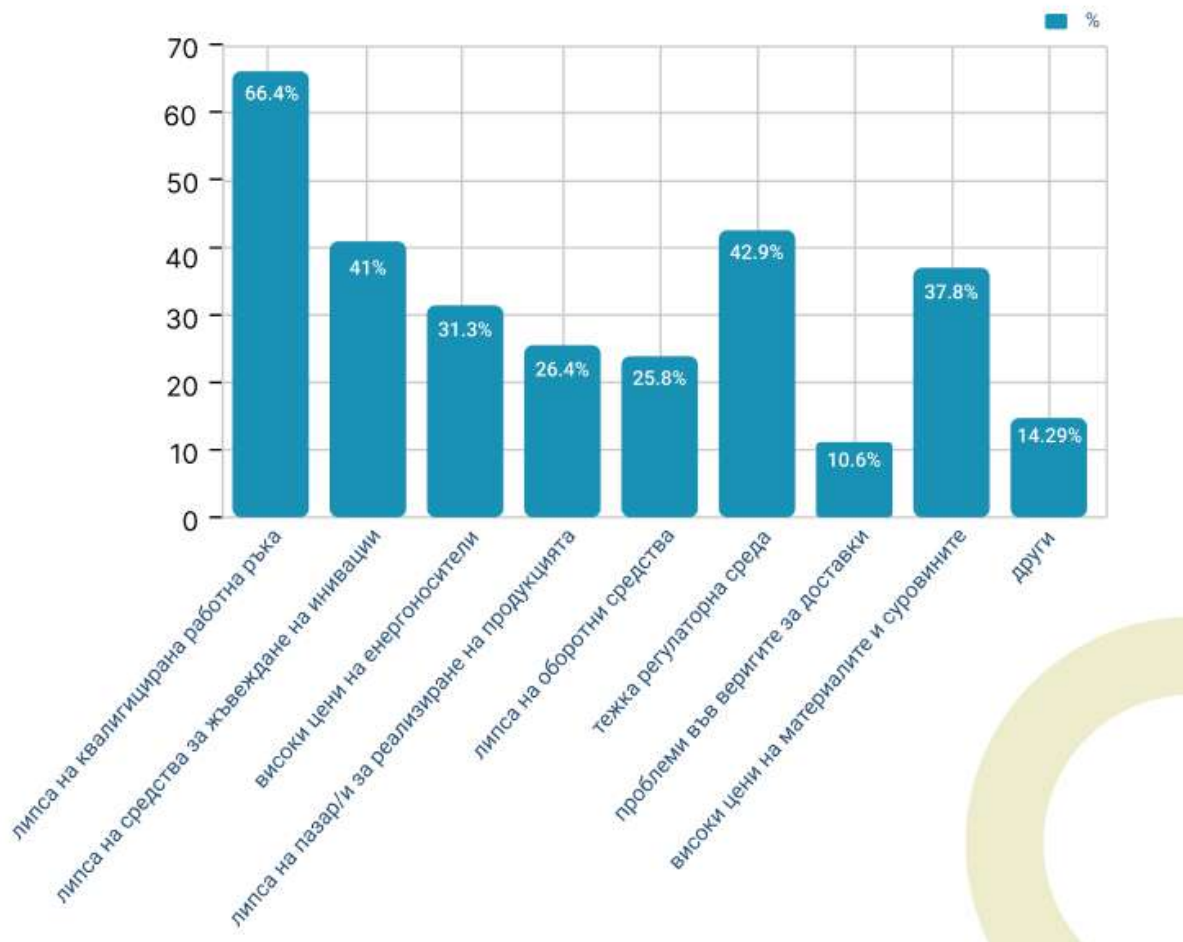
6.1. Достъп до финансиране

Недостигът на финансови средства е проблем не само за българските МСП, а и за предприятията в ЕС. Най-големи финансови затруднения изпитват новосъздадените предприятия, както и микро и малките предприятия, които обикновено разчитат на ресурси на собственика, семейството и близките му. Недостигът на средства затруднява дейността и развитието им и е ключов фактор за занижените конкурентоспособност, иновационна активност и устойчив растеж. Той ограничава възможностите им за модернизация, внедряване на нови технологии, дигитализация и интернационализация. Това е една от причините българските МСП да изостават спрямо средноевропейските равнища по производителност и технологична интензивност. Три поредни проучвания, проведени от ИАНМСП, съответно през 2024 и 2025 г., недвусмислено потвърдиха, че липсата на достатъчно финансови средства е основен проблем за МСП у нас.

Резултатите от проучването през 2025 г. показаха, че анкетираните открояват липсата на финансови средства, като основен проблем пред бизнеса си. Липсата на средства за въвеждане на иновации е посочена от 41 %, а на оборотни средства от 25,8 % (Фигура 39). Високите цени на материалите и суровините, които засилват недостига на финансови средства, са определени като основни проблеми от – 37,8 % от анкетираните, а на енергоносителите – 31,3 %.

Моля, посочете най-сериозните проблеми, които засягат вашия бизнес:
(възможни са повече от един отговори)

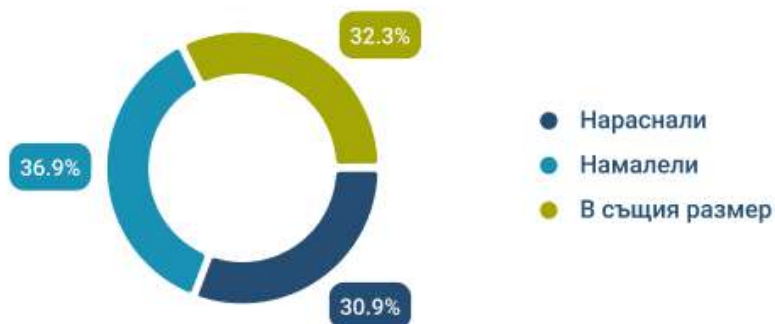
Фигура 39. Основен проблем пред МСП

Видно е, че през 2024 г. недостигът до финансиране проличава особено осезаемо в контекста на повишените разходи за енергия и суровини, необходимостта от зелена и цифрова трансформация, засилващата се конкуренция на европейския пазар и ограничения вътрешен капиталов ресурс на предприятията.

Анализът на финансовите резултати на МСП показва ограничен потенциал за самофинансиране. Проучване сред МСП, проведено от ИАНМСП през 2025 г., показва, че годишните приходи са намалели на 36,9 % от предприятията, а на 32,3 % са останали на същия размер и то в условията на ръст на разходите (Фигура 40).

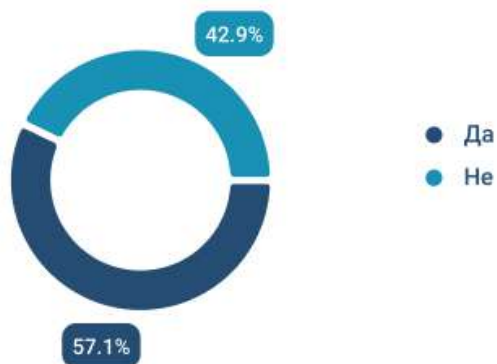
През последната година приходите на Вашето предприятие са:

Фигура 40. Промяна на годишните приходи на МСП

Недостатъчните приходи на значителна част от МСП е свързана и с липсата на дисциплина и коректност в разплащанията между предприятията - 57,1 % от анкетираните посочват, че техните предприятия имат просрочени вземания от клиенти (Фигура 42). В същото време 19,4 % от тях отговарят, че имат просрочени плащания към клиенти (Фигура 43).

Вашето предприятие има ли просрочени вземания от клиенти?

Фигура 42. Предприятия с просрочени вземания от клиенти

Вашето предприятие има ли просрочени плащания към доставчици?

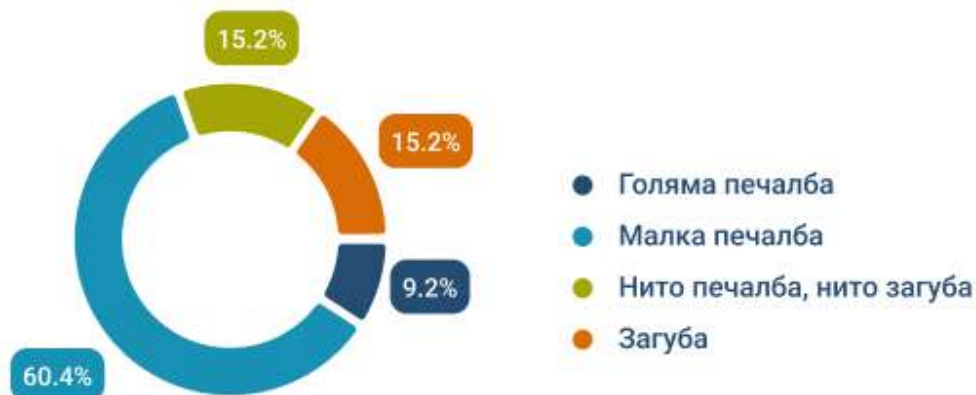

Фигура 43. Предприятия с просрочени плащания към доставчици

През 2024 г. преобладаващата част от предприятията са реализирали малка печалба, а значителен дял от тях са работели на границата на рентабилността или със загуба. Проведеното проучване показва, че само 9,2 % от МСП са постигнали голяма печалба (при 9,9 % за 2023 г.), докато 15,2 % са имали загуба (при 11 % за 2023 г.). С малка печалба са завършили 60,4% от МСП, а с нито печалба, нито загуба – 15,2 % (Фигура 44). Тези ниски резултати се дължат главно на високите разходи и необходимостта да се продава на ниски цени, което е признак на занижена конкурентоспособност. От своя страна ограничените възможности на МСП за самофинансиране водят до ниска инвестиционна активност, ограничени вътрешни ресурси за иновации, зависимост от краткосрочни оборотни средства и отлагане на модернизацията на производството.

През последната година Вашето предприятие е реализирало:

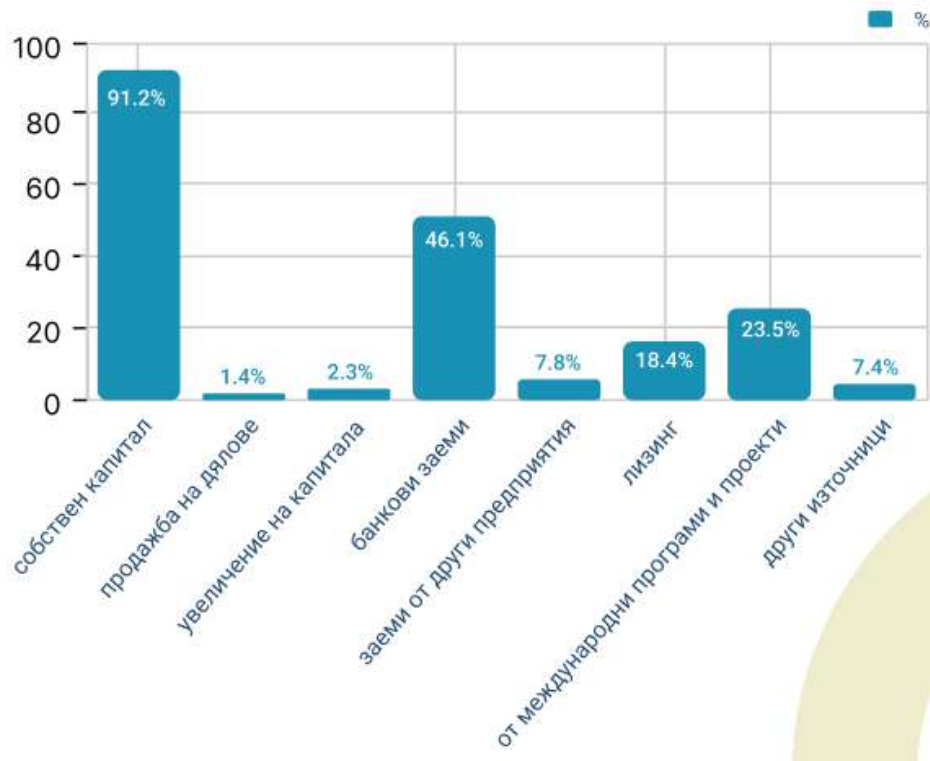

Фигура 44. Реализирана годишна печалба от МСП.

Сравнително труден е достъпа на МСП до традиционните банкови инструменти, а липсата на опит и квалифициран персонал затруднява кандидатването им за финансиране по международни програми. Като цяло, те продължават в малка степен да използват външно финансиране (кредити, лизинг, донорски програми, проектно финансиране и т.н.) и разчитат предимно на вътрешни източници. За финансиране те използват ограничената си печалба, началния капитал или неговото увеличение, продажбата на дялове и други вътрешни източници, които по правило са по-скъпи, но осигуряват финансова независимост от външни институции (Фигура 45).

Какви източници на финансиране използва Вашето предприятие?
(възможни са повече от един отговори)

Фигура 45. Основни източници на финансиране, използвани от МСП

Особено осезаема е липсата на средства за въвеждане на иновации и за развитие. В същото време представителите на МСП изразяват ясно разбирането си за необходимостта от влагане на нови инвестиции и извършване на иновации, като важни условия за постигане на конкурентоспособност и устойчив растеж на бизнеса им. От анкетираните 19,4 % посочват, че техните предприятия имат желание да инвестират над 1000 х. лв. през следващите 3 години, а 16,6 % - от 500 х.лв. до 1000 х.лв. (Фигура 46).

Какъв е размерът на инвестициите, които бихте желали да вложите за развитие на Вашето предприятие в средносрочен план (до 3 години)?

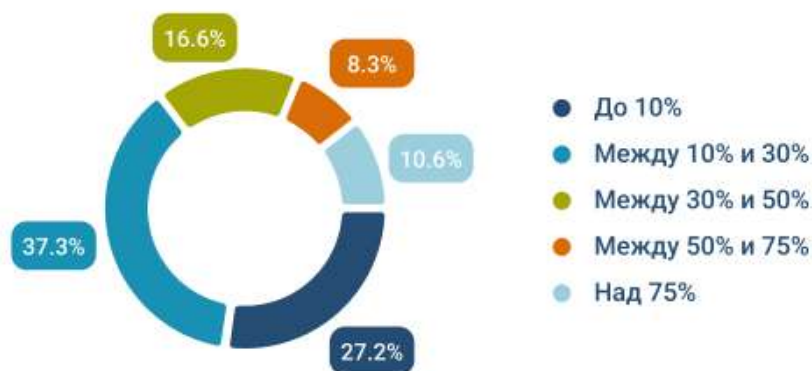

Фигура 46. Размер на инвестициите развитие, които биха вложили МСП до 3 години.

Анкетираните обаче посочват, че тези инвестиционните намерения могат да се реализират при условие, че са налице необходимите финансови възможности за това. Отговорите на поставените в анкетата въпроси показват, че в действителност финансовите възможности на МСП за осъществяване на необходимите им инвестиции не са достатъчни. Така например резултатите от проведеното проучване сочат, че едва 10,6 % от тях биха могли да осигурят над 75 % от необходимите инвестиции със собствени средства. Голямата част от предприятията могат да осигурят до 30 % от необходимото (64, 5 %).

Каква част от необходимите инвестиции бихте могли да покриете със собствени средства?

Фигура 47. Възможности на МСП да осигурят необходимите инвестиции със собствени средства.

Недостигът на финансови средства е сложил отпечатък и върху иновационната активност на МСП през последната година. Тя не е била висока, а значителна част от иновациите са били малки и на ниска стойност. Въобще не са осъществили иновации 36,9 % от предприятията, което е с 2 п.п. повече от резултата от предходната година (34,9 %).

Може да се направи заключението, че без външно финансиране, както за инвестиционната и иновационната си дейност, така и за текущата си дейност, МСП не биха били в състояние да постигнат висока конкурентоспособност и да се развиват.

Достъпът на малките и средните предприятия до банково финансиране през последните години се подобри, а банковите услуги станаха значително по-разнообразни. Подобри се отношението към банките. Според 43, 3 % от анкетираните през 2025 г. банковата система по-скоро благоприятства развитието на бизнеса при 41,8 % от предходното проучване (Фигура 48). Увеличи се е обаче делът на отговорилите, че тя по-скоро пречи - 33,2 % при само 27,5 % за предходната година. В същото време пред МСП все още са налице затруднения, свързани с отсъствие на кредитна история, непосилни обезпечения, сложни и дълги процедури, липса на достатъчно опит. Липсата на достатъчна финансова квалификация и опит е един от основните фактори, главно при микропредприятията, които въздържат МСП от ползване на банкови услуги. Въпреки

това, проучване на ИАНМСП показва, че едва 1,7 % от МСП биха желали да се възползват от консултации по използване на кредитни финансови инструменти.

Как оценявате ролята на банковата система в страната за развитието на бизнеса?

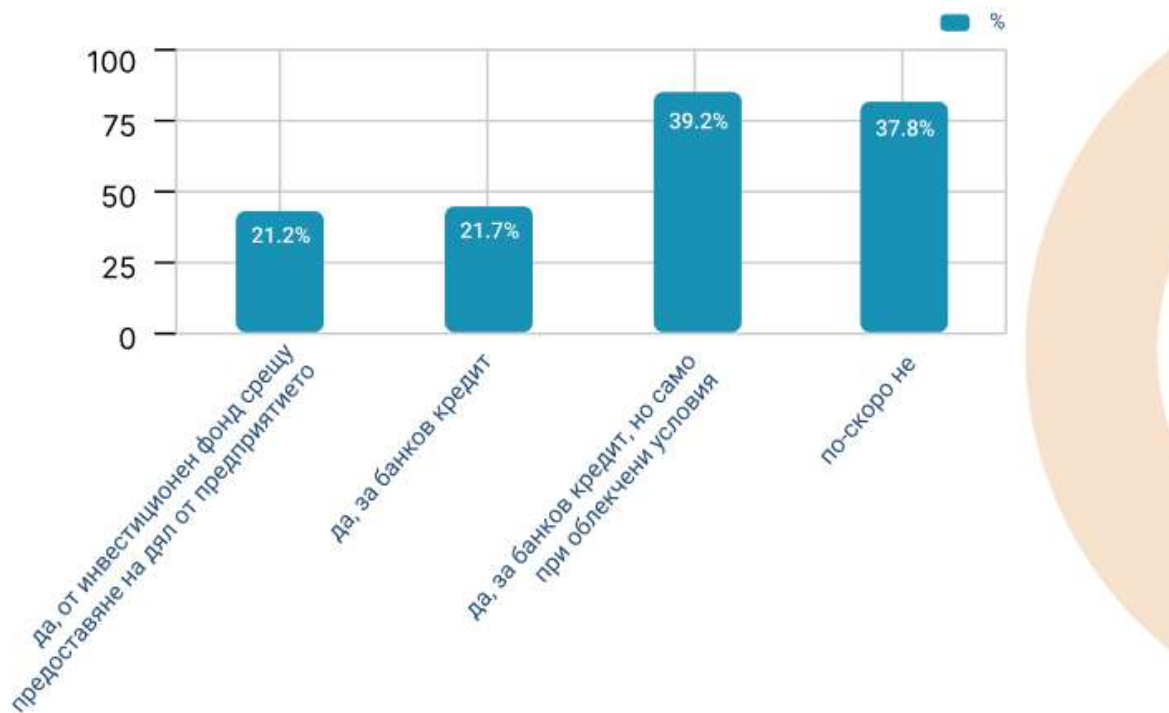

Фигура 48. Оценка на влиянието на банковата система у нас за развитие на бизнеса.

Въпреки сравнително добрата оценка на банковата система, анкетата показва, че предприятията не са много склонни да кандидатстват за финансова подкрепа чрез финансови инструменти, предоставяни от банки, инвестиционни фондове и др. Немалка част от тях (37,8 %) отговарят, че по-скоро не биха търсили такава форма на финансиране. Други 39,2 % от МСП биха кандидатствали за кредит, но само при по-облекчени условия по отношение на лихви, обезпечение и други дългови инструменти. Недостигът на финансови средства за развитие е причината 21,2 % от предприятията да изразят готовност да предоставят свои дялове на инвестиционни фондове срещу подкрепа за инвестиране (Фигура 49).

Предприятието Ви би ли кандидатствало за финансова подкрепа от банки, инвестиционни фондове и др.?
(могат да се посочат повече от един отговори)

Фигура 49. Готовност на МСП да кандидатстват за финансиране от банки, инвестиционни фондове и др.

През годините нарастна търсенето от МСП на безвъзмездно финансиране по национални и европейски програми за покриване на своите потребности. Те придобиха и повече опит за кандидатстване за такова финансиране.

Анкетираните през ноември 2024 г. ръководители на МСП посочват, че на първо място от безвъзмездно финансиране се нуждаят за закупуване на машини и оборудване (посочено от 32 % от запитаните), на второ място за закупуване на специализиран софтуер и лицензии (посочили 19,6 %) и на трето място за цифровизация на бизнеса и киберсигурност на данните (13,4 % посочили) (Фигура 50).

Вид безвъзмездно финансиране, от които се нуждаят МСП.

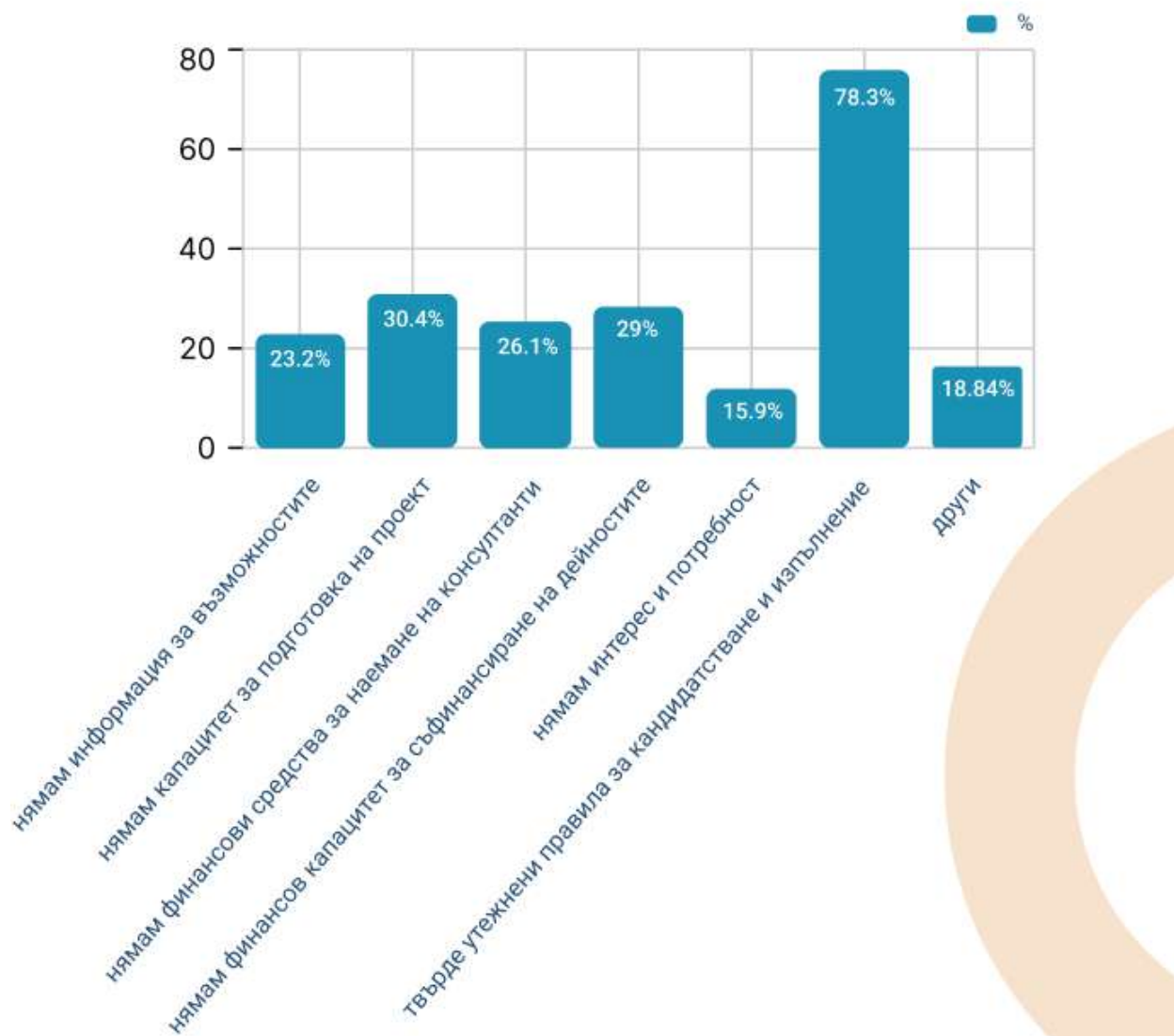
Фигура 50. Вид безвъзмездно финансиране, от които се нуждаят МСП

Повечето от анкетираните МСП (52,6 %) са кандидатствали за безвъзмездна финансова помощ по европейските структурни и инвестиционни фондове. Макар в редица случаи да не са имали очаквания успех, то може да се приеме, че са натрупали известен опит в тази дейност. Основната част от МСП са кандидатствали за безвъзмездната финансовата помощ по Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност“ (ОПИК) 2014-2020 и програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ (ПКИП) 2021-2027 (51,3 % от МСП). На второ място по Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси“ 2014-2020 (ОПРЧР) и програма „Развитие на човешките ресурси“ 2021-2027 (ПРЧР) - 15,9 % от предприятията и на трето място по Националния план за възстановяване и устойчивост (НПВУ) - 13,3 %.

Много показателни са причините, поради които МСП са се въздържали да кандидатстват за безвъзмездна финансова помощ по европейските фондове. На първо място, като такава причина са посочени твърде утежняващите правила за кандидатстване и изпълнение (посочени от 78,3 от анкетираните) (Фигура 51). Следват липсата на достатъчен капацитет за подготовка на проект и/или финансови средства за наемане на консултанти; недостатъчен финансов капацитет за съфинансиране на дейностите и липса на информация за възможностите. Тези причини са известни от дълго време и са във фокуса на усилията на ИАНМСП за тяхното постепенно преодоляване.

Ако отговорът е НЕ, моля да посочите причините за това:
(възможни са повече от един отговори)

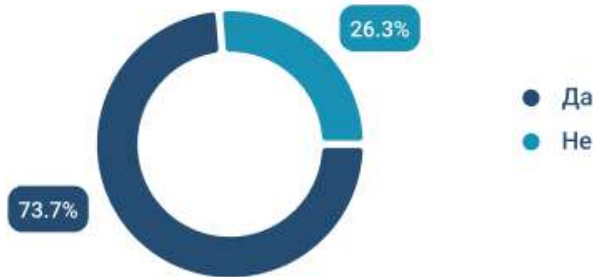

Фигура 51. Основни причини, въздържащи МСП да кандидатстват за безвъзмездна финансова помощ по европейските фондове

Въпреки съществуващите пречки и негативен опит, значителна част от МСП биха кандидатствали за безвъзмездно финансиране за въвеждане на нова или значително подобрена стока или услуга или за въвеждане на нов или значително подобрен бизнес процес. Почти 73,7 % от анкетираните са потвърдили това (Фигура 52).

Предприятието Ви би ли кандидатствало за безвъзмездна финансова помощ по европейските структурни и инвестиционни фондове?

Фигура 52. Готовност за кандидатстване за безвъзмездна финансова помощ по европейските фондове

От една страна големият интерес на МСП, а от друга – срещаните затруднения при кандидатстване, са свързани с нарастващото търсене на подкрепа от държавните институции за участие в проекти по европейски програми. Проучванията показват, че 24,2 % от тях се нуждаят от такава подкрепа, а 50,7 % и от подкрепа за повишаване на квалификацията на сътрудниците им за подготовка за кандидатстване за финансиране.

6.2. Достъп до квалифицирана работна ръка

Умереният икономически растеж на България през 2024 г. оказва влияние върху пазара на труда, но основните му показатели останаха сравнително стабилни. Наблюдава се запазване на високи нива на икономическа активност и заетост, съчетани с леко понижаване на безработицата спрямо предходната година. По предварителни данни на НСИ коефициентът на икономическа активност на населението на възраст 15–64 г. през 2024 г. достига около 74 %, като се е увеличил с 0.1 процентни пункта в сравнение с 2023 г. Коефициентът на заетост за населението на възраст 15-64 г. е 70.9%, с 0.2 процентни пункта повече спрямо предходната година, а коефициентът на заетост за възрастовата група 20-64 г. е 76.8%, и е с 0.6 п.п. по-висок спрямо 2023 г. (Фигура 53).

Коефициентът на безработица се понижава до около е 4.2% (с 0.1 процентен пункт по-нисък в сравнение с 2023 година), което остава под средното за ЕС и запазва България сред страните с най-ниска безработица в Съюза.

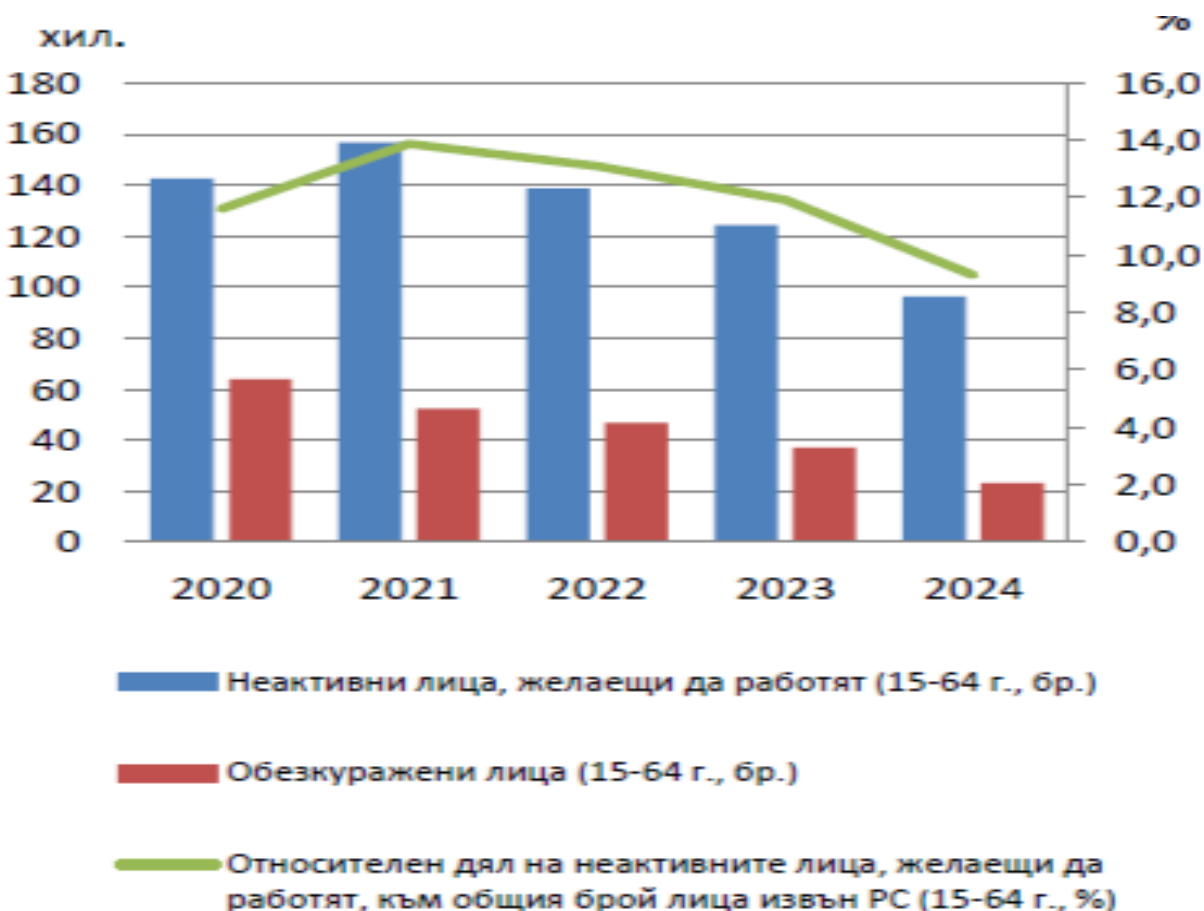
Фигура 53. Заетост в страната в периода 2020 – 2024 г.

(Източник НСИ)

През 2024 г. продължиха да се проявяват редица структурни тенденции с дългосрочно влияние върху пазара на труда. Най-значими остават неблагоприятните демографски процеси – намаляване и застаряване на населението в трудоспособна възраст. Към края на годината населението на страната е намаляло с 0.13% спрямо предходната 2023 г. Всички 28 области на страната отчитат отрицателен естествен прираст. Работната сила продължава да се свива с приблизително 40–50 хил. души годишно, а делът на заетите над 55 г. нараства. Увеличава се и коефициентът на зависимост между пенсионери и осигурени лица, което засилва натиска върху пенсионната система и публичните финанси. Разходите за пенсии се оценяват на около 10,8 % от БВП през 2024 г., а дефицитът във фонд „Пенсии“ остава значителен.

Въпреки високото търсене на работна сила, делът на икономически неактивните лица остава съществен. Сред тях преобладават лица с ниско образование и квалификация, хора с увреждания, лица с грижи за зависими членове на семейството и обезкуражени лица. Делът на младежите (15–29 г.), които не работят и не участват в образование или обучение, остава около 13–14 %, което показва наличие на неизползван трудов потенциал. Съществуват и значителни регионални различия – недостиг на кадри в икономически активните центрове и висока неактивност в периферни региони. Относителният дял на неактивните лица на възраст 15-64 г., желаещи да работят, към общия брой лица извън работната сила (15-64 г.) е 9.3% през 2024 г. и в сравнение с предходната година стойността на показателя намалява с 2.6 п.п. (Фигура 54.)

Фигура 54. Население извън работната сила

Въпреки сравнително ниския коефициент на безработица в страната трябва да се отчитат и значителните регионални различия, фрагментиращи пазара на труда, като в някои области и общини се наблюдава голям брой на трайно безработни или неактивни лица.

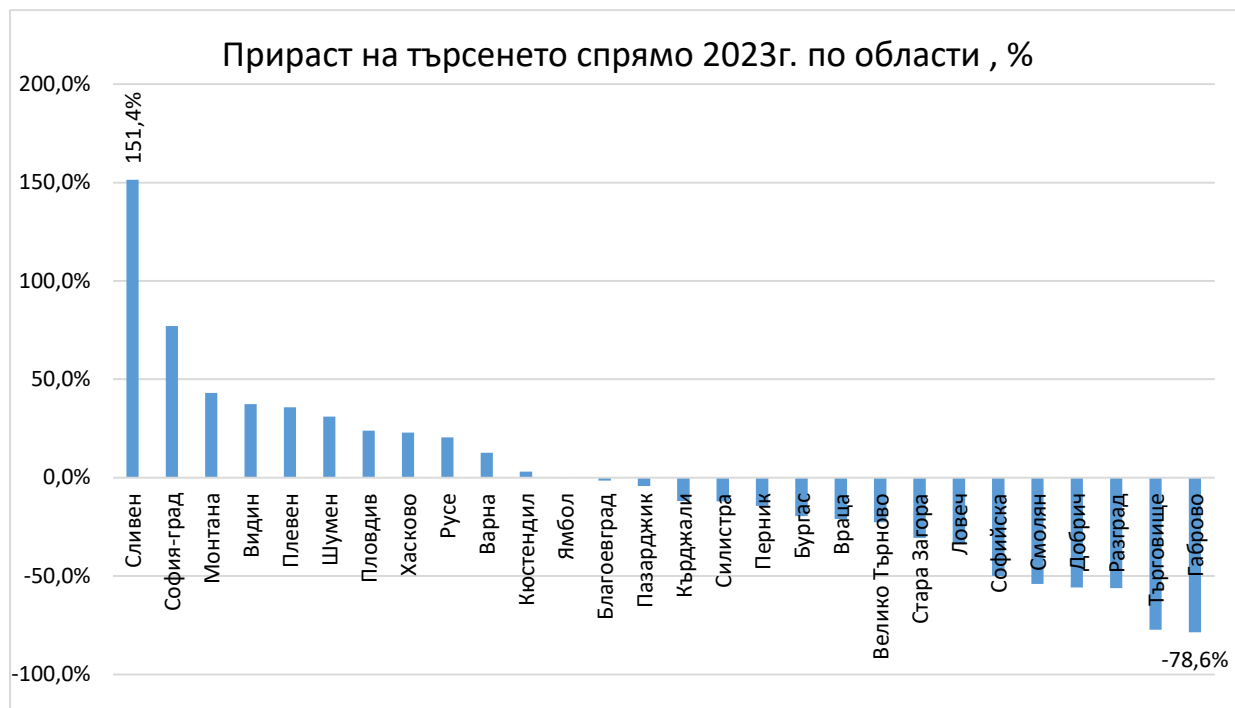
Структурните промени в икономиката, свързани с дигитализацията, автоматизацията и зеления преход, продължиха да променят профила на търсената работна сила. Увеличава се потребността от специалисти с техническо и дигитално образование, докато търсенето на нискоквалифициран труд намалява. Това задълбочава несъответствието между търсени и предлагани умения и поставя нови изисквания към системите за образование и обучение.

През 2024 г. се запази тенденцията на нарастване на разходите за труд, обусловена от недостига на работна сила и конкуренцията между работодателите. Средната работна заплата продължи да расте с двуцифрен годишен темп (около 12–13 %), като най-голямо увеличение се отчита в образованието, индустрията и услугите с висока добавена стойност. Въпреки това нивото на заплащане в България остава най-ниско в ЕС, а съотношението между минимална и средна заплата продължава да е сред най-ниските в Съюза, което ограничава ролята на доходите като стимул за трудова мобилност и задържане на кадри.

Резултатите от проучване на Агенцията по заетостта (Агенция по заетостта, 2024, Проучване на потребностите на работодателите от работна сила, Аналитичен доклад), сочат, че общата потребност от работна сила през 2024 г. малко намалява в сравнение с година по-рано - с - 2,6% . Основно, това се дължи на по-малкото заявени потребности от специалисти с професионално образование – снижение с -5,33% спрямо 2023 г. В 11 области се отчита нарастване на заявените потребности от работна сила спрямо резултатите от проучване 2023 г. Областите с най-висок процент на нарастване на търсенето на работници и специалисти са: Сливен – ръст със 151,4%, София-столица - +77,0%, Монтана - +43,1%, Видин - +37,4%, Плевен - +38,5% и др. Най-съществено е снижението на потребностите от работна сила в област Габрово с -78.6%, следват областите Търговище с -77,3% и Разград – с -56,1% . (Фигура 55). Тези данни потвърждават наличието на значителните дисбаланси на пазара на труда в страната.

Големите индустриални центрове имат нужда в пъти повече от работна сила в сравнение с областите с ниска икономическа активност.

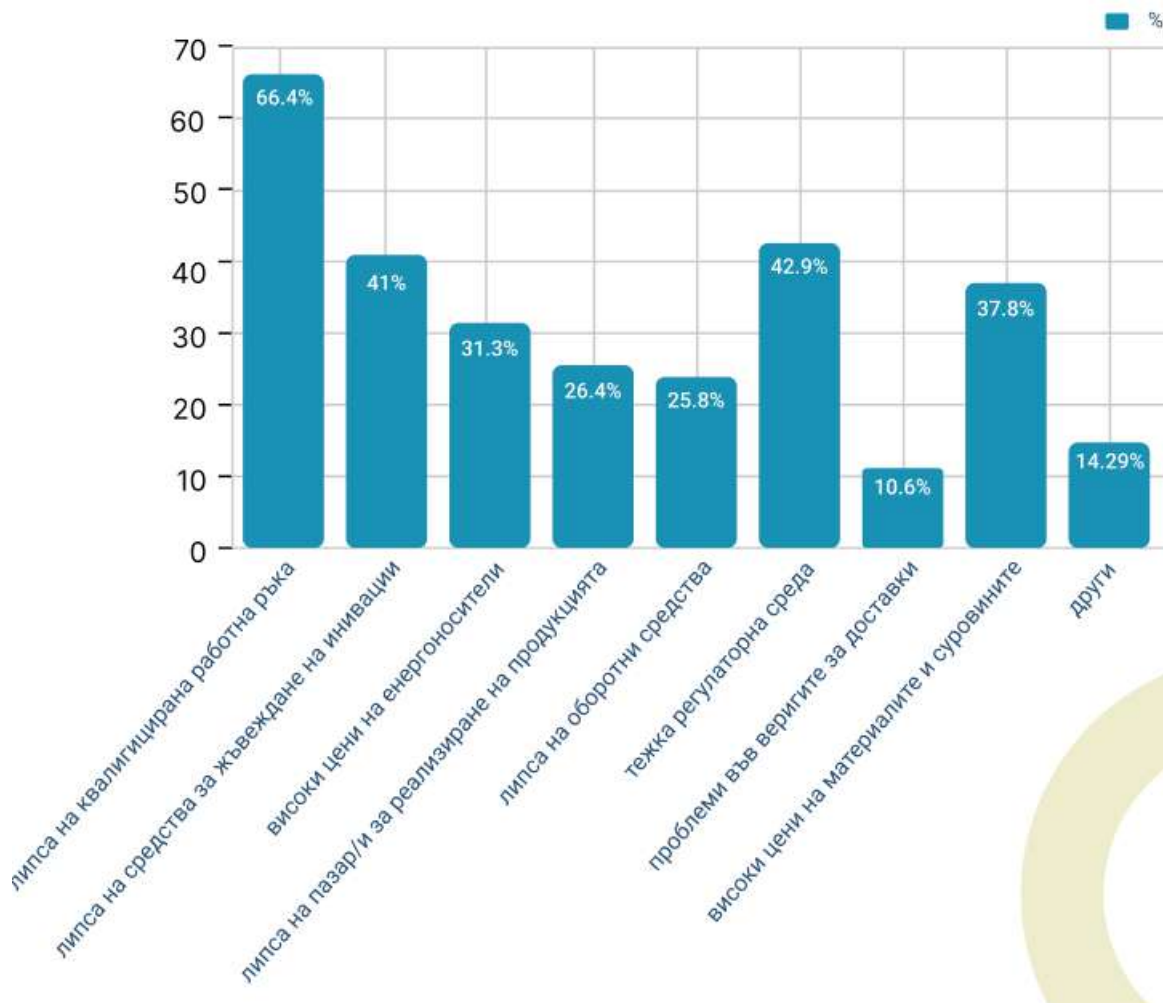

Фигура 55. Прираст на търсенето на работници и специалисти спрямо 2023 г.

Важна характеристика на пазара на труда в България е недостига на работна ръка с необходимата квалификация. Той се утвърди като един от основните фактори, затрудняващи дейността на предприятията през 2024 г. Това се доказва от резултатите от проучване сред представители на МСП, проведено от ИАНМСП. Те отново потвърдиха, че липсата на квалифицирана работна ръка е основен проблем пред МСП. Тя е посочена от 66,4 % от участвалите в проучването (Фигура 56.).

Моля, посочете най-сериозните проблеми, които засягат вашия бизнес:
(възможни са повече от един отговори)

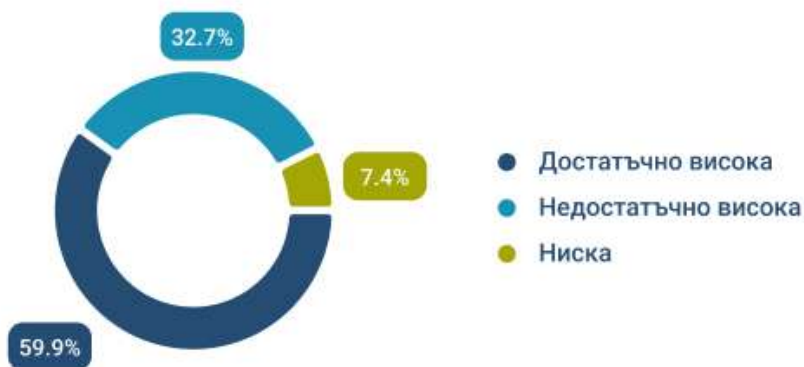

Фигура 56. Основните фактори, затрудняващи дейността на предприятията
(Източник: ИАНМСП)

Освен недостига на работна сила, работодателите посочват, че, недостатъчната квалификация на значителна част от персонала им също затруднява дейността на предприятията. Проучването на ИАНМСП показва, че над 30 % от работната им ръка, общо за изследваната извадка, е с недостатъчна квалификация, а 7,4 % е с ниска квалификация (Фигура 57).

Как оценявате квалификацията на работната ръка във Вашето предприятие?

Фигура 57. Равнище на квалификация на работната ръка в предприятията
(Източник: ИАНМСП)

По данни от бизнес проучвания (Агенция по заетостта, 2024) близо 67 % от работодателите изпитват трудности при намиране на персонал с необходимите умения. С повече от 6 пр. пункта нараства дела на тези работодатели, които срещат затруднения при намирането на подходящите специалисти спрямо предходната година.

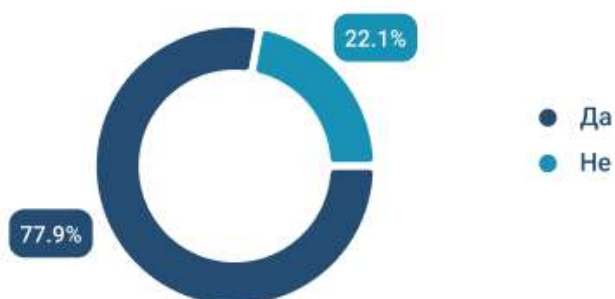
Фигура 58. Дял на работодателите, които срещат или не трудности при наемане на работна сила

(Източник: Агенция по заетостта, 2024 , Проучване на потребностите на работодателите от работна сила, Аналитичен доклад)

Резултатите от проучването на ИАНМСП показват, че 77,9 % от МСП у нас изпитват затруднения при наемане на необходимата им работна ръка (Фигура 59).

Вашето предприятие изпитва ли трудности при наемане на необходимата работна ръка?

Фигура 59. Дял на МСП, изпитващи затруднения при наемане на необходимата им работна ръка (Източник: ИАНМСП)

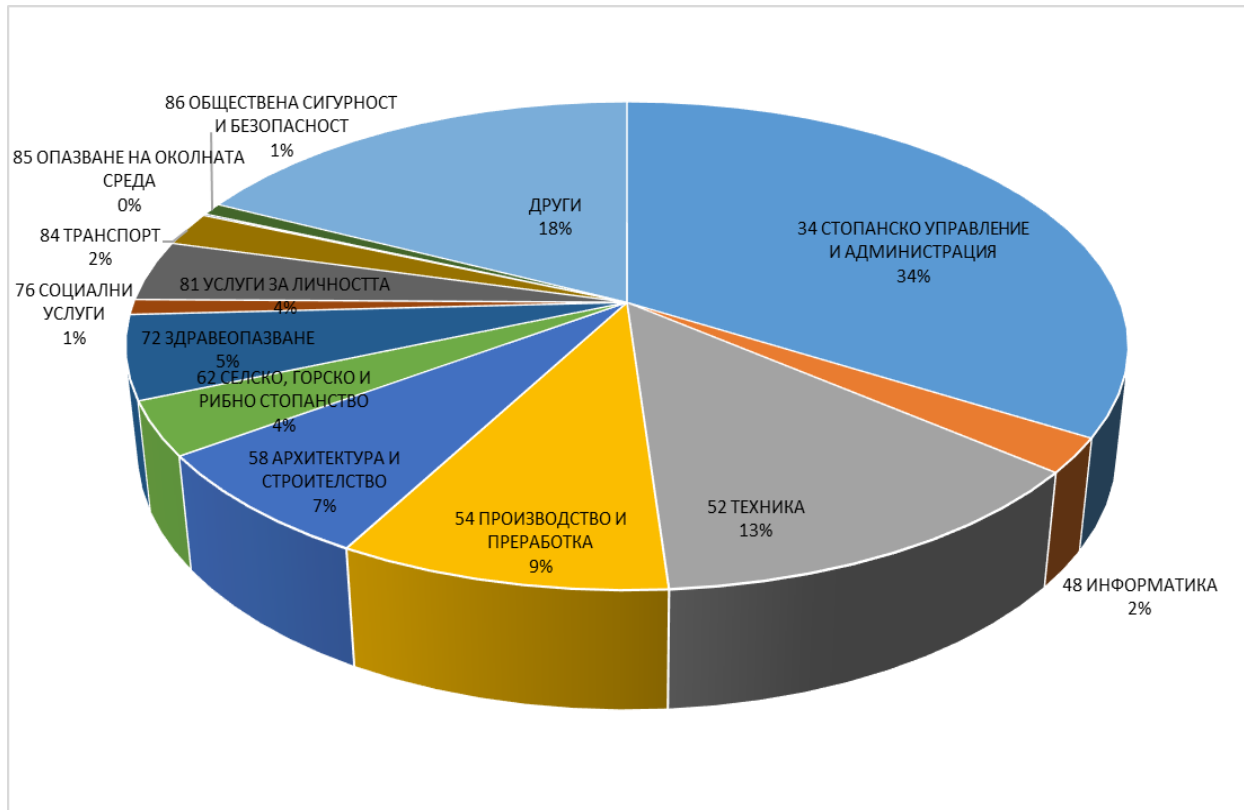
Причини за затрудненията на работодателите при намиране на подходящи професионалисти са посочени на Фигура бб. Основната от тях е липсата на достатъчна квалификация.

Фигура 60. Причини за затрудненията на работодателите при намиране на подходящи професионалисти

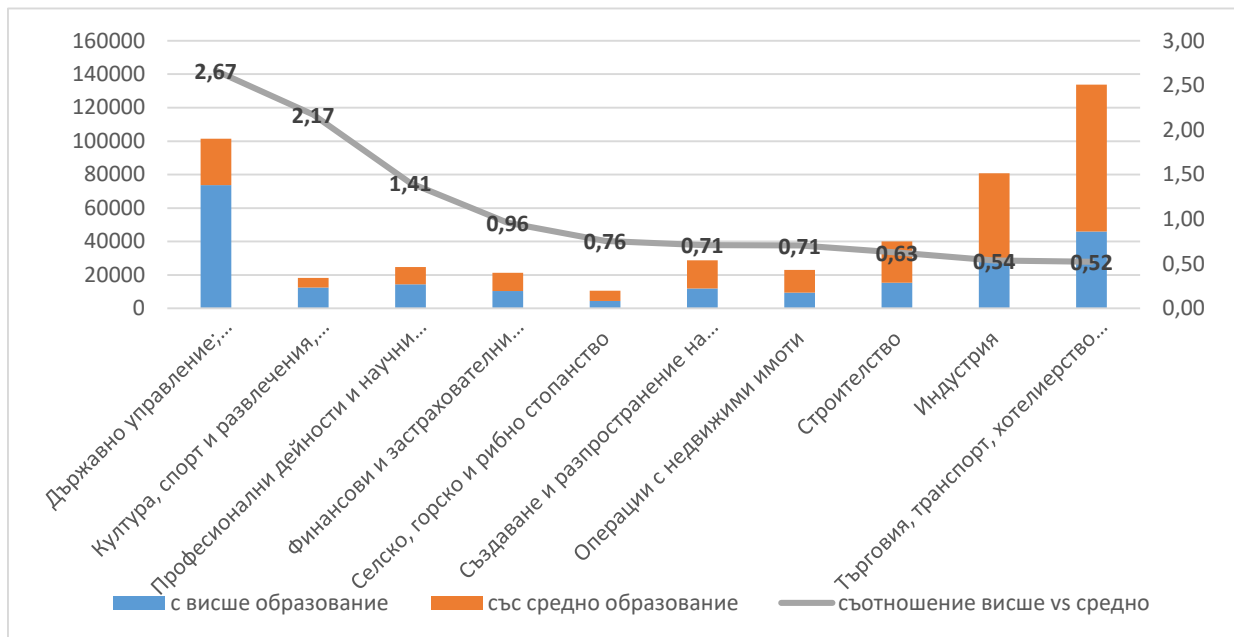
(Източник: Агенция по заетостта, 2024 , Проучване на потребностите на работодателите от работна сила, Аналитичен доклад)

Най-търсени остават специалисти с висше и професионално образование в области като информатика, електротехника, машиностроене, транспорт и строителство. Търсенето е концентрирано в големите икономически центрове (София, Пловдив, Варна, Бургас), което задълбочава регионалните дисбаланси. Не е равномерно търсенето на работна ръка и по сектори на икономиката.

Фигура б1. Дял на търсените специалисти с професионално образование през следващите 3-5 години по професионални направления
(Източник: Агенция по заетостта, 2024 , Проучване на потребностите на работодателите от работна сила, Аналитичен доклад)

Търсенето на специалисти със средно и висше образование по сектори на икономиката не е развномерно. Проучването показва, че през следващите 3-5 години най-осезателно (2,7 пъти по-често) ще се търсят специалисти с висше образование в сектора на държавното управление, образованието и здравеопазването. В производствените сектори и тези с преобладаващо ръчен труд, като индустрия и селско стопанство, ще се търсят преимуществено специалисти със средно образование. В услугите, секторите: търговия, транспорт, хотелиерство и ресторантьорство, нуждите от специалисти със средно образование са два пъти повече от тези с висше образование.

Фигура 62. Съотношение на потребностите от специалисти с висше образование към тези със средно по сектори на икономиката през следващите 3 – 5 години (Източник: Агенция по заетостта, 2024 , Проучване на потребностите на работодателите от работна сила, Аналитичен доклад)

Малките и средни предприятия (МСП) продължават да посочват липсата на квалифицирани кадри като водещо ограничение пред развитието си. Делът на фирмите, които идентифицират този проблем, нараства спрямо 2023 г., като особено силно е търсенето на специалисти със средно професионално и висше техническо образование (Фигури 63 и 64) Предприятията предпочитат кандидати с практически опит, което затруднява навлизането на младите специалисти на пазара на труда и стимулира външната трудова миграция.

От каква работна ръка, според степента на нейното образование, има потребност Вашето предприятие?

Фигура 63. Потребност от работна ръка според степента на образованието ѝ
(Източник: ИАНМСП)

От каква работна ръка, според професионалната ѝ насоченост се нуждаете?

Фигура 64. Потребност от работна ръка според професионалната ѝ насоченост
(Източник: ИАНМСП)

Бързото технологично развитие и недостигът на умения засилват необходимостта от обучение и преквалификация на заетите. Повече от половината работодатели (56,7%) са на мнение, че се налага обучение по ключови компетенции (Агенция по заетостта 2024). Въпреки това значителна част от работодателите (53 %) продължават да разчитат на вече придобити умения на работниците или на предварително обучение преди наемане, вместо на системно обучение в предприятието. Само 26,2% от тях са готови обучението по ключови компетентности да се проведе по време на работа. Това показва неизползван потенциал за развитие на човешкия капитал чрез учене през целия живот. В този контекст ролята на институции за подкрепа на бизнеса, включително ИАНМСП, остава ключова за повишаване на квалификацията на персонала и управленските компетентности в МСП. Обученията и консултантските услуги в области като дигитализация, иновации, финансиране и интернационализация през 2024 г. продължиха да се провеждат основно онлайн, което осигурява достъп на предприятия от всички региони и повишава ефективността на използваните ресурси.

Може да се обобщи, че през 2024 г. българският пазар на труда се характеризира със стабилна заетост и ниска безработица, но с нарастващ структурен недостиг на квалифицирана работна сила, задълбочаван от демографските тенденции, технологичните промени и регионалните дисбаланси. Това затвърждава необходимостта от политики за развитие на уменията, активиране на неактивното население и по-тясно сътрудничество между образование и бизнес.

6.3 Иновации и нови технологии

Малките и средните предприятия (МСП) са основната част от предприятията у нас. Тяхната иновационна активност в значителна степен определя общото иновационно представяне на страната ни, а следователно и темповете на нейното развитие. Не буди съмнение, че развитието на иновациите и въвеждането на съвременни технологии в МСП е важен механизъм за постигане на конкурентоспособност и стопански успех не само на отделните предприятия, но и на страната ни като цяло.

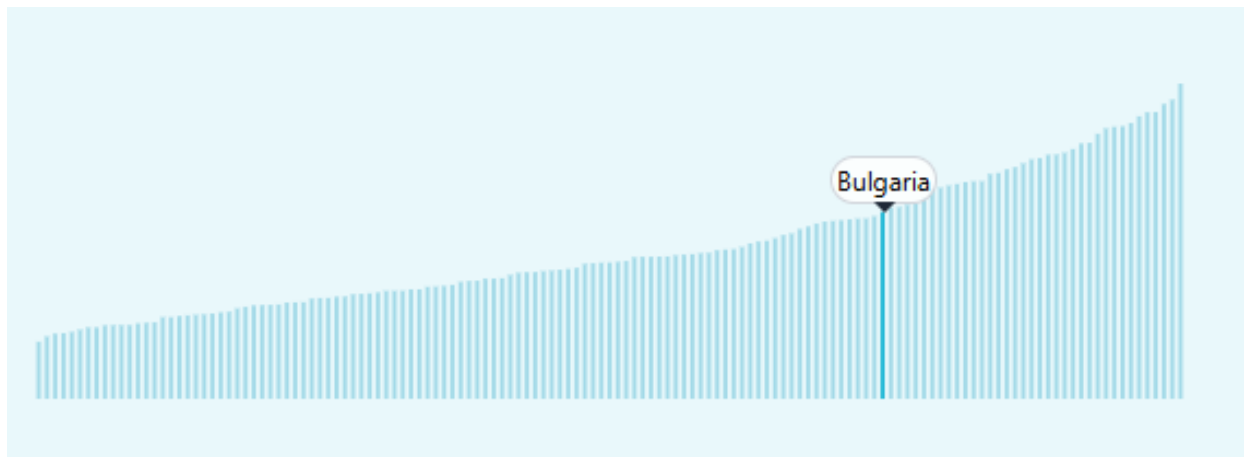
За съжаление иновационната дейност на МСП все още не е на задоволително ниво, а голямата част от тях не използват достатъчно възможностите на модерните, високопроизводителни технологии. На сегашния етап на развитието им въвеждането на иновации и нови технологии си остава най-важното предизвикателство пред тях. То е

предизвикателство и за България като цяло. По въвеждане на иновации и нови технологии тя изостава значително спрямо средното равнище за Европейския съюз. Основната причина за това е недостатъчно добре развитата иновационна система у нас.

Точна оценка за състоянието на иновационната среда и равнището на иновационната дейност у нас дава класацията на Global Innovation Index – GII (Global Innovation Index – GII, 2025). Този индекс се определя от Световната организация за интелектуална собственост (WIPO) и оценява иновационните способности на различните държави. Критериите за оценка са научно-технологични показатели, иновационна дейност в бизнеса, степен на иновационност в обществото и други.

В класацията по GII за 2024 г., България е поставена на 38 място от 133 икономики в света, в класацията за 2025 г. е на 37 място от 139 страни (Фигура 65). Не е реализиран особен напредък в сравнение с предходните години, когато страната е била в по-добри позиции. Страната ни е на значително по-ниско равнище от средното ниво за Европейския съюз и е на 24 място сред 39-те страни от Европа и на 35 място в групата на 54-те страни с висок доход.

Фигура 65. Място на България сред 139 страни от света по класацията на Global Innovation Index 2025

Оценките в рамките на индекса показват, че през 2025 г. България е подобрила малко своята иновационна система. През 2025 г. тя се представя по-добре по отношение на създадените условия за иновации (Innovation Inputs). Тази година е класирана на 44-то

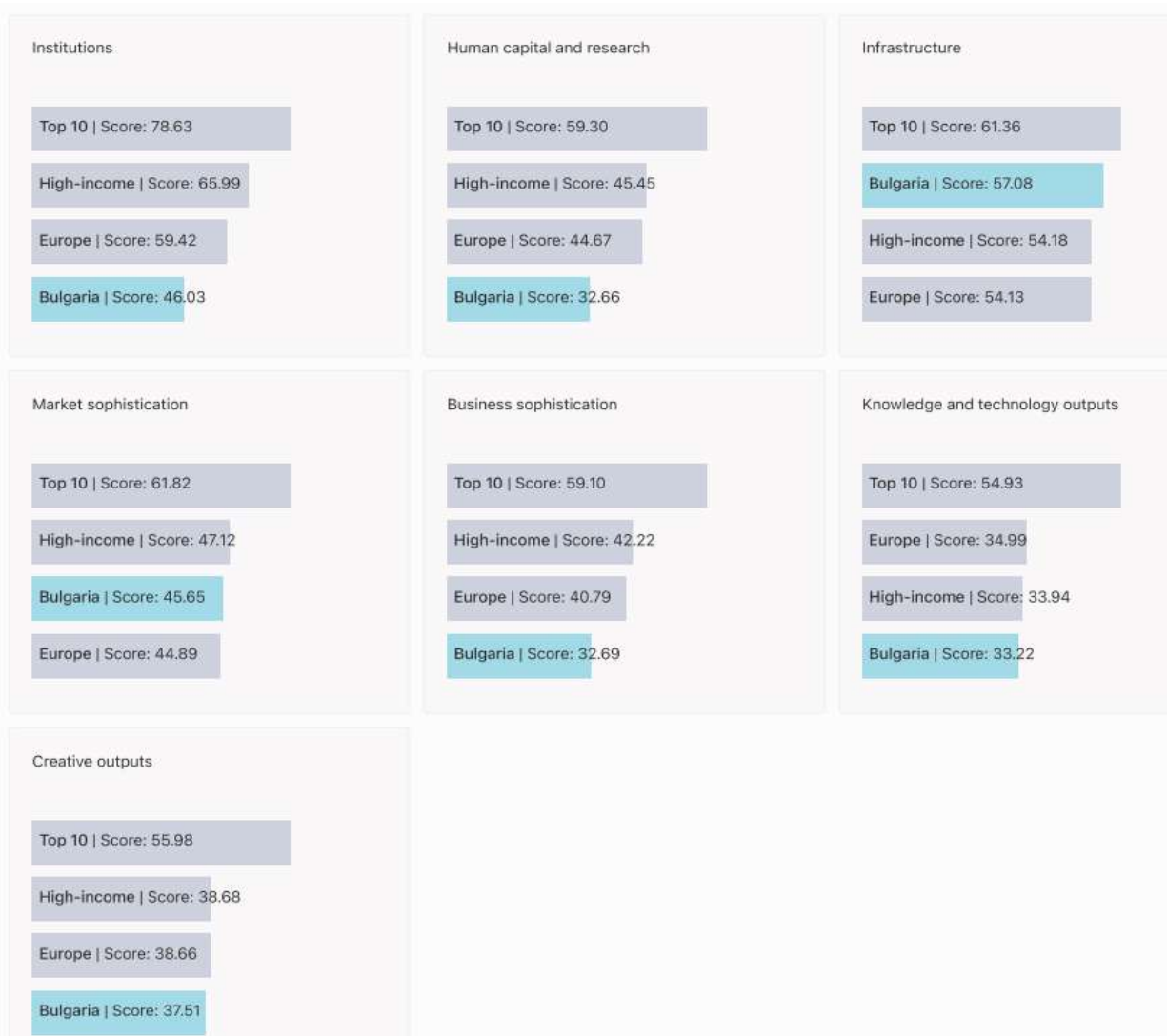

място по този суб-индекс. България се нарежда на 31-во място по иновационни резултати (Innovation Outputs), което е подобрение спрямо предходната година – Таблица 46.

Таблица 46.
Класация на България по GII (2020-2025)
Източник: Global Innovation Index – GII

Year	GII Position	Innovation Inputs	Innovation Outputs
2020	37th	45th	30th
2021	35th	46th	27th
2022	35th	47th	30th
2023	38th	45th	34th
2024	38th	50th	32nd
2025	37th	44th	31st

Сравнението на страната ни с най-добрите 10 страни в света, както и със средното ниво за Европа, показва сериозно изоставане по почти всички елементи на иновационната среда. Само по развитието на инфраструктурата и пазара ние изпреварваме средното ниво за Европа (Фигура 66.)

Фигура 66. Класация на България по елементи на иновационната среда.

Източник: Global Innovation Index – GII

През годината България е подобрила 8 показателя, отчитани от GII , но е допуснала 3 показателя да се влошат. Страната ни се нарежда най-високо в класацията за Инфраструктура (22-ро място), Знания и технологични резултати (28-мо място), Творчески резултати (32-ро място) и Развитие на пазара (35-то място). Тя се нарежда най-ниско по Институции (81-во място), Човешки капитал и изследвания (64-то място) и Бизнес сложност (50-то място).

Като основни силни страни на България в иновациите се посочват въведените стандарти ISO 14001 околна среда/милиард PPP\$ БВП (ранг 1), ISO 9001 качество/милиард PPP\$ БВП (ранг 2), както и диверсификацията на индустрията (ранг 10) – Таблица 47.

Таблица 47.

Силни и слаби страни на България в иновациите.

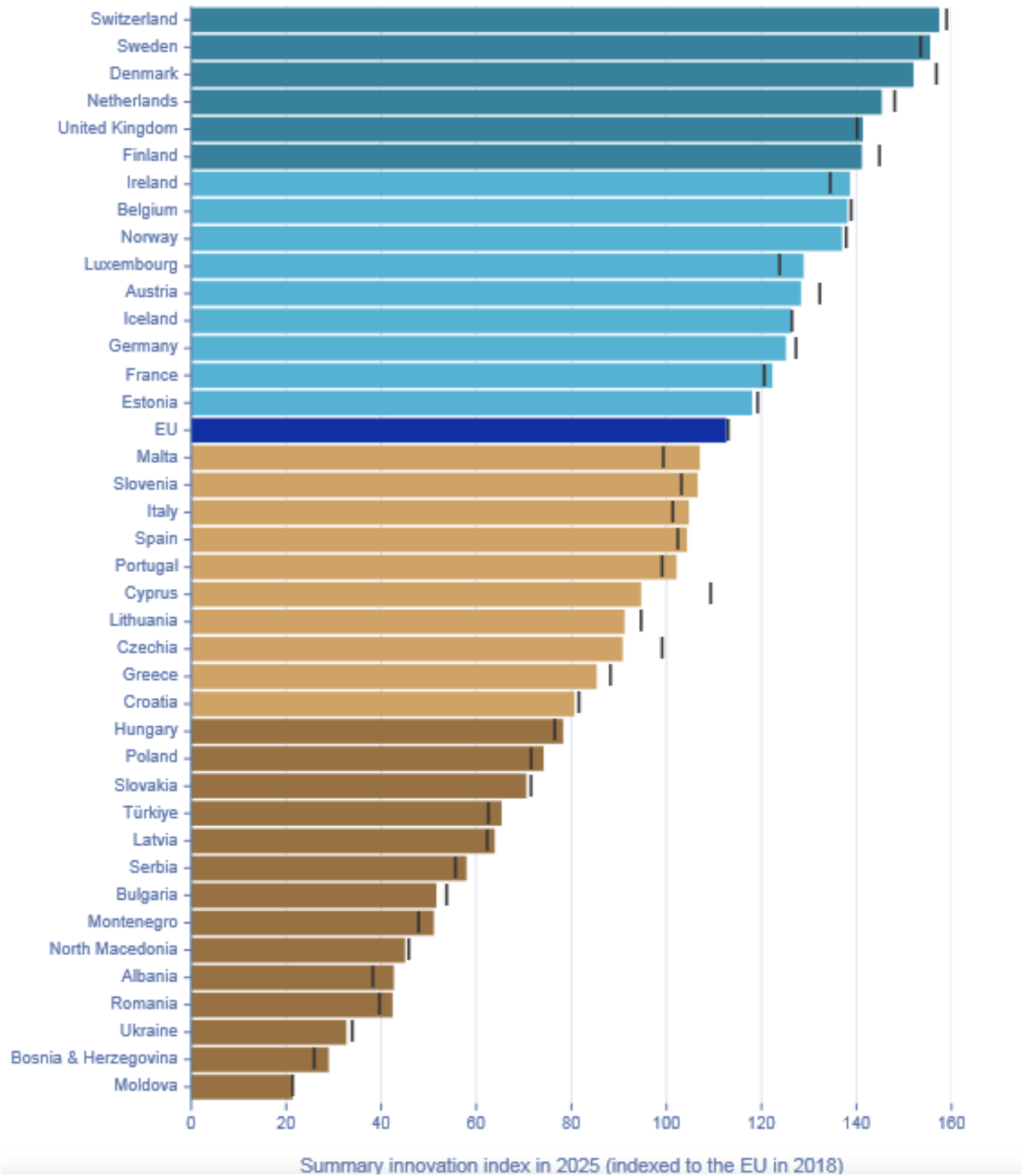
Източник: Global Innovation Index – GII

Strengths			Weaknesses		
Rank	Code	Indicator name	Rank	Code	Indicator name
1	3.3.3	ISO 14001 environment/bn PPP\$ GDP	127	5.1.3	Youth demographic dividend, %
1	6.3.5	ISO 9001 quality/bn PPP\$ GDP	105	3.2.3	Gross capital formation, % GDP
10	4.3.2	Domestic industry diversification	105	1.3.1	Policy stability for doing business†
10	6.1.3	Utility models by origin/bn PPP\$ GDP	95	5.2.3	University industry & international engagement, top 5*
11	7.2.1	Cultural and creative services exports, % total trade	81	7.1.3	Global brand value, top 5,000, % GDP
12	2.1.2	Government funding/pupil, secondary, % GDP/cap	76	2.2.2	Graduates in science and engineering, %
15	6.3.4	ICT services exports, % total trade	64	1.3.2	Entrepreneurship policies and culture†
19	4.2.5	VC investor co-participation/bn PPP\$ GDP	61	4.2.1	Market capitalization, % GDP
20	6.2.1	Labor productivity growth, %	53	6.2.2	Unicorn valuation, % GDP
21	7.1.4	Industrial designs by origin/bn PPP\$ GDP	44	2.3.3	Global corporate R&D investors, top 3, mn USD

European Innovation Scoreboard 2024 категоризира държавите-членки в четири иновационни групи въз основа на техните иновационни резултати: Лидери в иновациите (постижението е над 125% от средното за ЕС), Силни иноватори (между 100% и 125% от средното за ЕС), Умерени новатори (между 70% и 100% от средното за ЕС) и Нововъзникващи новатори (под 70% от средното за ЕС). Въз основа на процес на преразглеждане, проведен в края на 2024 г. и началото на 2025 г., Европейският индекс за иновации 2025 прилага преработена рамка от показатели към използваната за периода 2021-2024 г.

Според European Innovation Scoreboard 2024(https://research-and-innovation.ec.europa.eu/statistics/performance-indicators/european-innovation-scoreboard_en#european-innovation-scoreboard-2025) иновационните резултати на Европейския съюз, измерени чрез индекса, са се увеличили с 12,6 процентни пункта от 2018 г. насам. През този период всички държави членки на ЕС са подобрили своите иновационни резултати, въпреки че степента, в която са се подобрили, варира. Между 2024 г. и 2025 г. обаче иновационните резултати на ЕС са намалели незначително с 0,4 процентни пункта. По-конкретно, иновационните резултати са се увеличили в 13 държави членки през този период, докато 14 държави членки са отбелязали спад. Като най-иновативни европейски държави са определени Швейцария, Швеция и Дания. България отново е определена за нововъзникващ иноватор с резултат по иновативност 45,8% от средното за ЕС през 2025 г. от 56,4 %. Тя е класирана едва на 26 място сред държавите членки на ЕС и на 32 място в Европа с общ иновационен индекс 50,6. (Фигура 67.)

Фигура 67. Класация на европейските страни по иновационни резултати

Източник: European Innovation Scoreboard 2025

През 2025 г. България е подобрila иновационните си резултати спрямо 2018 г. с 6,3 процентни пункта, но спрямо 2024 г. е налице влошаване на резултатите с 2,2 процентни пункта (https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2025/ec_rtd_eis-country-profile-bg.pdf). Относителните силни страни на страната са приложенията за дизайн, приложенията на търговски марки и достъпа до високоскоростен интернет, а относителните слабости са недостатъчната пряка и непряка държавна подкрепа за научноизследователската и развойната дейност на бизнеса, ниската производителност на труда и ниския дял на населението, участващо в обучение през целия живот.

Цялостно представяне на класирането на България по елементи на иновационната й система е показано на Таблица 47.

Таблица 47.

European Innovation Scoreboard 2025 - класиране на България по елементи на иновационната й система

Indicator	Performance indexed to the EU in 2018	Performance change 2018-2025	Performance change 2024-2025
SUMMARY INNOVATION INDEX	51.6	+6.3	-2.2
Human resources	49.9	-4.8	+5.0
New doctorate graduates	42.2	-11.6	+11.6
Population with tertiary education	93.4	0	0
Population involved in lifelong learning	12.5	0	0
Attractive research systems	36.5	+14.8	+2.3
International scientific co-publications	39.4	+11.8	+1.8
Scientific publications among the top 10% most cited	20.6	+6.2	-1.3
Foreign doctorate students as a % of all doctorate students	68.3	+36.8	+10.6
Digitalisation	108.8	+33.6	+4.2
High-speed internet access	225.6	+76.7	+9.8
Individuals with above basic overall digital skills	16.6	-0.4	-0.4
Finance and support	23.0	+6.0	+4.0
R&D expenditure in the public sector	27.1	+13.6	+6.8
Venture capital expenditures	51.4	+5.2	+4.4
Direct and indirect government support of business R&D	2.5	-3.4	0
Firm investments	35.2	-5.5	-1.1
R&D expenditure in the business sector	35.1	-3.7	0
Non-R&D innovation expenditures	52.0	-18.2	-7.8
Innovation expenditures per person employed	20.6	+3.6	+3.7
Investments in information technologies	98.9	+48.2	+17.3
Cloud Computing	88.5	+88.5	+38.6
Employed ICT specialists	102.9	+32.2	+8.8
Innovators	35.9	+3.5	-36.6
SMEs introducing product innovations	51.1	+12.8	-39.0
SMEs introducing business process innovations	21.3	-5.2	-34.3
Linkages	42.4	+14.9	-6.5
Innovative SMEs collaborating with others	56.3	+25.7	-18.7
Public-private co-publications	57.1	+27.5	+2.0
Job-to-job mobility of HRST	23.5	0	0
Intellectual assets	81.1	-13.8	-0.5
PCT patent applications	33.2	-7.2	+1.4
Trademark applications	122.8	+16.8	-0.9
Design applications	107.3	-44.0	-2.4
Sales and employment impacts	25.3	-13.5	-31.6
Sales of new-to-market and new-to-firm innovations	25.1	-17.6	-29.4
Employment in innovative enterprises	25.6	-9.2	-33.5

Trade impacts	59.5	+8.5	-1.9
Exports of medium and high-tech products	42.4	+4.7	-3.2
Knowledge-intensive services exports	68.2	+21.7	-0.8
High-tech imports from outside the EU	69.5	+0.6	-1.2
Resource and labour productivity	35.3	+22.2	+12.6
Resource productivity	18.6	+18.6	+4.6
Production-based CO2 productivity	80.2	+43.1	+33.5
Labour productivity	10.2	+5.9	+1.2

Според *European Innovation Scoreboard* (https://ec.europa.eu/assets/rtd/eis/2025/ec_rtd_eis-country-profile-bg.pdf.) иновационният пейзаж на България има поляризирана структура, с относително нисък дял на фирмите, които активно внедряват иновации, и голям дял, показващ ограничена иновационна амбиция. Фирмите, които въвеждат иновации го правят ограничено или постепенно, а не чрез съществени технологични или пазарни пробиви. В същото време почти половината (49,6%) от българските фирми попадат в категорията на неиноваторите без склонност към иновации, значително над средното за ЕС от 30,6%. Този висок дял показва постоянни структурни бариери, свързани с капацитета, пред внедряването на иновациите в цялата бизнес база.

Цялостното заключение от класациите и на България през годините е, че тя изостава в развитието си в иновационно отношение спрямо средното ниво за ЕС и особено спрямо по-напредналите страни членки. Това изоставане е довело до по-бавно възприемане на нови технологии и процеси и е сложило негативен отпечатък върху цялостното развитие на страната. За да се подобри иновационният капацитет на страната е необходимо да се увеличат инвестициите в научноизследователска дейност, да се стимулира сътрудничеството между академичните среди и бизнеса и да се създаде подкрепяща регулаторна и финансово стимулираща среда.

Именно недобре развитата иновационната среда, както и липсата на квалифицирани специалисти и на достатъчни финансови средства са в основата на ниската иновационна дейност на МСП. Това показват и резултатите от проведените от ИАНМСП.

Така например, проучване сред МСП у нас, проведено през 2025 г., показва че през последните две години иновационната активност на МСП не е била висока, а значителна част от иновациите са били малки и на ниска стойност. Не са въвели иновации 36,9 % от предприятията (42,9 % при проучване през 2024 г.) (Фигура 68).

Въвели ли сте някаква иновация през последната година? (възможни са повече от един отговори)

Фигура 68. Иновационна активност на МСП през последните две години

От Фигура 68 е видно, че основните иновационните усилия на МСП са били насочени към продуктите иновации (37,8 %), а само 25,8 % от тях са извършили процесни иновации. Това може би се дължи не само на липсата на достатъчни средства за инвестиции в нови технологии, но и на, в известна степен неочакваната оценка на представителите на предприятията, че състоянието на технологичното оборудване на МСП е сравнително добро и не се нуждае от модернизация. Само 8,3 % от анкетираните считат, че технологичното им оборудване е морално остаряло, а болшинството от тях са посочили, че то е на приемливо ниво (46,5 %), а 45,2 %, че то е на съвременно ниво (Фигура 69).

Какво е състоянието а технологичното оборудване във Вашето предприятие спрямо европейските стандарти?

Фигура 69. Оценка за състоянието на технологичното оборудване на МСП

Голямо предизвикателство пред българските МСП е дигиталната им трансформация, като процес на въвеждане и използване на нови технологии и цифрови инструменти, онлайн платформи, цифрови данни за автоматизация и за вземане на решения. Тя играе ключова роля за развитието на МСП и за повишаването на конкурентоспособността им в резултат на коренната промена на бизнес процесите, моделите на работа, услугите и продуктите.

Дигиталната трансформация е процес, които се развива във времето, а не еднократен акт. Неговото ускоряване изисква непрестанни усилия за широко въвеждане и използване на цифрови технологии и услуги и за повишаване на квалификацията на хората.

За съжаление България, и в частност МСП у нас, изостава в развитието на този процес. Според Докладът за състоянието на цифровото десетилетие 2025, изготвян от Европейската комисия за оценяване на напредъка на държавите-членки на ЕС в областта на цифровата трансформация (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/2025-state-digital-decade-package>). Докладът картографира постигнатия напредък към целите и задачите за 2030 г. Той подчертава постиженията и пропуските, като същевременно предлага конкретни, приложими препоръки към страните от ЕС. Той също така оценява

постигнатия напредък по отношение на многонационални проекти и наблюдава прилагането на Европейската декларация за цифровите права и принципи.

Според доклада за 2025 г. (<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/factpages/bulgaria-2025-digital-decade-country-report>) България има добре развита инфраструктура за свързаност, но е изправена пред предизвикателства в областите на научноизследователската и развойна дейност, дигиталното внедряване на МСП, цифровите умения и киберсигурността. България развива капацитет в областта на полупроводниците и квантовите технологии. На Фигура 6. е показана степента на постигане на наблюдаваните ключови показатели за ефективност на страната ни, като процент от целите на ЕС за 2030 г., както и разстоянието до целите на ЕС за 2030 г. в проценти.

Наблюдавани ключови показатели за ефективност като процент от целите на ЕС за 2030 г.

Фигура 70. Степен на постигане от България на наблюдаваните ключови показатели за ефективност, като процент от целите на ЕС за 2030 г.

(Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025, <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/factpages/bulgaria-2025-digital-decade-country-report>).

Стойностите на съставните показатели за равнището на дигиталната трансформация, съгласно DESI 2023 dashboard for the Digital Decade (<https://digital-decade-desi.digital-strategy.ec.europa.eu/datasets/desi/charts>), показват, че България изостава значително от средното ниво за ЕС, а от страните първенци то е още по-голямо. Все пак през последните години се наблюдава известен прогрес в процеса на дигитализация на страната ни – Фигура 72.

Digitalisation

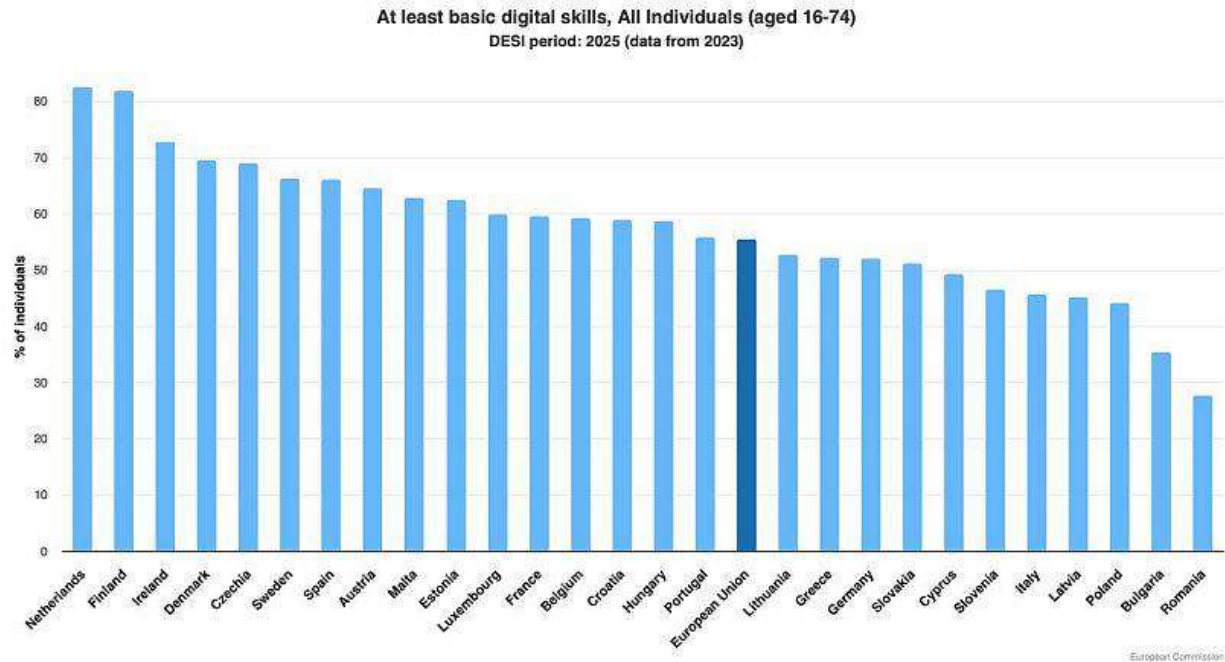
Фигура 72. Прогрес в процеса на дигитализация на на България.

Източник: European Innovation Scoreboard 2025

Въпреки че страната напредва в цифровите обществени услуги, остават предизвикателства по отношение на цифровите умения. Процентът от населението с поне

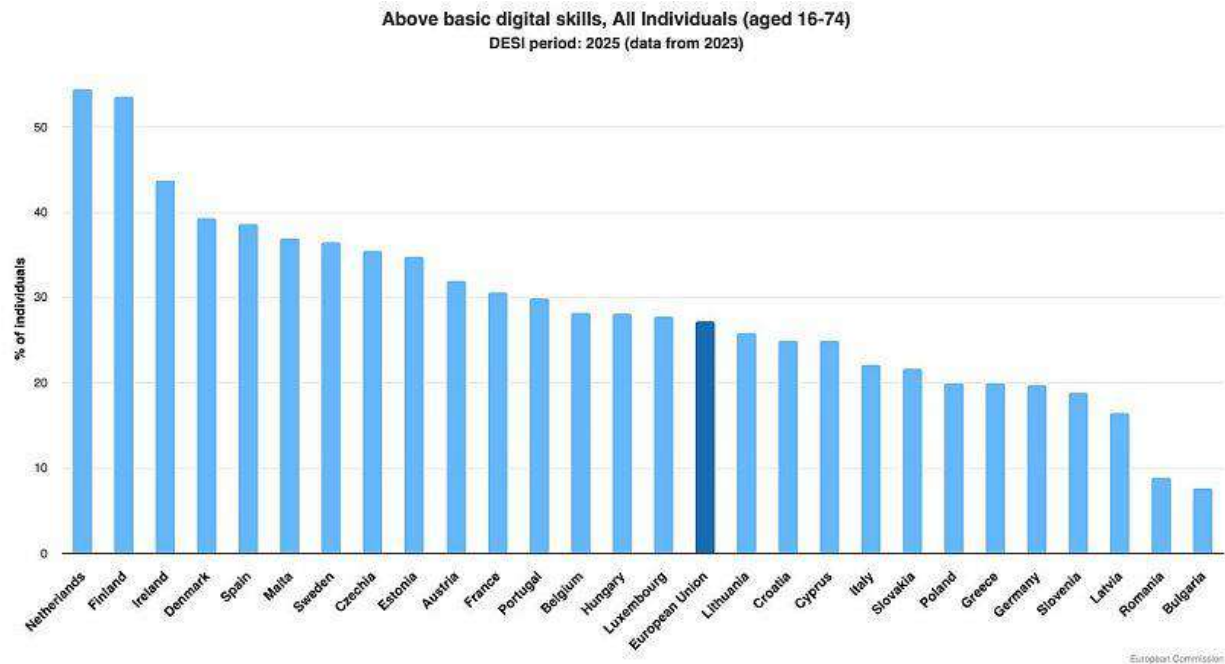
базови дигитални умения в България е само 35,52 % (първенец в ЕС е Финландия с 81,89 %), и е на предпоследно място в ЕС (средно 55,56 %), въпреки реализираното подобрене от 4,34 процентни пункта спрямо 2022 г. (Фигура 73).

Фигура 73. Класация на България по процентът от населението с поне базови дигитални умения

(Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

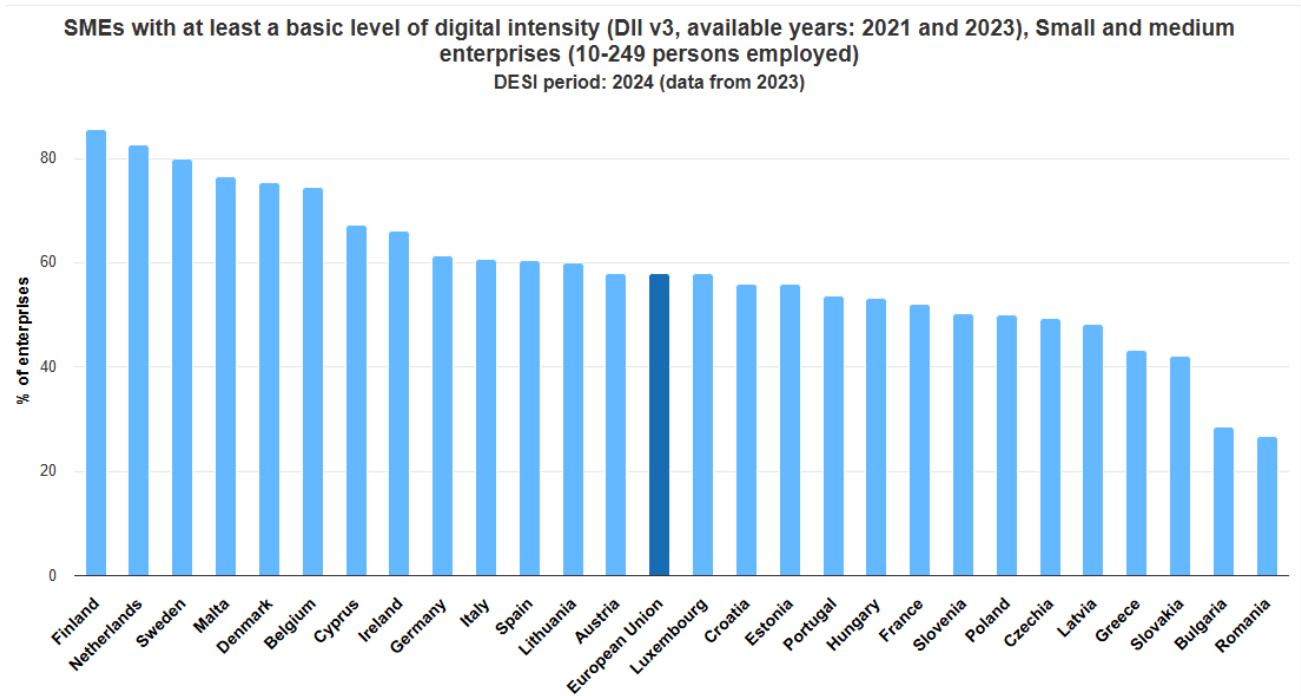
Процентът от населението с по-високи от базовите дигитални умения е едва 7,73 при средно за ЕС 27,32 % (първенец е Нидерландия 54,53 %). Страната ни е влошила резултата си спрямо 2022 г с 0,09 п.п. и е на последно място в ЕС (Фигура 74).

Фигура 74. Класация на България по процентът от населението с по-високи от базовите дигитални умения

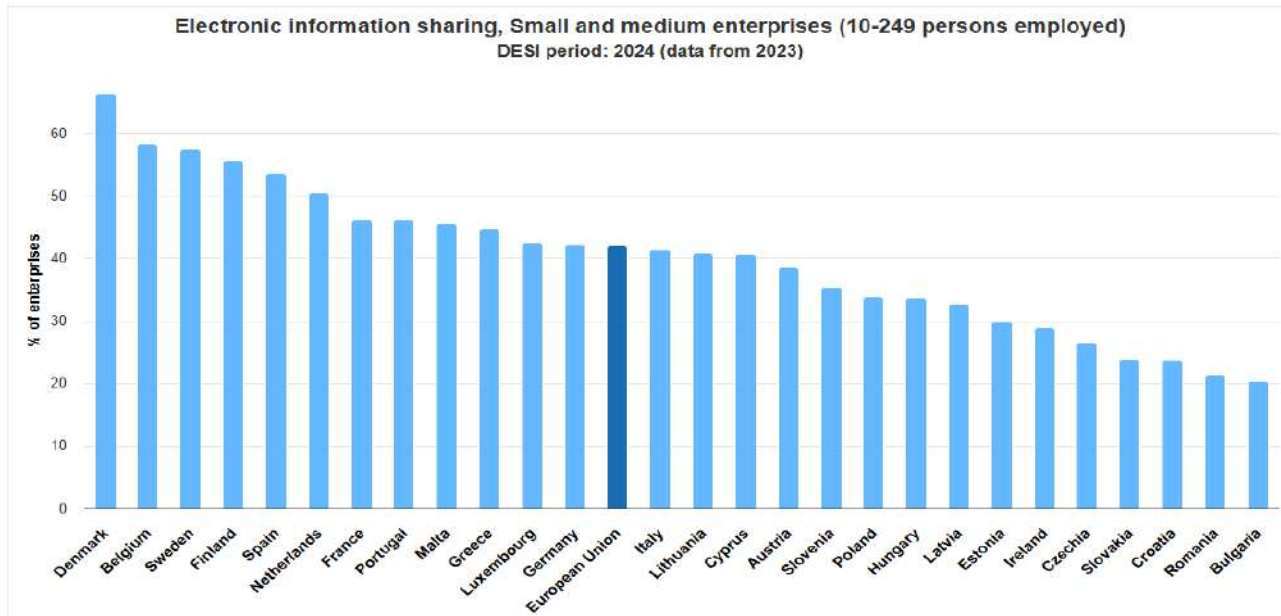
(Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

По оценки на DESI 2025 dashboard for the Digital Decade, българските МСП изостават значително по дигиталната си трансформация спрямо средното равнище за ЕС. Така например процентът на МСП с поне базово ниво на дигитална интензивност е 28,41 % при средно за Европа 57,90 %.

Фигура 75. Класация на България по процентът МСП с поне базови дигитална интензивност (Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

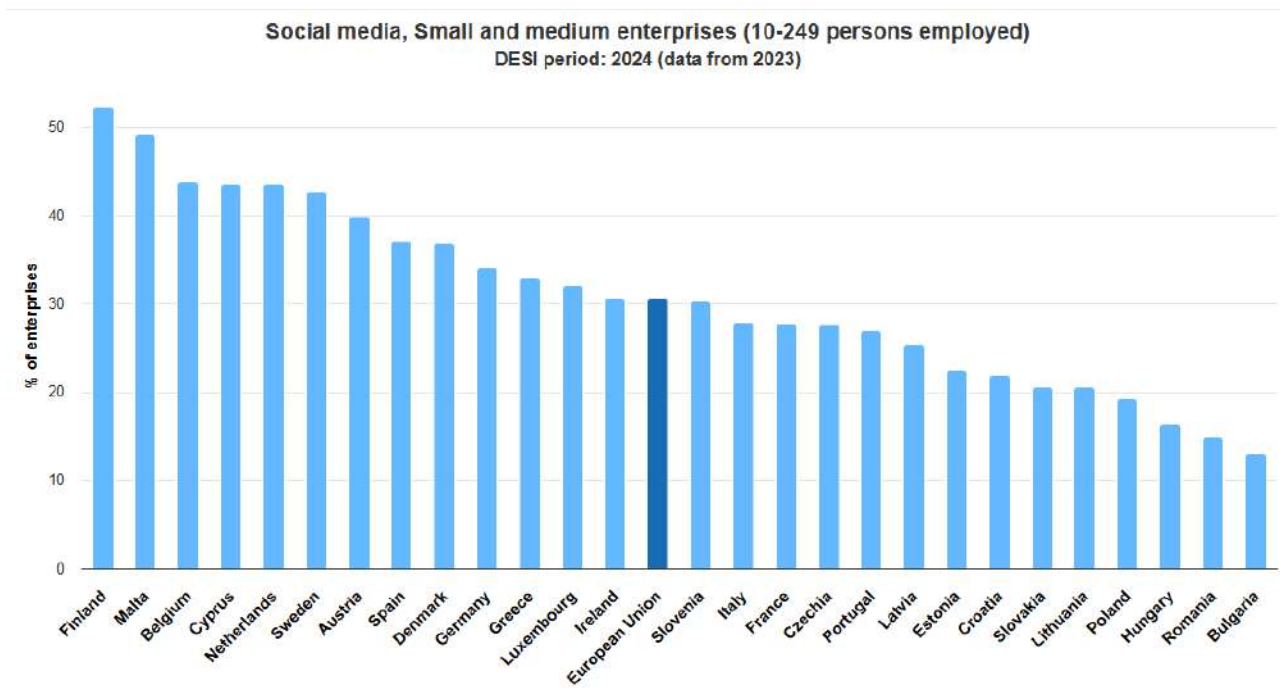
Процентът на предприятията, използващи електронен обмен на информация у нас е само 20,51 %, а за Европа 42,09 %.

Фигура 76. Класация на България по процентът МСП използващи електронен обмен на информация

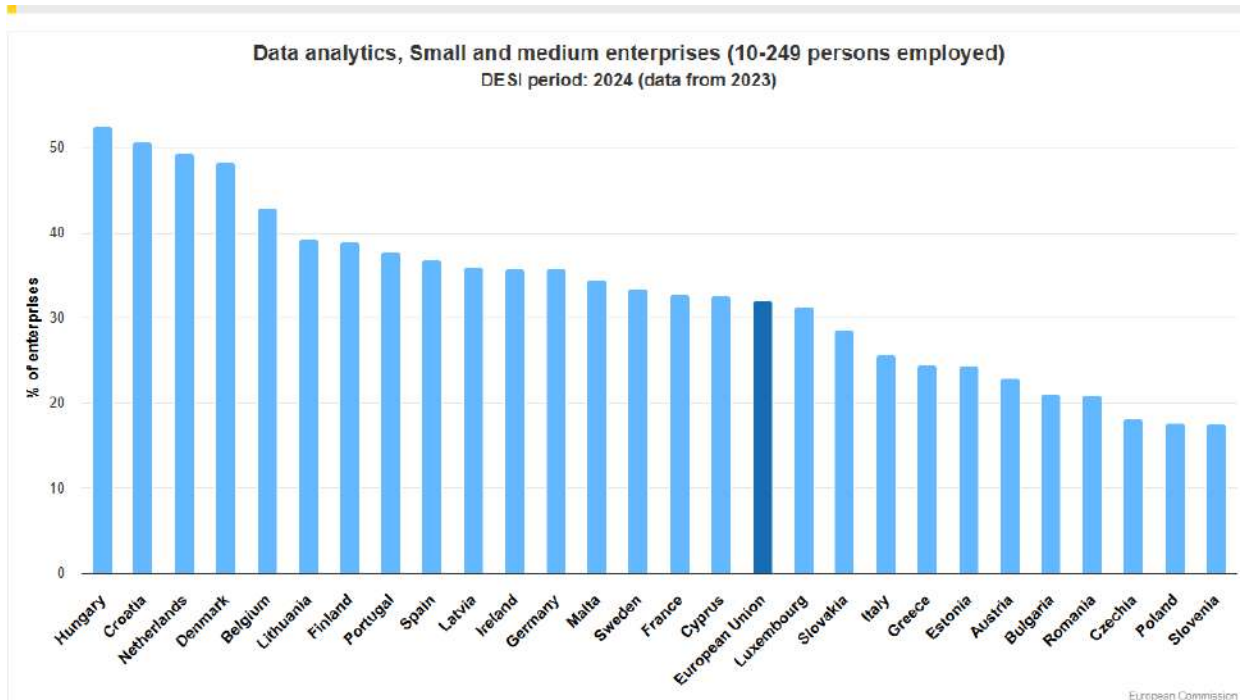
(Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

Предприятията у нас, използващи социални медии в бизнеса си са 14,92 %, а средно за ЕС са 30,64 %. Това поставя страната ни отново на последно място в Съюза.

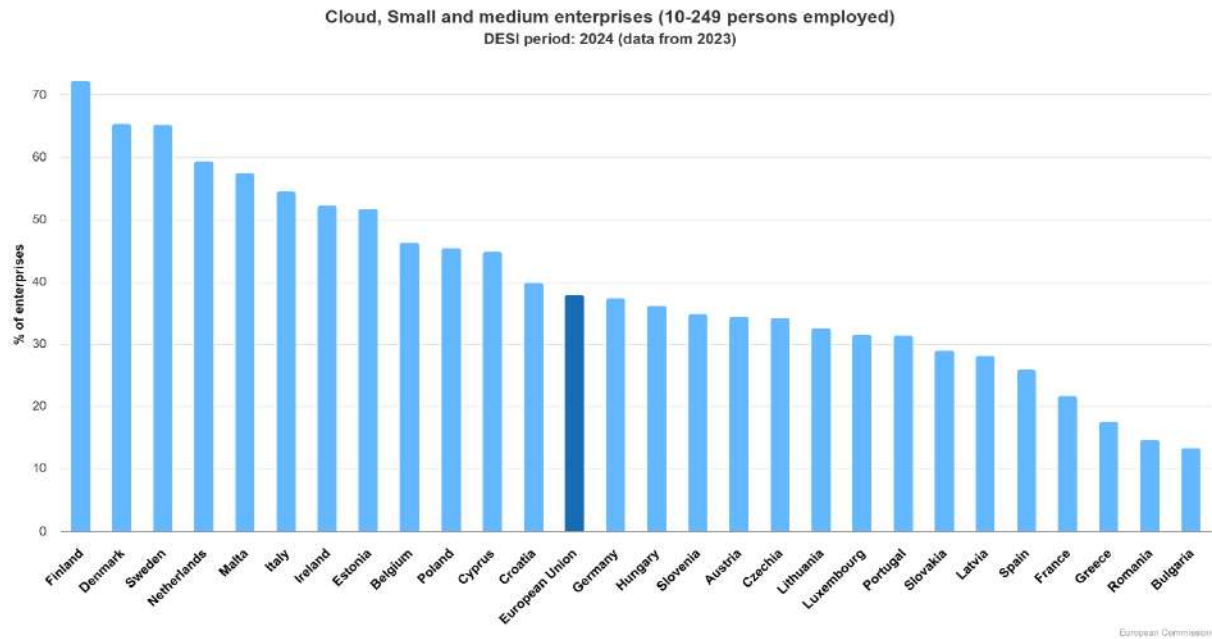
Фигура 77. Класация на България по процентът МСП използващи социални медии в дейността си (Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

Предприятията у нас, които използват анализ на данни в бизнеса си са 21,06 % %, а в ЕС 32,09 %.

Фигура 78. Класация на България по процентът МСП използващи анализ на данни в дейността си (Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

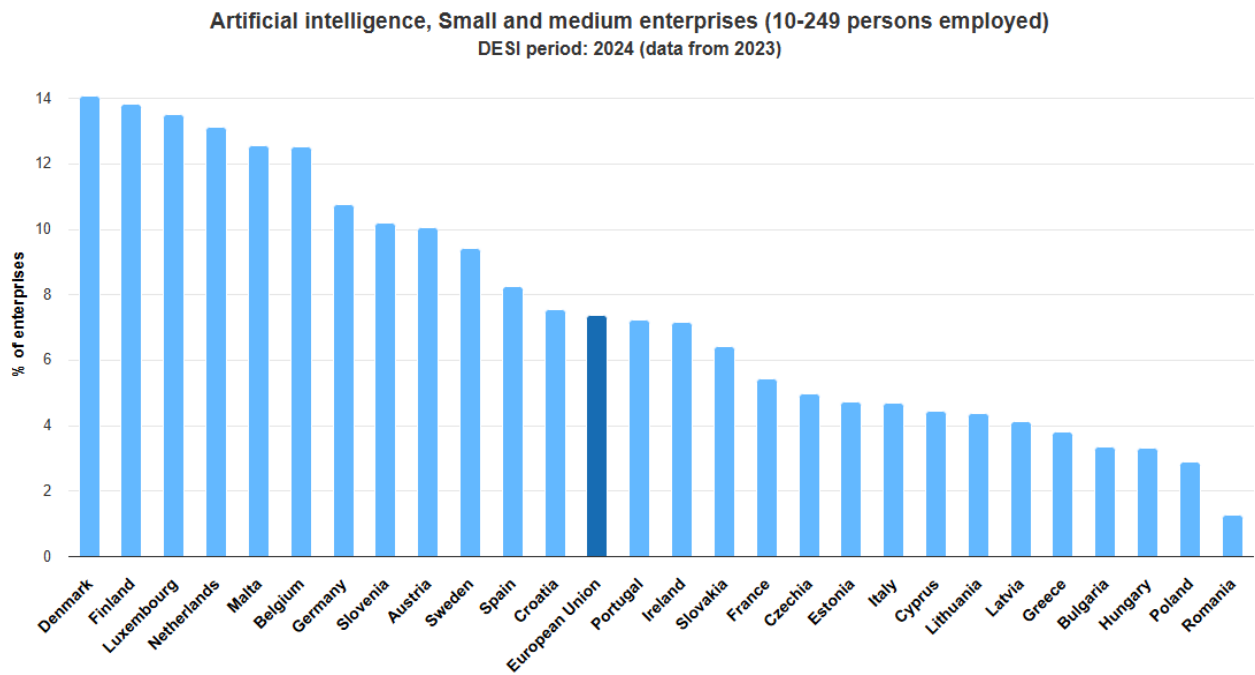
Предприятията у нас, използващи облачни технологии в бизнеса си са едва 13,47 %, а средно за Европа 38,04 %.

Фигура 79. Класация на България по процентът МСП използващи облачни технологии в дейността си

(Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

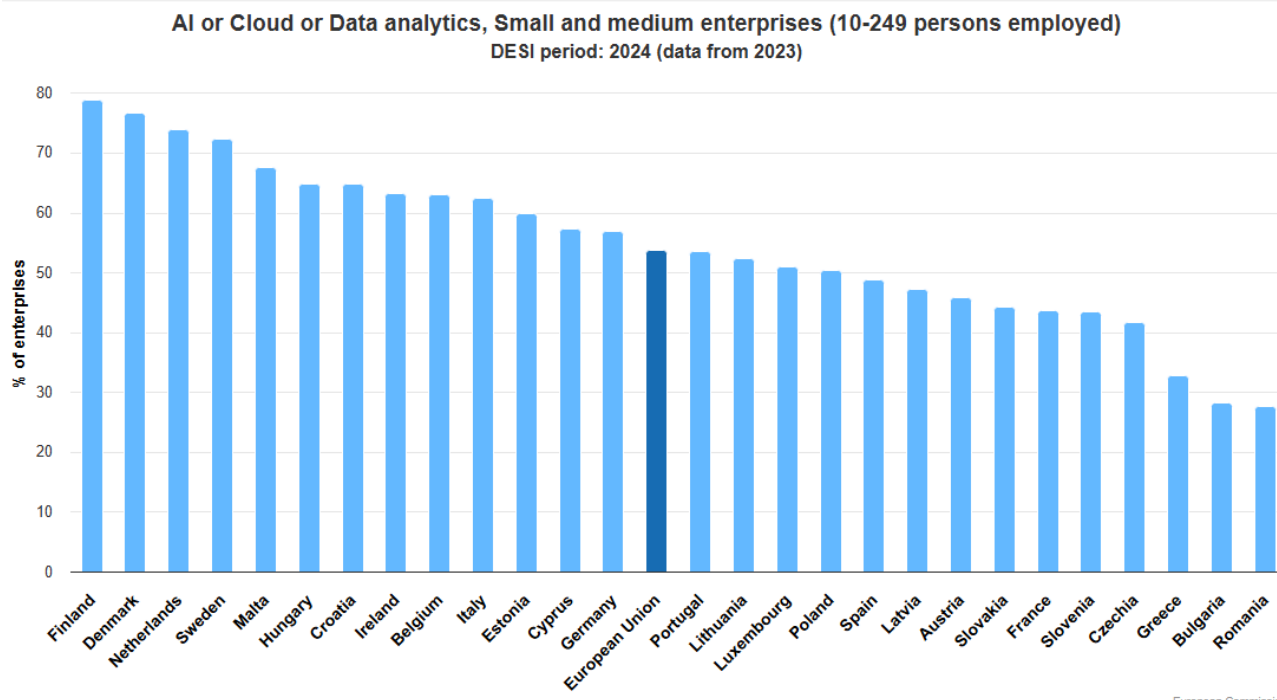
Процентът от предприятията у нас, използващи AI в бизнеса си е 3,36 %, а средно за Европа 7,80 %.

Фигура 80. Класация на България по процентът МСП използващи AI в дейността си

(Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025)

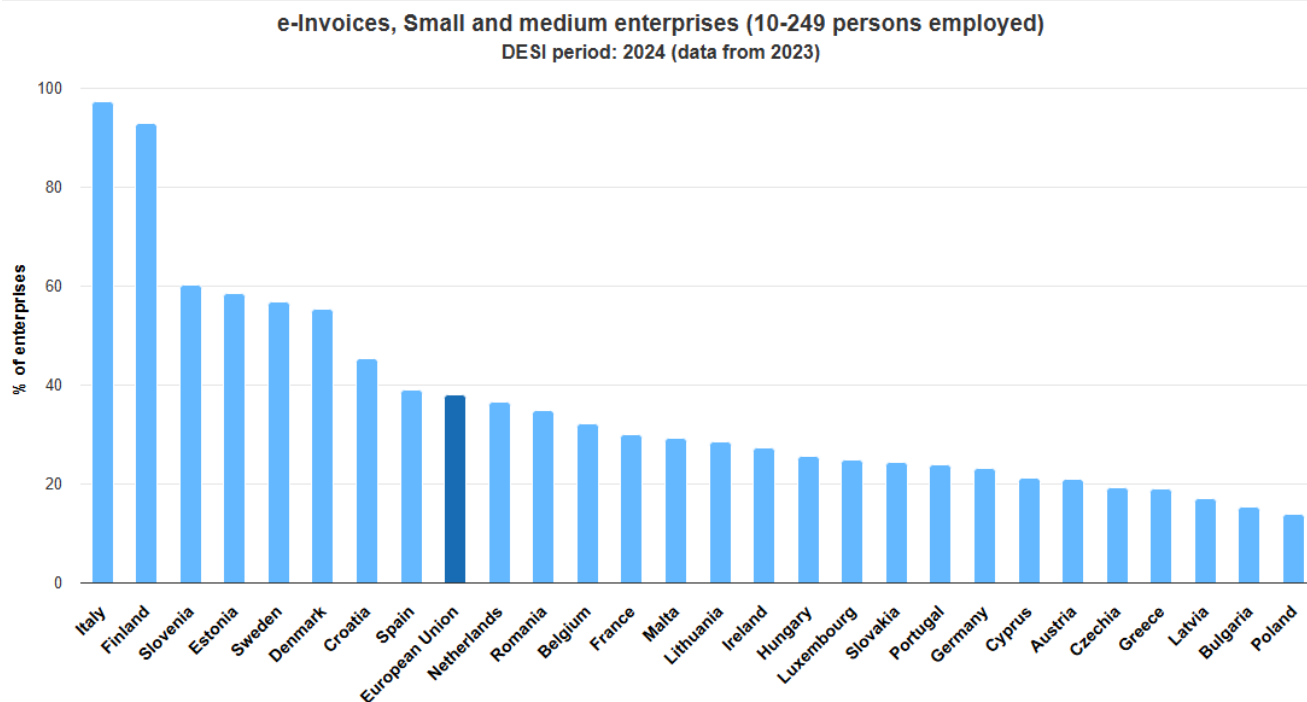
Малко по-добре се представят българските МСП в използването на AI или облачен анализ на данни. Техният процент е 28,34 при средно за ЕС - 53,74.

Фигура 81. Класация на България по процентът МСП използващи AI или облачен анализ на данни в дейността си

Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025

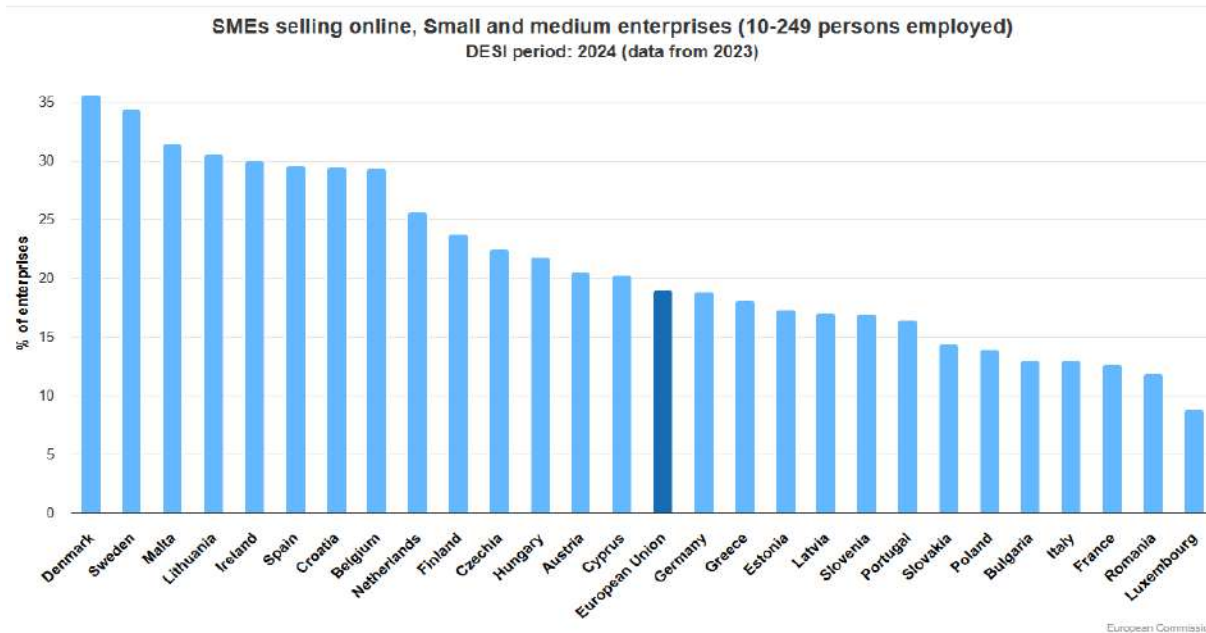
Смуцаващо нисък е процентът на българските предприятия, използващи електронни фактури в бизнеса си – едва 15,41 % при 38,04 % за ЕС.

Фигура 82. Класация на България по процентът МСП използващи електронни фактури в дейността си

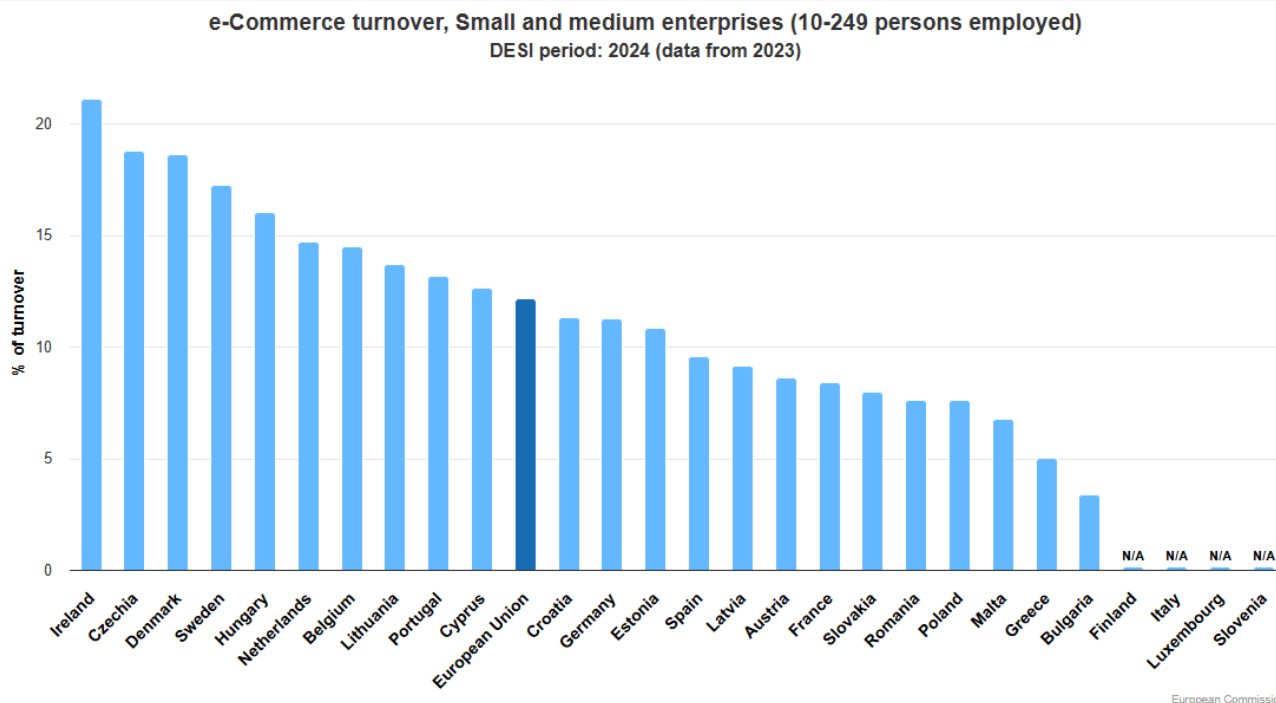
Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025

Предприятията у нас, продаващи он-лайн са 13,03 %, а за Европа този показател е 19,09 %

Фигура 83. Класация на България по процентът МСП продаващи онлайн
Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025

Е-търговският оборот на българските предприятия, като процент от общия им оборот, е 3,38 %, средно за ЕС - 12,17 %.

Фигура 84. Класация на България по среден процент на е-търговския оборот от общия оборот на МСП

Източник: Доклад за състоянието на цифровото десетилетие 2025

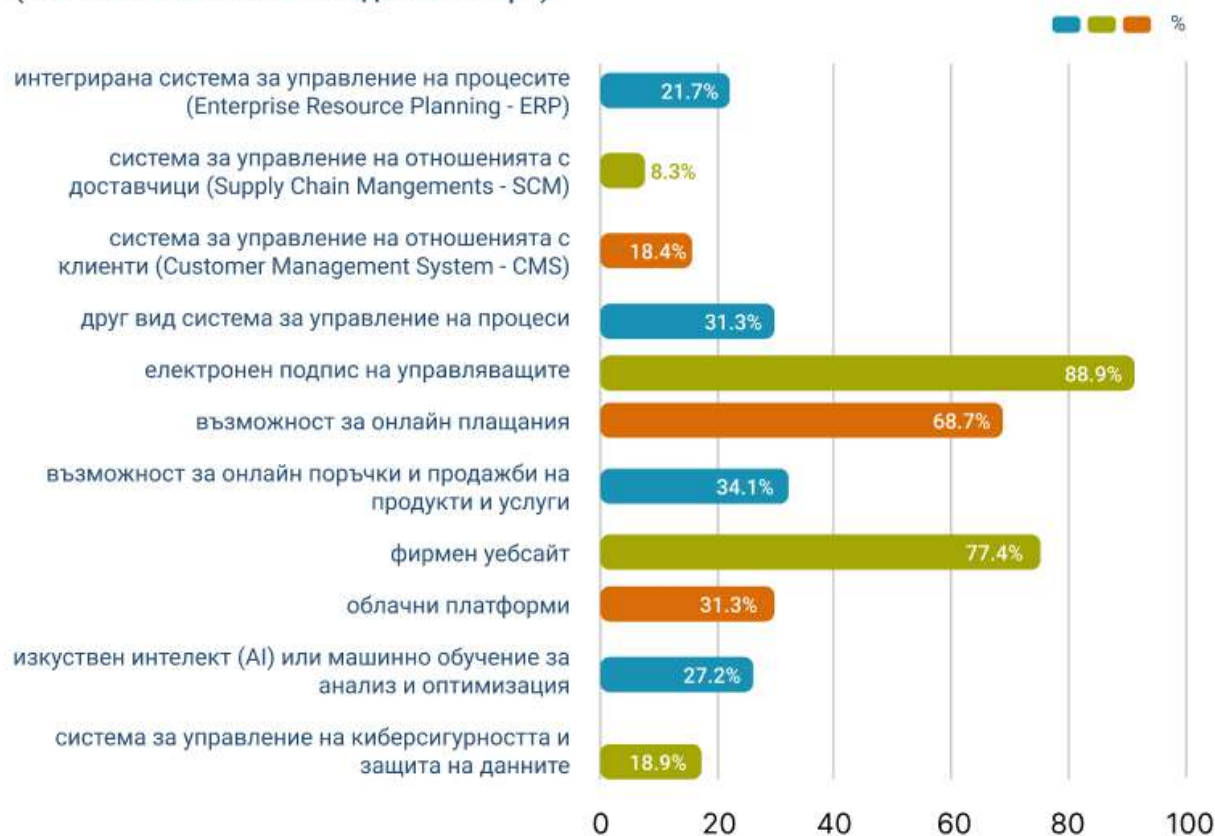
Може да се направи заключението, че България, като цяло, а и МСБ изостават значително спрямо средните нива за ЕС и водещите страни по почти всички показатели за дигитализация.

Проучването, проведено от ИАНМСП през декември 2025 г., потвърди констатацията, че българските МСП имат ниско ниво на дигитализация и изостават в приемането и използването на цифрови технологии. Дигитализирани са преди всичко някои административни и счетоводни дейности. Голямата част от МСП имат електронен подпис на своите ръководители (88,9 %), както и фирмен уеб сайт (77,4 %). Онлайн парични трансакции използват 68,7 %) от предприятията – Фигура 85.

Във Вашето предприятие използвате ли следните системи за управление/интернет приложения?

(възможни са повече от един отговори)

Фигура 85. Оценка за степента на дигитализация на управлението на МСП - използвани системи за управление/интернет приложения (процент от предприятията)

Анализът на данните за състоянието на иновационната система в България, за дигиталните умения и нивото на дигитализация на бизнеса, показва изоставане в много аспекти в сравнение с други страни от ЕС. Въпреки някои положителни резултати те остават значително под средното ниво за ЕС в почти всички показатели. Това от своя страна слага негативен отпечатък и върху иновационната дейност и въвеждането на съвременни, високопроизводителни технологии от МСП.

6.4 Интернационализация на МСП

В условията на глобализация и свободна търговия между държавите МСП непрекъснато търсят пътища за експорт на своите продукти и услуги. Те разбират, че това е начин за постигане на по-висока възвращаемост на вложените средства и за осигуряване на фирмен растеж. В това си желание те срещат редица трудности, за преодоляването на които държавата и в частност ИАНМСП имат важна роля. Но интернационализацията трябва да се разглежда по-широко от осъществяване само на експорт на стоки и услуги. Тя е процес на възползване от глобалните икономически ресурси в редица форми - пазари, капитал, суровини, труд, технологии, информация, знания, опит, управление. Той включва внос и износ на продукти и услуги, бизнес отношения с чуждестранни партньори по повод съвместни начинания, преки инвестиции и участие в капитала, техническо сътрудничество, използване на чуждестранен опит, участия в специализирани международни събития за промоция на продукцията и за намиране на бизнес партньори и др.

Чрез интернационализацията МСП могат да се възползват от редица предимства със значение за техния дългосрочен успех. На първо място, те могат да диверсифицират пазарния си риск чрез разпределяне на бизнеса си в много географски области с различни икономически ситуации и така да избегнат зависимостта си само от вътрешния пазар. Това може да намали ефектите от икономически спадове или от евентуални политически проблеми.

Интернационализацията поставя високи изисквания пред МСП и в резултат води до повишаване на конкурентоспособността им. Правенето на бизнес на чужди пазари ги излага на авангардни концепции, най-добри практики и различни бизнес модели, което насърчава ученето и адаптирането и в крайна сметка укрепва техните способност да се конкурират, както на вътрешните, така и на външните пазари. Интернационализацията улеснява трансфера на знания, който стимулира иновациите, въвеждането на съвременна техника и създаване на нови продукти или услуги.

Присъствието на МСП на чужди пазари може да им помогне да изградят доверие, признание и добър имидж на марката си. Това може улесни привличането на нови партньори и инвеститори, както и клиенти от други пазари.

Като цяло, възползването от предимствата на интернационализацията води до увеличаване на приходите и рентабилността на МСП. Това от своя страна им позволява

да инвестират за обновяване и разширяване на дейността си, да бъдат още по-конкурентоспособни и успешно да преминават към нови пазари.

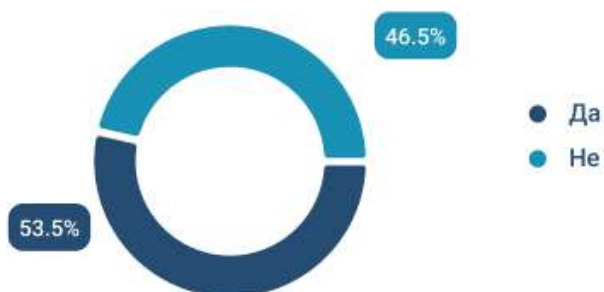
За българските МСП, най-използваните форми за интернационализация са износът на продукти и услуги и вносът на суровини, материали, части, техника и цели технологични линии. Това е разбираемо, предвид сегашното ниво на развитие на значителната част от предприятията, техния опит и финансово състояние.

ИАНМСП проведе изследване с цел изясняване на равнището на интернационализация в извадка от български МСП. Подходът на изследването се основаваше на набирането, обработването и анализирането на емпирична информация от действащи МСП в България. Методът на изследване бе количествено проучване чрез онлайн анкета (CAWI).

Целевата група включва представители (собственици и ръководители) на малки и средни предприятия, а покритието е национално. Преобладават представителите на малките предприятия с персонал до 50 души и на микропредприятията с персонал до 10 души, което е очаквано, предвид големия им относителен дял в страната. Периодът на провеждане на проучването е октомври - декември 2025 г.

Резултатите от анкетата показаха, че 53,5 % от МСП са осъществили износ през последните 12 месеца, което е сравнително добро постижение (Фигура 86), но по ниско от констатираното при проучване от 2024 г. - 65,9 %. Разбира се, трябва да се има предвид, че реализирания износ често е еднократен или на твърде малка стойност.

Вашето предприятие реализирало ли е износ на продукти/услуги през последните 12 месеца?

Фигура 86. Дял на МСП, реализирали износ на продукти/услуги през последните 12 месеца.

Голямата част от МСП у нас (55,8 %) реализират внос на суровини, материали и продукти (Фигура 87). Положителна тенденция е, че се увеличава дялът на внасяните съвременни техника и технологии. При проучване от 2024 г. 51,6 % от предприятията посочват, че вече са въвели чуждестранна технология (Фигура 88). Това е важен фактор за увеличаване на производителността на труда и за подобряване на качеството на продукцията им – условия за активизиране на участието на МСП на международните пазари.

Вашето предприятие реализирало ли е внос на суровини/материали/продукти през последните 12 месеца?

Фигура 87. Реализиран внос на суровини, материали/ продукти през последните 12 месеца.

Имате ли въведена чуждестранна технология в предприятието?

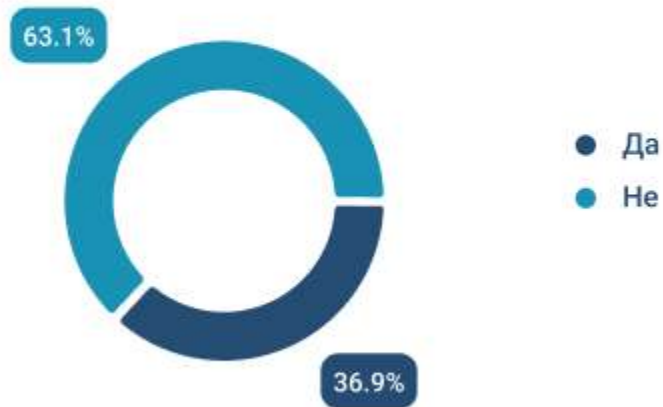

Фигура 88. Дял на МСП с въведена чуждестранна технология

За възприемането на международните изисквания за качество на дейността и продуктите свидетелства и немалкия процент на наши МСП, които вече са въвели международни стандарти – 36,9 % (Фигура 89). Това е обнадеждаващо за тяхното бъдещо равнопоставено участие в международната търговия и за цялостното развитие на бизнес отношенията им с чуждестранни партньори.

Вашето предприятие има ли въведен международен стандарт?

Фигура 89. Дял на МСП с въведени международни пазари

По данни на НСИ основни търговски партньори на страната ни са страните от ЕС. През 2024 г. към тях е реализиран 64,59 % от износа и той се е увеличил 1,5 % спрямо 2023 г. От ЕС е реализиран и 58,22 % от вноса ни, но е намалял с 0,3 %. Износът към трети страни е намалял с 3,3 % - главно поради намалялата търговска активност със страните от ОНД, Украйна, Република Южна Африка и др. Вносът към трети страни се е увеличил 6,8 %. Основни търговски партньори на България от ЕС си остава Италия, Германия и Румъния. Тревожна е перспективата за следващите години, предвид засилващите се икономически трудности на Германия.

Резултатите от проучването също показват, че страните от ЕС са основния търговски партньор на МСП у нас. Към тях е насочен 89,9 % от експорта им. На второ място по активност на износа са други европейски страни, извън ЕС – Сърбия, Северна Македония, Турция и др. (Фигура 90).

**Ако Вашето предприятие е реализирало експорт, то към кои от посочените чужди пазари?
(възможни са повече от един отговори)**

Фигура 90. Чужди пазари, на които МСП са реализирали експорт

Разширяваща се практика на бизнес отношения с чуждестранни партньори в световен мащаб е участието в капитала на предприятията. Като форма на интернационализация тя позволява набиране на средства и увеличаване на капитала на МСП, ръст на бизнес потенциала им, достъп до нови пазари, нови технологии и ноу-хау и др. Някои български МСП се възползват от тази възможност. Чуждестранно участие в капитала си имат 6,6 % от анкетираните (проучване от 2024 г.), а такива, които имат свое участие в капитала на чуждестранно предприятие – 3,3 %.

Важна част от интернационализацията на МСП е придобиването и използването на чуждестранен опит в областта на мениджмънта и търговията. Така те усвояват съвременните методи за управление на производството, персонала, маркетинга и др., както и за успешна работа на международните пазари. Това е условие за усъвършенстване на цялостната дейност на предприятията и за повишаване на тяхната ефективност ефикасност. Според отговорите на анкетираните от 2024 г., 39,6 % от МСП вече използват чуждестранен опит в областта на мениджмънта и търговията.

Значима крачка от страна на МСП за активизиране на процесите на интернационализацията си е участието им на панаири и изложения в чужбина. Тези

форуми им дават възможност не само да се запознаят с постиженията в съответната област, но и да покажат своите постижения, да демонстрират качеството на продуктите и услугите си, да предизвикат интерес. Освен това на панаири и изложенията те могат да намерят купувачи, да сключат сделки, договори за сътрудничество, да влезнат в контакти с потенциални бъдещи бизнес партньори.

Не случайно важна част от дейността на ИАНМСП е да организира и подпомага участието на МСП в международни панаири, изложби и други промоционални дейности и прояви в страната и в чужбина. При участие в изложби тя финансира наема на изложбената площ и/или наема на залата, изграждането на изложбената конструкция, оборудването и обзавеждането на щанда и/или залата, комуникациите (водна връзка, електрозахранване, интернет), комуналните услуги (почистване, сметосъбиране, охрана и др.), регистрационните и/или медийните такси и други.

За съжаление дялът на МСП, които участват в панаири и изложения в чужбина все още не е голям. Според анкетирания само 29,4 % от МСП са имали такова участие през последните 12 месеца (Фигура 91), а 55,7 % планират да участват.

Вашето предприятие участвало ли е в изложение/панаир в чужбина през последните 12 месеца и има ли желание да участва отново през следващата година?

Фигура 91. Процент на МСП, участвали и планиращи да участват в панаири и изложения в чужбина през последните 12 месеца

Друга важна задача на ИАНМСП за насърчаването на интернационализацията на българските МСП е организирането на международни прояви, като търговски мисии, бизнес форуми, конференции, двустранни срещи и други. Те целят да подпомогнат предприятията, притежаващи експортни възможности, в установяването на преки контакти с потенциални чуждестранни партньори и създаване или разширяване на търговското и производственото сътрудничество.

Резултатите от проучването показват, че едва 31,3 % от предприятията са се възползвали от тази възможност, предлагана им от ИАНМСП, през последните 12 месеца (Фигура 92). Планиращите да участват в международни прояви са 64,5 %.

Вашето предприятие участвало ли е в международен форум с B2B контакти през последните 12 месеца и има ли желание да участва отново през следващата година?

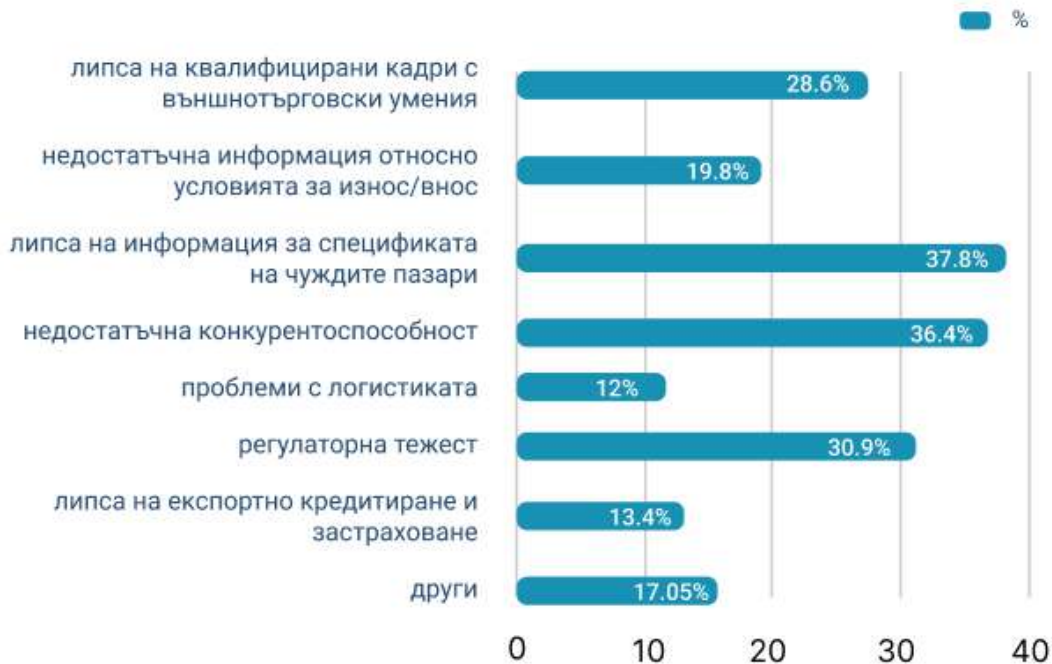

Фигура 92. Процент на МСП, участвали и планиращи да участват в международни форуми с B2B контакти през последните 12 месеца

При проучване на ИАНМП, проведено през 2025 г., анкетираниите посочват липсата на достатъчна информация, относно условията за износ/внос, като най-голямо препятствие пред интернационализацията на МСП, (37,8 % от отговорилите). На второ място те поставят недостатъчната конкурентоспособност на собствените предприятия (36,4 %), а на трето регулаторната тежест (30,9 %). Липсата на квалифицирана работна ръка също е посочена, като препятствие пред експортната активност на МСП.

**Кои са най-големите препятствия пред Вашия бизнес, свързани с екпорта?
(възможни са повече от един отговори)**

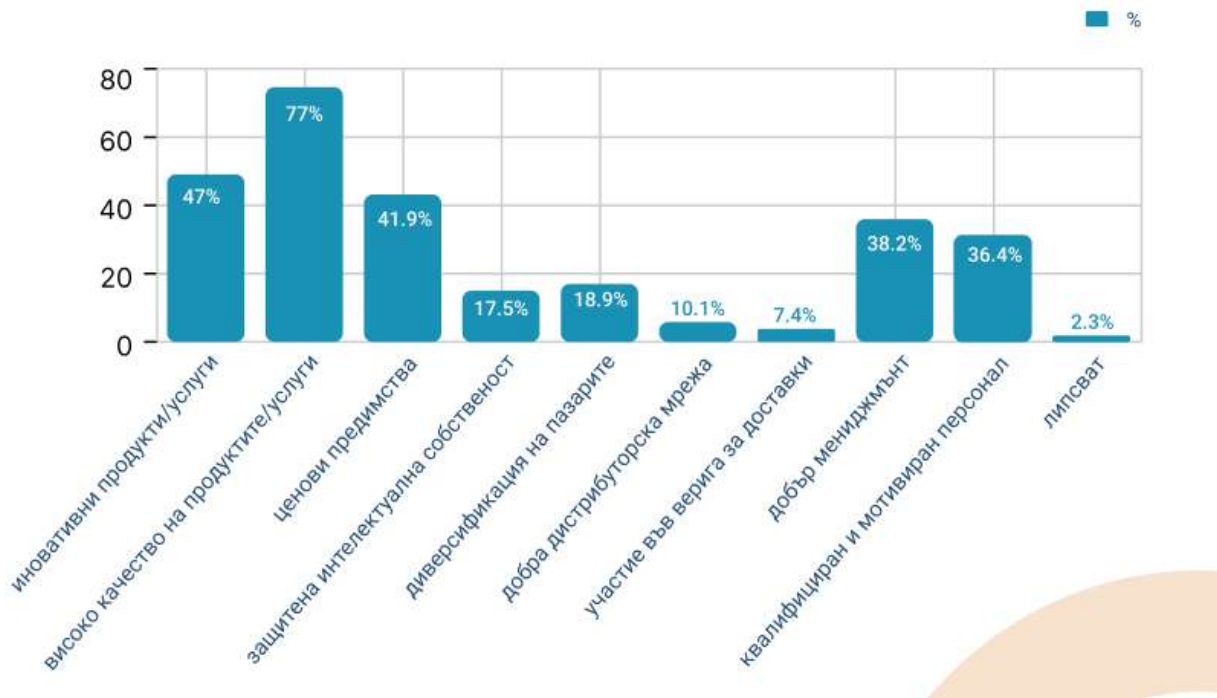

Фигура 93. Основни препятствия пред експортната активност на МСП

Ясно е, че непрестанните усилия на МСП за повишаване конкурентоспособността си се превръщат в главно условие за успех, защото международните пазари поставят високи изисквания към пазарното им поведение. Това се дължи на бързо променящите се изисквания на потребителите и на засилващата се конкуренция в условията на глобализация. Според анкетираните, за постигане на тази цел, 77 % от предприятията са акцентирали на осигуряването на високо качество на продукцията и услугите, като основно конкурентно предимство. На второ място предприятията залагат на предлагането на иновативни продукти/услуги (47 %). На ценово предимство за постигане на пазарен успех са разчитали 41,9 % от МСП (Фигура 94). Разбира се, отговорите позволяват да се заключи, че редица предприятия са използвали съчетание едновременно от няколко конкурентни предимства, което е единствения правилен подход за дългосрочен успех.

Какви са конкурентните предимства на Вашето предприятие?
(възможни са повече от един отговори)

Фигура 94. Конкурентни предимства на МСП

Въпреки усилията им, като цяло, българските МСП, все още не са достатъчно конкурентоспособни на външния пазар. От анкетираните в рамките на проучването на ИАНМСП през 2025 г., само 23,5 % оценяват, че МСП от техния бранш са неконкурентоспособни на външния пазар. Голямата част от тях считат, че само отделни предприятия са конкурентоспособни в чужбина – 61,8 %, а 14,8 % оценяват, че те са конкурентоспособни (Фигура 95).

Как оценявате конкурентоспособността на българските предприятия от вашия бранш на външния пазар?

Фигура 95. Конкурентоспособност на българските МСП на външния пазар

Вече бе посочено, че според анкетиранияте, липсата на квалифицирана работна ръка е едно от главните препятствия пред експортната активност на МСП. Явно предприятията се нуждаят от допълнително обучение в тази област. МСП се нуждаят и от предоставянето на информация за достъп до финансиране, от услуги, свързани с възможности за ориентиране към международни пазари от услуги, свързани с изготвяне на маркетингови стратегии и бизнес планове и др.

ИАНМСП е институцията, която реализира държавната политика за подкрепа на предприемачеството, повишаване конкурентоспособността на малкия и средния бизнес, за подпомагане на стартиращите и жизнеспособните МСП в техните усилия да бъдат иновативни, екологични и експортно ориентирани.

ИАНМСП би могла да бъде много полезна на малките и средни предприятия чрез подкрепата си на тяхното развитие чрез интернационализация. Тя подпомага повишаването на експортните знания и квалификация на персонала им. За целта тя провежда обучения, които организира самостоятелно или в партньорство с български и международни организации. Темите на обучение са по актуални проблеми, свързани с осъществяването на успешен експорт и навлизане на чужди пазари.

Обученията се провеждат онлайн, във формат уебинари/уъркшоупи. Тази форма е изключително успешна, защото дава възможност за включване на представители на

предприятия от различни точки на България и за гъвкаво участие от работното място. Тя пести средства за командировки и е ефективна от гледна точка на използвания финансов ресурс за организация и провеждане. Тя се радва на значителен интерес от страна на малкия и средния бизнес.

ИАНМСП е насърчава интернационализацията на българската икономика чрез улесняване на достъпа на българските МСП до целеви външни пазари и осигуряване на условия за доброто им позициониране и устойчиво присъствие в международен мащаб. За целта тя организацията международни прояви като търговски мисии, бизнес форуми, конференции, двустранни срещи и други, които целят да подпомогнат МСП (производители и износители), притежаващи експортни възможности, в установяването на преки контакти с потенциални техни чуждестранни партньори и създаване или разширяване на резултатно търговско и производствено сътрудничество.

Изпълнителна агенция организира и подпомага участие на МСП в международни изложби и други промоционални дейности и прояви в страната и в чужбина. При участие в изложби тя финансира наема на изложбената площ и/или наема на залата, изграждането на изложбената конструкция, оборудването и обзавеждането на щанда и/или залата, комуникациите (водна връзка, електрозахранване, интернет), комуналните услуги (почистване, сметосъбиране, охрана и др.), регистрационните и/или медийните такси и други.

ИАНМСП периодично публикува продуктови и пазарни анализи с аналитична информация за стокови групи на различни чуждестранни пазари. Целта е така да се подпомагат МСП при намирането на търговски партньори, да се осигурява необходимата информация за състоянието на регионалните пазари, за търсенето на отделни продукти и стокови групи, за специфичните качествени изисквания към продуктите, за търговските техники и методи за навлизане на пазарите и др. Използвайки тази информация МСП могат правилно да определят целевите си пазари и каналите за продажби при реализация на своя износ, което е от ключова важност за интернационализацията им и за придобиване на конкурентни позиции на европейския и международните пазари.

7. Подкрепа от ИАНМАСП

Изпълнителната агенция за насърчаване на малките и средните предприятия (ИАНМСП) насочва своята дейност към постигането на високо качество на живот в България, изградено върху устойчиво социално-икономическо развитие и цялостна интеграция в Европейския съюз, като обединява усилията на държавните институции и социалните партньори.

Като институция, отговорна за прилагането на правителствената политика, ИАНМСП работи в посока утвърждаването на износа като водещ двигател на икономическия растеж. В този контекст се поставя акцент върху реализирането на комплексен пакет от мерки, насочени към подпомагане на износителите, насърчаване на инвестициите в експортно ориентирани дейности и подобряване на външната финансова стабилност на страната.

Сред основните приоритети на агенцията е подкрепата за интернационализацията на българските малки и средни предприятия, както и успешното им позициониране и навлизане на нови пазари. За тази цел се използва широк набор от ефективни инструменти, които съдействат за утвърждаването на МСП на европейско и глобално ниво:

- Организиране на национални участия в престижни международни панаири и специализирани изложения както в страната, така и в чужбина. Чрез европейско финансиране агенцията покрива значителна част от разходите, включително за наем на изложбени площи, изграждане и оборудване на щандове, регистрационни и рекламни такси, както и комунални услуги.
- Създаване и представяне на институционален щанд на ИАНМСП в рамките на значими международни събития, свързани със стартъп екосистемите, иновациите и технологичното развитие. Основната цел е популяризирането на България и отделни икономически сектори, както и подпомагане на компаниите при изграждане на нови партньорства, обмен на ноу-хау и запознаване със световните тенденции.
- Организиране на търговски мисии към приоритетни пазари. Благодарение на развитата мрежа от партньори и контакти, агенцията осигурява ефективна

организация, като финансовата подкрепа включва разходи за регистрационни такси, самолетни билети, настаняване и трансфери за представител на МСП.

- Провеждане на бизнес форуми, конференции, контактни борси и други събития в страната, които създават условия за директни срещи и нетуъркинг между български и чуждестранни компании. Тези инициативи представляват ценен инструмент за установяване на делови контакти, получаване на актуална пазарна информация и реализиране на преки търговски договорености.
- Организиране на обучителни програми, насочени към повишаване на експортната активност и успешната интернационализация на МСП.
- Развитие на ефективно сътрудничество със службите по търговско-икономически въпроси към българските дипломатически представителства в чужбина. Този механизъм предоставя допълнителна подкрепа чрез пазарни проучвания, осигуряване на контакти с ключови дистрибутори и съдействие при подбора на български компании в отговор на международни запитвания.

Посочените инструменти се оценяват като изключително полезни за разширяването на бизнес възможностите и откриването на нови пазари. В същото време агенцията не ограничава дейността си единствено до тях, а активно участва и в изпълнението на европейски и международни проекти в подкрепа на бизнеса.

Проекти в подкрепа на бизнеса, които се изпълняват от ИАНМСП:

Проект № BG16RFPR001-1.013-0001, „Реализация на мерки за интернационализация на българските МСП чрез подкрепа дейността на Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия (ИАНМСП) – Фаза 2“, финансиран от Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027, съфинансирана от Европейския съюз

Основна цел на проекта:

Разширяване на подкрепата в областта на интернационализацията и привличане на чуждестранни инвестиции чрез подкрепа за участието на български МСП в промоционални дейности в страната и в чужбина, вкл. свързване на български предприятия с чуждестранни партньори за подобряване на експортния им потенциал и подобряване на бизнес-средата и предоставяне на услуги, които да подпомогнат тяхното устойчиво развитие, успешно интегриране в европейската и световната икономика и да

разширят присъствието им на приоритетни пазари. Изпълнението на настоящия проект цели да укрепи и разшири позициите на българските фирми на чуждестранни пазари, основният от които е Единният пазар на ЕС, както и да подпомогне позиционирането на български стоки на нови чуждестранни пазари.

Специфичната цел на процедурата RSO1.3. и на проектното предложение е Засилване на устойчивия растеж и конкурентоспособността на МСП и създаване на работни места в МСП, включително чрез продуктивни инвестиции (ЕФРР), а също и да бъде оказана подкрепа на българските МСП чрез набор от дейности, насочени към увеличаване на експортните възможности, установяване на преки контакти с чуждестранни партньори, придобиване на знания и умения за успешно навлизане и трайно установяване на целеви пазари, получаване на актуална пазарна и продуктова информация, участие на международни панаири, търговски мисии, форуми, конференции и др.

Етапи:

ИАНМСП подпомага българските МСП, с цел стимулиране на предприемачеството, повишаване на конкурентоспособността, иновационната активност и интернационализацията. Приоритетна дейност на ИАНМСП е интернационализацията на българските МСП, като Агенцията успешно прилага различни инструменти за устойчиво и ефективно присъствие на регионалния, европейския и световния пазари на българските МСП. Целта на настоящия проект е да се обхване в пълнота процеса по подпомагане на интернационализацията на българските МСП чрез предоставяне на адекватни инструменти за успешно позициониране на европейския и международни пазари, посредством реализирането на следните дейности:

- Използване на продуктови и пазарни анализи за подпомагане на МСП, за да бъдат успешни износители и да бъде стимулиран експортният им потенциал;
- Обучения за повишаване на експортния потенциал на българските МСП с цел интернационализация;
- Организиране и провеждане на национални участия на специализирани международни панаири и изложби в чужбина;
- Подпомагане индивидуални участия на МСП на специализирани международни панаири и изложби в страната;

- Организиране, провеждане и участие в специализирани събития с институционален щанд на ИАНМСП, с цел промотиране на България и/или сектори от икономиката в страната и чужбина;
- Организиране, провеждане и участие на български производители в търговски мисии в чужбина;
- Организиране и провеждане на бизнес форуми, контактни борси, конференции и други нетуъркинг събития с двустранни срещи между български и чуждестранни фирми в страната.

Очаквани резултати:

Очакваният ефект е да се подпомогнат българските МСП с обучения, предоставяне на информация под формата на пазарни и продуктови анализи, организиране на различни промоционални прояви в страната и чужбина, с цел навлизане на МСП на нови пазари, разширяване присъствието на утвърдените вече пазари и увеличаване на експортния капацитет. Изпълнението на Проекта ще въздейства положително върху увеличението на износа, разширяването на пазарите на местните фирми и върху повишаване ефективността на тяхната дейност.

Чрез реализацията на настоящия проект и постигането на заложените в него цели, ИАНМСП като институционален бенефициент, ще съумее по-добре да отговори на потребностите на българските МСП, ще увеличи обхвата и обема на предоставяните услуги и ще подобри тяхното качество на услугите посредством разширяване и утвърждаване на присъствието им на чужди пазари.

С утвърждаване на присъствието на българските МСП на международни пазари ще се създадат необходимите условия за едно по-стабилно развитие без отклонения, отговарящо на водещите инициативи залегнали в Стратегията „Европа 2020“ за интелигентен, приобщаващ и устойчив растеж.

Проект № BGRS0600098 „SCALING THE REGIONS (RESCALE)“, Приоритет 2 „Интегрирано развитие на граничния регион“, по Програма INTERREG VI-A IPA България – Сърбия 2021–2027, съфинансирана от Европейския съюз, съвместно с партньорите от Република Сърбия - Търговско-промишлена камара на Сърбия, Научно-технологичен парк – Ниш.

На 12 декември 2025 година бе подписан Договор за субсидия по Проект „Масшабиране на регионите (RESCALE)“ по програма за трансгранично сътрудничество Interreg VI-A ИПП България - Сърбия 2021-2027, Специфична цел на програмата „2.1 – Насърчаване на интегрираното социално, икономическо и екологично развитие, културно наследство и сигурност в райони, различни от градските“, за пограничните региони от българска и сръбска страна.

Основна цел:

Проектът „Масшабиране на регионите“ има за цел да преодолее неравномерното разпределение на общите териториални активи и икономическите дейности в цялата програмна зона, което води до разпръснати функционални взаимовръзки. Все още има слабо развити региони и отдалечени райони, които са функционално несвързани с икономическите центрове на програмната територия. Граничните региони на двете страни имат ниски нива на доходи на глава от населението и засилването на трансграничните връзки за МСП може да бъде начин за намаляване на регионалните неравенства. На ниво предприятия, капацитетът за сътрудничество на МСП от двете страни на границата трябва да бъде допълнително развит, за да се осигурят по-добри възможности за участие в регионалната и глобалната верига за създаване на стойност (GVC).

Специфичните цели на проекта включват подкрепа на МСП при присъединяването им към международни вериги за доставки, преход към по-екологични операции, увеличаване на иновационния капацитет чрез дигитална трансформация и повишаване на конкурентоспособността, включително в туристическия сектор.

Крайната цел на проекта е да се укрепят факторите, които допринасят за по-свързани, иновативни и ефикасни екосистеми от консултативни мерки, предоставяни от национални и местни агенции (търговски камари) за насърчаване на МСП.

Специфична цел:

Подпомагане на МСП при включването им в международни вериги на доставки, преминаване към по-екологични бизнес модели, повишаване на иновационния капацитет чрез цифрова трансформация и подобряване на конкурентоспособността, включително в туристическия сектор.

Основни етапи:

- Подобряване на конкурентоспособността, готовността за иновации и трансграничната интеграция на 200 МСП от България и Сърбия;
- Подпомагане на МСП в прехода им към устойчиви, цифрови и интернационализирани бизнес модели;
- Създаване на структурирана екосистема от персонализирани услуги, пилотни действия и трансфер на знания;
- Насърчаване на дългосрочни партньорства, интеграция на веригите за създаване на стойност и регионално сътрудничество.

Проектът „Мащабиране на регионите (RESCALE)“ надгражда съществуващите до момента практики в областта на Трансграничното сътрудничество, като предлага набор от мерки в подкрепа на регионалното икономическо развитие и засилено трансгранично бизнес сътрудничество. Съвместната дейност на партньорите по проекта – Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия, Търговско-промишлена палата на Сърбия и Научно-технологичен Парк Ниш, ще спомогне за обмена на идеи, технологии и модели за бизнес подкрепа, които насърчават зеленото предприемачество, устойчивото развитие и иновациите.

Проект BG16RFPR001-1.009-0001 „Предоставяне на комплексни услуги на предприятията от Северните райони на България с цел подкрепа на тяхното устойчиво развитие и растеж чрез подпомагане дейността на Изпълнителна агенция за насърчаване на малките и средните предприятия (ИАНМСП)“ по Програма „Конкурентоспособност и иновации в предприятията“ 2021-2027

Основна цел на проекта: Дейностите по проекта са насочени в подкрепа на микро-, малките и средните предприятия в Северните райони на България чрез създаването и функционирането на мобилни екипи, които да предоставят информация и съдействие за участие в европейски и национални програми, както и персонализирани услуги за бизнес

развитие и растеж. Основната мисия е да се повиши конкурентоспособността на предприятията в Северна България и да се стимулира тяхната устойчивост.

Проектът има за цел да осигури адекватна информация и експертна подкрепа на МСП относно възможностите за европейско и национално финансиране, условия за кандидатстване и изпълнение на процедури за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ. Чрез индивидуализиран подход, мобилните екипи ще съдействат на предприятията в идентифициране на най-подходящите актуални или предстоящи процедури, инициативи и инструменти в помощ на МСП.

Основни етапи: Създаване на мобилни екипи; Проактивно популяризиране на мерки, програми, инструменти и други инициативи, изпълнявани от ИАНМСП, МИР и други национални, европейски и международни структури, в помощ на МСП; Предоставяне на персонализирани услуги за бизнес развитие и растеж; Създаване на менторска програма; Организиране на обучения; Създаване на мрежи за подкрепа.

Очакваните резултати: Създаване на по-устойчиви и по-конкурентоспособни предприятия в Северните райони на България с повишена икономическа активност, подобрен достъп до финансиране и разширени пазарни позиции, а оттук и цялостно подобряване на бизнес средата и условията за развитие и растеж на местно ниво. Посочените резултати ще подпомогнат цялостното развитие на Северните райони и ще допринесат за намаляване на регионалните различия в страната.

8. Ползвани източници

1. ИАНМСП, 2025, Проучване на ИАНМСП сред българските малки и средни предприятия .;
2. ИАНМСП, 2025, Резултати от национално проучване сред българските МСП;
3. Икономически преглед, Българска народна банка, 2025 г.
4. Световната банка Business Ready
5. Transparency International

6. Агенция по заетостта, 2024, Проучване на потребностите на работодателите от работна сила, Аналитичен доклад
7. Министерство на труда и социалната политика, Дирекция „Политика на пазара на труда“, 2025 г
8. Национален статистически институт, 2023, 2024 г.
9. НСИ, 2023, 2024, Основни резултати от наблюдението на работната сила през 2023 и 2024 г.
10. European Commission (2024). European Economic Forecast – Spring 2024. Brussels: European Commission.
11. IMF (2024). World Economic Outlook: Navigating Global Divergences. Washington, DC: International Monetary Fund.
12. OECD (2024). OECD Economic Outlook, Volume 2024 Issue 1. Paris: OECD Publishing.
13. World Bank (2024). Global Economic Prospects. Washington, DC: World Bank.
14. Евростат
15. The Economist Intelligence Unit
16. IMF Datamapper
17. Economic.BG
18. The Guardian, 2026; Reuters, 2026
19. World Competitiveness Booklet 2023 и 2024
20. IMD, World Competitiveness Booklet 2024
21. <https://www.usnews.com/news/best-countries/bulgaria>
22. <https://www.worldbank.org/en/businessready>
23. US News Best-countries (<https://www.usnews.com/news/best-countries/bulgaria>)